

L/hv.

JAARGANG 142
MAART 1973

3

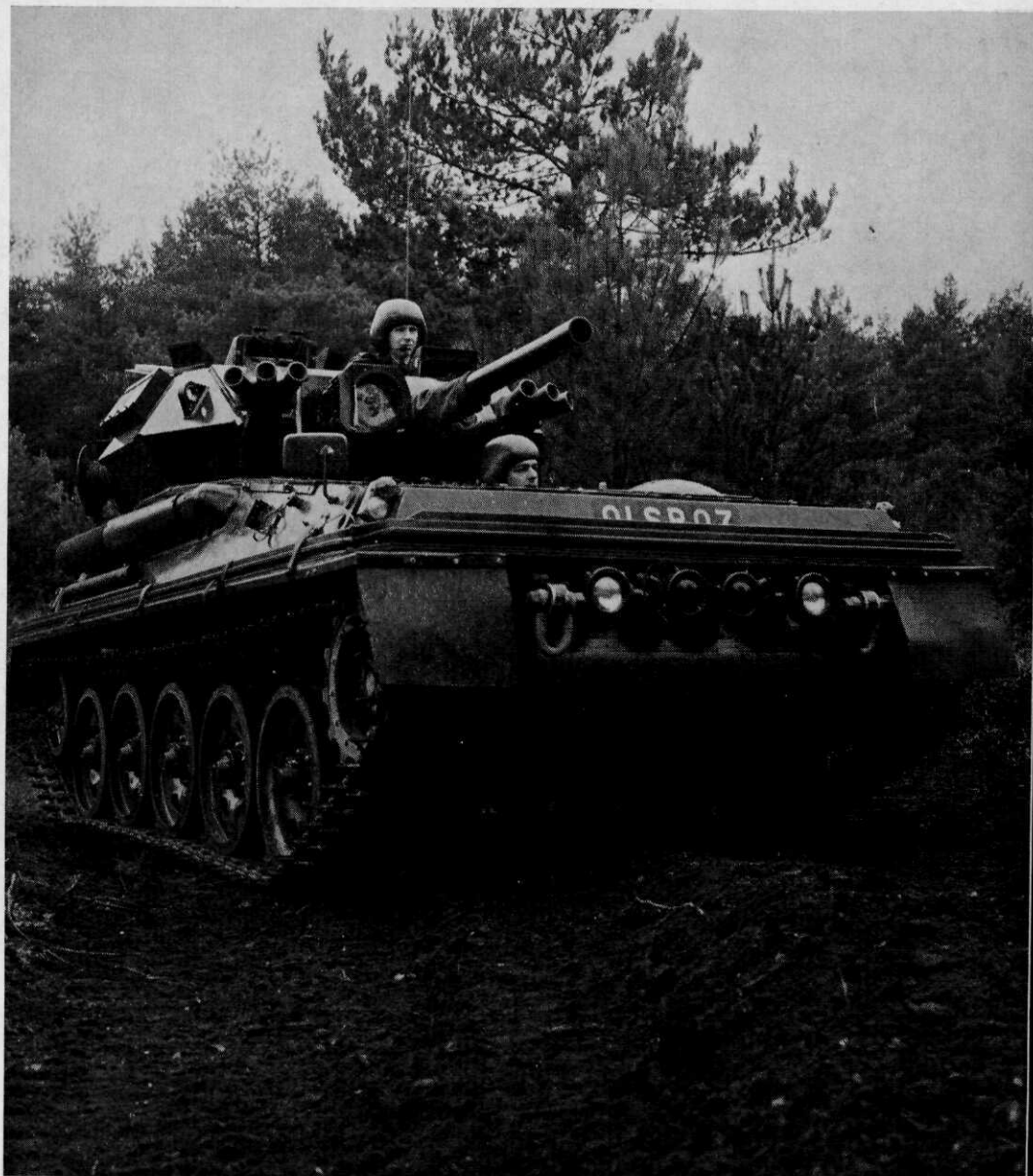
TT

KON. MIL. ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

De „Scorpion”,
Britse lichte
verkenningstank
met 76 mm kanon

(zie het artikel op
blz. 109)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
Brigade-Generaal der Infanterie

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

M. W. A. Weers
Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

REDACTEUREN:

R. A. Hengsdijk
Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

G. A. Numan
Kolonel der Fuseliers

F. Schouten
Kolonel der Infanterie

ir. T. A. van Zanten
Generaal-Majoor van de Technische Staf

CORRESPONDENTIE:

Adm. Militaire Spectator
p/a Bureau Voorlichting MvD,
Spui 32, Den Haag.
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,— per jaar
buitenland f 30,— per jaar
losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES

Kagerdreef 116, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 29 31

Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

inhoud

- 98 Officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht
- 99 Vrijheid van meningsuiting en discussie
- 102 Japanse kamikaze-luchtoperaties tijdens de Tweede Wereldoorlog, door J. C. Weststrate, Kapitein van de Koninklijke Luchtmacht
- 109 Verkenning in de Cavalerie, door A. C. Floor, Luitenant-Kolonel der Cavalerie
- 117 Nieuwe uitgave
- 118 Overleg en overlegstructuren in de Koninklijke Landmacht, door J. Smit en J. A. W. M. Cornelissen, Majors der Artillerie, resp. der Infanterie
- 124 Aanpassing van de Koninklijke Landmacht aan de moderne gevechtsvoering — 2. De organisatieconceptie, door J. Boers en A. C. de Jonge, resp. Kolonel van de Intendance en Luitenant-Kolonel der Infanterie
- 131 Nieuwe uitgave
- 132 What is a battalion commander? by E. Lloyd Murphy, Colonel US Army
- 133 Meningen van anderen
- 138 Antwoord op meningen van anderen
- 141 Nieuwe uitgave
- 142 Uit de vakpers

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

LaO 72022(78/68c). Wijziging van het Voorschrift betreffende de hogere juridische vorming van officieren der Koninklijke Marechaussee.

LaO 66010(55.3/88)/LuO 66512(55.3/86). Afdracht kantinegelden (herdruk).

LaO 72023(53/53)/LuO 72517(53/55). Herinneringsmedaille Rampenbrigade.

LaO 72024(55.13/9)/LuO 72518(55.13/8). Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening militairen.

LaO 72025(91.1/27)/LuO 72519(91.1/25). Onderscheidingsvlag Rampenbrigade.

LaO 72026(55.1/9m)/LuO 72520(55.1/9m). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht.

LuO 72521 (23.3/7). Vredesorganisatie commando logistiek en opleidingen.

LuO 72522 (23.3/8). Vredesorganisatie commando tactische luchtstrijdkrachten.

LaO 72027 (55.3/150). Richtlijnen en aanwijzingen met betrekking tot de oprichting en exploitatie van onderdeelkantines op het niveau van een compagnie of overeenkomstige eenheid.

LaO 72028 (55.1/9n)/LuO 72523 (55.1/9n). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke

Landmacht en Koninklijke Luchtmacht.

LaO 72029 (23.1/69)/LuO 72524 (23.1/71). Instelling militaire sociale dienst.

Lamed 025-72(51.15/95). Vakantieverlof.

Lamed 027-72(51.12/53). Verbintenis bij het reservepersoneel der Koninklijke Landmacht.

Lamed 028-72(78/382b). Cursus Stafdienst aan de Hogere Krijgsschool.

Lamed 030-72(21/44)/Lumed 525-72 (21/41). Wijziging in organisaties waarbij burgerpersoneel is betrokken.

Lumed 526-72(23.24/7b). Bewakingsgebieden brigades Koninklijke Marechaussee.

Lamed 035-72 (75/6). Regeling steunverlening door of vanwege de Koninklijke Landmacht.

Lamed 036-72 (51.1/9)/Lumed 528-72 (51.1/9). Toezeggingen onbevoegd gedaan.

Lamed 037-72 (78/392). Opleiding tot beroepsofficier.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke Landmacht

NIEUW VOORSCHRIFT

VS 27-6. Jurisprudentie militair tuchtrecht.

WIJZIGINGEN

4e opgave van wijzigingen op VS 2-1001/2 (Basisgetallen munitie opleidingseenheden Infanterie).

2e opgave van wijzigingen op VS 2-1001/7 (Verbindingsdienst).

3e opgave van wijzigingen op VS 2-1001/8 (Intendance).

5e opgave van wijzigingen op VS 2-1001/15 (Koninklijke Militaire School).

De bovenstaande wijzigingen betreffen de basisgetallen munitie opleidingseenheden-voorschriften en vormen een aanpassing aan de schietopleiding.

16e opgave van wijzigingen op VS 2-1104/1 (Functiecode). Deze wijziging is een rectificatie op de 15e opgave van wijzigingen op dit voorschrift, die daarmee is komen te vervallen, en betreft een nadere vaststelling van het functienummer, wijziging op de betekenis van diverse vakgebieden en een herziene lijst van functiebenamingen en functienummers.

4e opgave van wijzigingen op VS 6-40/3 (Schietvoorschrift Veldartillerie). Deze wijziging omvat het vernieuwde hoofdstuk V, „Vuurregelingsprocedures voor de inzet van projectielen met kernlading (8 inch hw)”.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Vrijheid van meningsuiting en discussie

* * Een maandblad als de Militaire Spectator, welks kopij uiterlijk anderhalve maand tevoren ter zetterij moet zijn, leent zich daardoor niet voor lik-op-stukdiscussies over actualiteiten: het heeft weinig zin, het gelijk te bevechten in een woordduel waar de flitsende riposte niet eerder dan twee maanden na de attaque kan worden geplaatst. Minder zwaar weegt dat nadeel wanneer er *principes* in het geding zijn wier blijvende actualiteit buiten kijf staat, en soms ook kan de redactie — indien zij een *bijzondere noodzaak* onderkent — te elfder ure ruimte vrijmaken in al gereedliggend zetsel. Het dientengevolge verplaatsen van de discussie naar buiten de gebruikelijke ru-

briek „Meningen van anderen” acht de redactie vergeeflijk zolang zij zich wel blijft houden aan de *fatsoensnorm*, haar lezerskring, waaraan het eerst gepubliceerde standpunt werd voorgelegd, niet van het vervolg uit te sluiten doch daaraan ook de tegenwerpingen over en weer te doen horen.

Geheel in lijn met dat *principe* legt zij de lezers hieronder onverkort de mening voor van Majoor G. Miog, wiens reactie op het editoriaal „Vrijheid van meningsuiting” in de Militaire Spectator van januari jl. zij met enige verwondering (zie hierboven) aantrof in, en onder dankzegging mocht ontlenen aan, de Haagse Post van 27 januari 1973.

De doodgravers van onze samenleving

door G. Miog

„Zowel in als buiten de krijgsmacht wordt in onze dagen op een merkwaardige, vaak zelfs onverantwoordelijke wijze gesold met de vrijheid van meningsuiting. Soms belasteren het gezag dat hen, naar zij althans beweren, tot onmondigheid veroordeelt, en pogen onder luid misbaar de openbare mening te mobiliseren om met haar steun dat grondrecht af te dwingen. Anderen bedienen zich van dat zelfde recht op een manier die verraadt dat zij de vrijheid slechts wensen te zien in absolute zin, gebonden aan generlei beperking noch voorwaarde.”

Kool en geit

Dreigende taal, die een onheilspellend vervolg voorspelt: vooral als ze verschijnt in een artikel in de Militaire Spectator en nog wel van de hand van de directeur van het hoogste militair-wetenschappelijke

instituut dat de Koninklijke Landmacht kent. Generaal Walthuis laat er geen gras over groeien en presenteert al in de volgende alinea zijn conclusie: dat ten spoedigste paal en perk moet worden gesteld aan de activiteiten van „de doodgravers van onze samenleving, die de vrijheid van meningsuiting *misbruiken* als spade”.

Helaas laat de generaal zijn lezerspubliek in het ongewisse over de vraag wie nu precies die doodgravers van onze samenleving zijn. Waarom vermeldt de heer Walthuis dat niet? Omdat „de Militaire Spectator er het blad niet naar is om de staf te breken over bepaalde personen of specifieke groepen, en nog minder om bewindslieden ter verantwoording te roepen, maar zich ook niet mag vergenoegen met de rol van zwijgende ‘spectator’.” Het is het oude verhaal van de kool en de geit; met in het vervolg

een nieuwe variant, van de hand van generaal Walthuis: de kool vreet de geit op. „De integere ambtenaar die in alle oprechtheid het landsbelang voor ogen houdt heeft ‘recht’ op de morele steun van een onduidelzinnige uitspraak over de ontoelaatbaarheid van een tolerante opstelling tegenover hen die de veiligheid van de staat of van zijn bondgenoten in gevaar brengen.”

Geen verweer

Inmiddels weet iedereen, die niet geheel onbekend is met de ontwikkelingen in de krijgsmacht, op wie de aantijgingen van Walthuis slaan. Zonder man en paard te noemen heeft hij de alom bekende groep, die verruiming van de vrijheid van meningsuiting in het leger voorstaat, kunnen aanduiden als bedreigers van Neêrlands en NAVO's veiligheid en als niet integer. De op deze wijze aange-

Vrijheid van meningsuiting en discussie

* * Een maandblad als de Militaire Spectator, welks kopij uiterlijk anderhalve maand tevoren ter zetterij moet zijn, leent zich daardoor niet voor lik-op-stukdiscussies over actualiteiten: het heeft weinig zin, het gelijk te bevechten in een woordduel waar de flitsende riposte niet eerder dan twee maanden na de attaque kan worden geplaatst. Minder zwaar weegt dat nadeel wanneer er *principes* in het geding zijn wier blijvende actualiteit buiten kijf staat, en soms ook kan de redactie — indien zij een *bijzondere noodzaak* onderkent — te elfder ure ruimte vrijmaken in al gereedliggend zetsel. Het dientengevolge verplaatsen van de discussie naar buiten de gebruikelijke ru-

briek „Meningen van anderen” acht de redactie vergeeflijk zolang zij zich wel blijft houden aan de *fatsoensnorm*, haar lezerskring, waaraan het eerst gepubliceerde standpunt werd voorgelegd, niet van het vervolg uit te sluiten doch daaraan ook de tegenwerpingen over en weer te doen horen.

Geheel in lijn met dat *principe* legt zij de lezers hieronder onverkort de mening voor van Majoor G. Miog, wiens reactie op het editoriaal „Vrijheid van meningsuiting” in de Militaire Spectator van januari jl. zij met enige verwondering (zie hierboven) aantrof in, en onder dankzegging mocht ontlenen aan, de Haagse Post van 27 januari 1973.

De doodgravers van onze samenleving

door G. Miog

„Zowel in als buiten de krijgsmacht wordt in onze dagen op een merkwaardige, vaak zelfs onverantwoordelijke wijze gesold met de vrijheid van meningsuiting. Sommigen belasteren het gezag dat hen, naar zij althans beweren, tot onmondigheid veroordeelt, en pogen onder luid misbaar de openbare mening te mobiliseren om met haar steun dat grondrecht af te dwingen. Anderen bedienen zich van dat zelfde recht op een manier die verraadt dat zij de vrijheid slechts wensen te zien in absolute zin, gebonden aan generlei beperking noch voorwaarde.”

Kool en geit

Dreigende taal, die een onheilspellend vervolg voorspelt: vooral als ze verschijnt in een artikel in de Militaire Spectator en nog wel van de hand van de directeur van het hoogste militair-wetenschappelijke

instituut dat de Koninklijke Landmacht kent. Generaal Walthuis laat er geen gras over groeien en presenteert al in de volgende alinea zijn conclusie: dat ten spoedigste paal en perk moet worden gesteld aan de activiteiten van „de doodgravers van onze samenleving, die de vrijheid van meningsuiting *misbruiken* als spade”.

Helaas laat de generaal zijn lezerspubliek in het ongewisse over de vraag wie nu precies die doodgravers van onze samenleving zijn. Waarom vermeldt de heer Walthuis dat niet? Omdat „de Militaire Spectator er het blad niet naar is om de staf te breken over bepaalde personen of specifieke groepen, en nog minder om bewindslieden ter verantwoording te roepen, maar zich ook niet mag vergenoegen met de rol van zwijgende ‘spectator’.” Het is het oude verhaal van de kool en de geit; met in het vervolg

een nieuwe variant, van de hand van generaal Walthuis: de kool vreet de geit op. „De integere ambtenaar die in alle oprechtheid het landsbelang voor ogen houdt heeft ‘recht’ op de morele steun van een onduidelzinnige uitspraak over de ontoelaatbaarheid van een tolerante opstelling tegenover hen die de veiligheid van de staat of van zijn bondgenoten in gevaar brengen.”

Geen verweer

Inmiddels weet iedereen, die niet geheel onbekend is met de ontwikkelingen in de krijgsmacht, op wie de aantijgingen van Walthuis slaan. Zonder man en paard te noemen heeft hij de alom bekende groep, die verruiming van de vrijheid van meningsuiting in het leger voorstaat, kunnen aanduiden als bedreigers van Neêrlands en NAVO's veiligheid en als niet integer. De op deze wijze aange-

vallenen kunnen zich niet verwe-
ren: door de kritiek op zich zelf
van toepassing te verklaren bevoor-
deren zij zich zelf tot doodgraver.

De lezer van de Militaire Spectator
krijgt vervolgens de gelegenheid
zich ter zake een verantwoorde
mening te vormen aan de hand
van een gortdroge opsomming van
relevante bepalingen en wetsartike-
len, waarin ambtenaren die de for-
mele regels overtreden met hel en
verdoemenis worden bedreigd.

Territorium

Wat ik mij als dissident ambtenaar
afvraag na het lezen van Walthuis'
beschouwing is waar het met onze
democratie naar toe gaat als een
willekeurige directeur van een we-
tenschappelijk instituut meent te
kunnen plaatsnemen op de zetel
van de openbare aanklager om een
generaal requisitoir uit te spreken.
Voordat Montesquieu zijn *trias
politica*, de scheiding der machten,
introduceerde zag men die scheids-

lijn ook niet zo scherp; dat was in
de zg. duistere Middeleeuwen. Ook
in onze eeuw zijn er wel samenle-
vingen geweest, waarin de driede-
ling rechtsprekende, wetgevende en
uitvoerende macht niet in het oog
werd gehouden. Die systemen wij-
zen we dan ook als ondemocratisch
af.

Juist de ervaring met die systemen
leert, dat het landsbelang nooit
helemaal samenvalt met het men-
selijk belang. De militair heeft —
ieder zijn vak, per slot van zaken
— van nature de neiging het terri-
torium van meer belang te vinden
dan de bevolking die erop woont.
Dat geeft hem des te minder het
recht uit te spreken óf en zo ja,
hoe en wanneer, die mensen hun
mond open mogen doen om van
hun eigen mening blijk te geven.

Principes

Volgens Walthuis zouden ze, neem
ik aan, in het algemeen maar het
best hun mond dicht houden. Welk
recht van spreken heeft deze ge-

neraal overigens zelf? Naar alle
waarschijnlijkheid toch het demo-
cratische grondrecht van vrije me-
ningsuiting? Hoe kan hij dan
staande houden dat anderen hun
mond moet worden gesnoerd, om-
dat ze — in zijn ogen — het
„landsbelang” schaden? En trou-
wens, wat is dat landsbelang? En
wie maakt dat uit? Generaal Walt-
huis? En mag ik daar misschien
anders over denken en dat ook
uitspreken?

Er kan zich met generaals als
Walthuis een interessante discussie
ontwikkelen over democratie. Al-
leen zou ik graag willen, dat ze
zich wat breder oriënteren. In zijn
literatuuropgave verwijst Walthuis
alleen naar een ministeriële verkla-
ring van een artikel uit het Militair
Rechtelijk Tijdschrift. Een volgen-
de maal zou hij misschien ook eens
de Verklaring van de Rechten van
de Mens kunnen raadplegen. En de
daarin verwoorde principes in zijn
tekst laten doorklinken.

Helaas heeft de uit vorenstaande reactie klinkende
verontwaardiging de steller klaarblijkelijk belet,
aanspraak te maken op de inspraakmogelijkheid
in de „Meningen van anderen”-arena. Natuurlijk
is het eens ieders goed recht, zijn vrijheid van me-
ningsuiting daar uit te leven waar de verkregen
bijval het luidste klinkt, maar men kan zich af-
vragen of dat meer vermag te bevredigen, dan van
vakbroeders de erkenning van zijn gelijk te kun-
nen verwerven. Of baat het soms de volksvertegen-
woordiger, die bij het debat over de koers van het
schip van staat in de Kamer zweeg, dat hij met
grote welsprekendheid de *claque* zijner — van de
Handelingen onkundige — kiezers weet te overtui-
gen van zijn gelijk boven dat zijner mede-afgevaar-
digden die het lovende verslag in de plaatselijke
pers niet zullen lezen?

De vrijgemaakte ruimte is beperkt, mijn antwoord
moet beknopt zijn. Aangezien ik van mening ben
dat mijn in het editoriaal uitgesproken standpunt
noch verduidelijking noch rechtvaardiging behoeft,
wil ik met enkele kanttekeningen volstaan.

Het weglaten van titulatuur e.d. deert mij niet: het
is onder wetenschapsbeoefenaren usance, en een
schrijver mag daaruit een zekere erkenning aflei-

den. Anderzijds geldt onder officieren het gebruik
— de „stijl” zo men wil — elkaar aan te spreken
met de rang, óf als mijnheer. Ten aanzien van mijn
opponent nu moet ik de militaire traditie wel vol-
gen, in het bijzonder omdat ik aan zijn betoog het
wetenschappelijke niet vermag te ontdekken. De
klaarblijkelijke onzorgvuldigheid waarmee hij mijn
tekst las moge misschien voor enig misverstand
een *verklaring* — stellig *geen excuus* — leveren,
ik acht het beneden peil wanneer mij een te sum-
miere literatuuropgave (zie ook het editoriaal van
september 1972) wordt verweten door een criticus
die *géén van beide* door mij genoemde bronnen
blijkt te hebben gelezen, doordat hij spreekt van
„de ministeriële verklaring van een artikel in het
MRT”. Immers, ik veronderstelde dat iedereen
die *serieus en op niveau* wenst deel te nemen aan
enigerlei discussie over vrijheid van meningsuiting
in de krijgsmacht, althans diende te hebben ge-
lezen wat een gezaghebbende jurist als mr. Lamers
daarover in het MRT schreef. En voorts was —
en ben — ik van mening dat iedere beroepsmilitair
— hóé onwetenschappelijk ook — *behóórt te
weten* wat de politieke leiding in de persoon van
de minister van defensie over dat „hete hangijzer”
zegt.

Dus: *Majoor Miog*. Zijn ergernis blijkt gewekt doordat zijn aandacht werd gevestigd op o.m. een reeks van wetsartikelen. Verwonderd vraag ik mij af: waarom deze toorn van een officier, die toch uit eigen, vrije wil met het uitspreken van zijn eed of belofte de verplichting aanvaardde tot „gehoorzaamheid aan de wetten”? Daarbij veroorloof ik mij op mijn beurt nu de vraag „waar het met onze democratie naar toe gaat” wanneer een niet willekeurig iemand, doch een officier, aan zodanige verplichtingen niet wenst te worden herinnerd; of wanneer hij van zijn eigen, met de beveiliging van de samenleving belaste, groep ad absurdum beweert dat die geneigd is de grond hoger te achten dan de daarop levende mens.

Ik meen het antwoord op die vragen eerlijk en onverbloemd te hebben gelezen in *Majoor Miogs* be-

schouwing. Hij noemt zich zelf daarin een „dissident ambtenaar”; het Latijnse werkwoord *dissidere* staat voor „niet overeenstemmen, andersdenken”. In onze dagen geldt voor „dissident” zelfs „scheurmakend” als vertaling. Ik houd mij liever aan de ietwat vriendelijker klassieke betekenis. En dan vindt ik het RONDUIT VERBIJSTEREND wanneer — terwijl ik in mijn editoriaal sprak van en tot „de integere ambtenaar die in alle oprechtheid het landsbelang voor ogen houdt” — een OFFICIER zich daarmee niet wenst te identificeren doch zich zelf met nadruk kwalificeert als een niet overeenstemmende, ándersdenkende ambtenaar.

Wellicht dat dáárom *Majoor Miog* deze veelbetekenende, onthullende „mening van een andere” maar liever elders uitsprak dan voor het forum zijner ambtsbroeders.

MEDEDELING

Sedert 1 januari 1972 wordt de *Militaire Spectator* toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de 2e Secretaris (p.a. Laan van Clingendael 121, Den Haag) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Japanse kamikaze-luchtoperaties tijdens de Tweede Wereldoorlog

J. C. Weststrate

Kapitein van de Koninklijke Luchtmacht

Luchtstrijdkrachten kunnen zowel boven de zee als het vasteland opereren, hetgeen inhoudt dat macht in de lucht in principe overal ter wereld tot gelding kan worden gebracht. Gevolg hiervan is dat de strijd ter zee, evenals die op het vasteland, onverbreekbaar is verbonden met de strijd in de lucht. De juistheid van deze stelling is aangetoond tijdens de Tweede Wereldoorlog. Gezien de snelle groei van de Sovjet-zeestrijdkrachten en de evolutie van deze zeestrijdkrachten tot een modern offensief wapen lijkt het relevant, aan de relatie tussen macht ter zee en macht in de lucht weer meer aandacht te besteden. Hiertoe zal een bepaald fenomeen uit de strijd in de Tweede Wereldoorlog worden geëvalueerd, nl. de kamikaze-luchtoperaties tegen geallieerde zeestrijdkrachten in het gebied van de Grote Oceaan. Hierbij zal, zonder de tactische aspecten geheel te verwaarlozen, de nadruk worden gelegd op het strategische belang van deze operaties. Ten slotte zal worden getracht na te gaan hoe de relatie tussen macht ter zee en macht in de lucht zich in de toekomst verder zou kunnen ontwikkelen.

De ontwikkeling in de relatie tussen macht ter zee en macht in de lucht

Alvorens over te gaan tot het beschouwen van de kamikaze-luchtoperaties is het nuttig in kort bestek de ontwikkeling in de relatie tussen macht ter zee en macht in de lucht te schetsen. Deze ontwikkeling begon omstreeks 1910, toen bij de voornaamste marines (water)vliegtuigen werden ingevoerd. Deze vliegtuigen opereerden van zowel land- als waterbases en waren voornamelijk bestemd voor het uitvoeren van verkenningen. In de Eerste Wereldoorlog werd ervaring opgedaan met het gebruik van vliegtuigen als offensief wapen tegen oppervlakteschepen en onderzeeboten. Bombardementen en torpedoaanvallen op doelen ter zee sorteerden echter nog weinig effect, zodat de hoofdtaak van de vliegtuigen voorshands bleef het verkennen van vijandelijke scheepsbewegingen. Zij werden daartoe o.a. meegevoerd door kruisers

en fungeerden als „de ogen van de vloot”. De periode tussen de Wereldoorlogen was van essentieel belang voor de expansie van de marineluchtvaartdiensten van alle grote zeemachten. De VS aanvaardden de doctrine dat voor het voeren van een zeegevecht heerschappij in de lucht noodzakelijk is. Omstreeks 1930 werden de eerste grote vliegkampschepen in dienst gesteld waarop, behalve verkennings- ook torpedovliegtuigen, jagers en duikbommenwerpers werden gestationeerd. Andere marines volgden dit voorbeeld, met als gevolg dat oorlogsschepen moesten worden voorzien van luchtdoelgeschut. Bovendien werd een nieuw type schip, de luchtverdedigingskruiser, ingevoerd.

Ondanks de snelle ontwikkeling van het maritieme luchtwapen bleef het slagschip in het maritieme denken vóór de Tweede Wereldoorlog de basis vormen voor het verkrijgen van de macht ter zee. In dit denken kwam eerst wijziging na de grote zeeslagen in de Grote Oceaan tussen de vloeten van de VS en Japan. Bij het uitbreken van de oorlog in het Verre Oosten in december 1941 was de Japanse Vloot slechts weinig sterker dan de US Pacific Fleet. De Japanse marineluchtvaartdienst was echter superieur aan die van de VS en bezat in de 10 vliegkampschepen, samengebondeld in de Eerste Luchtvloot, een machtig offensief wapen. Dit werd ingezet tegen Pearl Harbor en deze aanval toonde, na de proefnemingen in vreedstijd en de inmiddels in Europa opgedane oorlogservaringen, opnieuw aan dat luchtstrijdkrachten succesvol tegen zeestrijdkrachten kunnen worden ingezet. Ook in de daaropvolgende maritieme operaties buiten de Japanners het bezit van het volledig luchtoverwicht op uitstekende wijze uit. In de Grote Oceaan werd dan ook overtuigend het belang van het luchtwapen in de moderne zeeoorlogvoering gedemonstreerd. Toch kwam de relatie tussen macht ter zee en macht in de lucht eerst volledig tot uiting in de grote zeeslagen die in 1942 in de Grote Oceaan plaatsvonden. Deze zeeslagen, die de geschiedenis zouden ingaan als „the great carrier battles of the Pacific”, von-

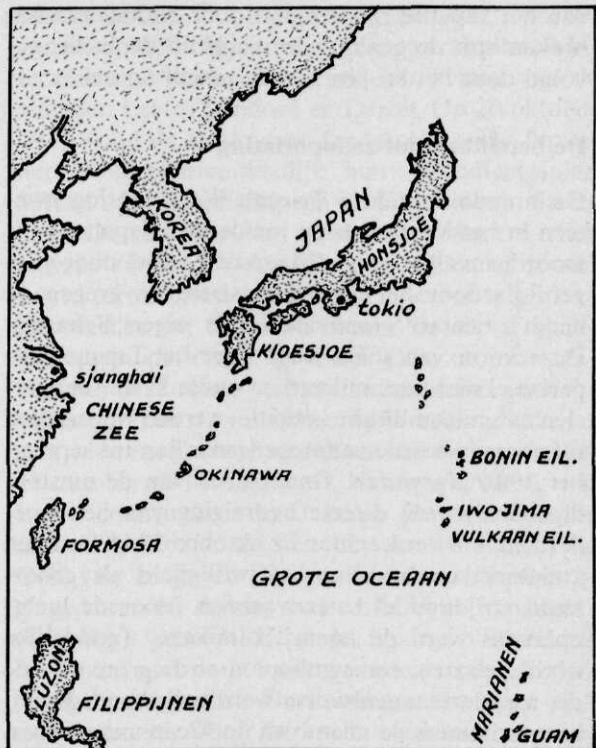
den plaats in de Koraalzee (mei 1942), bij Midway (juni 1942), de Salomonseilanden (augustus 1942) en de Santa-Cruzeilanden (oktober 1942). Zij kenmerkten zich hierdoor dat de oppervlakteschepen van de opponenten niet met elkaar in contact kwamen. Beide partijen beschikten over grote aantallen vliegtuigen — bij Midway streken aan iedere zijde meer dan 500 vliegtuigen — die zowel van de vliegkampschepen als van het vasteland opereerden. Deze vliegtuigen veroorzaakten aan beide zijden ernstige scheepsverliezen, doch de VS kwamen uit alle slagen als overwinnaar te voorschijn. Bovendien werd het bewijs geleverd dat van vliegkampschepen opererende vliegtuigen het slagschip hadden verdrongen als basis voor het verkrijgen van de macht ter zee. Dit had vérstrekende strategische consequenties, omdat hierdoor tevens werd aangetoond dat voor het beheersen van de zee in de eerste plaats het beheersen van de lucht noodzakelijk was. De Japanse oorlogsleiders onderkenden dit aspect niet voldoende en gaven daardoor onvoldoende prioriteit aan de instandhouding van het maritieme luchtwapen.

Dat zou de hoofdoorzaak worden voor het in een laat stadium van een reeds verloren oorlog grijpen naar het wanhoopsmiddel van de kamikaze-luchtoperaties voor het behoud van het Japanse moederland.

De kamikaze-luchtoperaties

Van 1943 af vormden de VS in het gebied van de Grote Oceaan sterke amfibische strijdkrachten. Deze werden beschermd door krachtige, van vliegkampschepen opererende luchtstrijdkrachten. Spronggewijze werden strategisch belangrijke eilanden heroverd. Het hoofddoel daarbij was Japan, waarheen de opmars via twee aanvalsroutes plaatsvond. De strijdmacht van Generaal MacArthur volgde de route over Nieuw-Guinea en de Molukken in de richting van de Filippijnen. Admiraal Nimitz voerde zijn strijdmacht via de Marshalleilanden, de Carolinen en de Marianen eveneens in de richting van Japan (afb. 1).

Door het verlies van de Marianen bevond Japan zich sedert juni 1944 binnen het bereik van de Amerikaanse B29-bommenwerpers. Hiermee was de zogenaamde „gordel der nationale veiligheid” doorbroken. De Amerikaanse opmars was in oktober 1944 zover gevorderd dat landingen op de Filippijnen, de Vulkaan-, Bonin- en Rioekioeilanden konden worden voorbereid. Bij verlies van deze eilandengroepen zou het Japanse moederland rechtstreeks worden bedreigd door een in-

Afb. 1 Het operatiegebied

vasie van de geallieerde strijdkrachten. De Japanse oorlogsleiding wilde dat ten koste van alles voorkomen en bereidde vier plannen — SHO-1 tot en met SHO-4 — voor de verdediging van het resterende gebied voor.

Hierbij onderkende de Japanse oorlogsleiding dat alleen op succes kon worden gehoopt, indien de macht in de lucht kon worden teruggewonnen. Dit inzicht is echter laat gekomen. In de daaraan voorafgaande periode waren de vliegtuigproductie en de opleiding van vliegers sterk achtergebleven bij de behoefte; de vliegkampschepen werden in oktober 1944 ontdaan van hun vliegtuigen wegens gebrek aan geoefende vliegers. Weliswaar beschikte de Japanse luchtmacht nog over een aanzienlijk potentieel, doch ook de bemanningen hiervan waren slecht geoefend. De Japanse luchtstrijdkrachten waren dan ook zowel kwantitatief als kwalitatief inferieur aan de geallieerde en deze laatste bezaten een overweldigend luchtoverwicht. Japan had zowel de macht ter zee als in de lucht volledig verloren. Dientengevolge zou het niet in staat zijn een invasie te voorkomen met normale middelen en de Japanse oorlogsleiding greep daarom naar een onorthodox wapen: de kamikaze-aanval. Men hoopte de geallieerde opmars met grootscheepse zelfmoordaanvallen te kunnen stuiten. Het strategische objectief van de kamikaze-luchtoperaties is derhalve geweest: het voorkomen van de invasie

van het Japanse moederland door middel van het breken van de geallieerde macht in de lucht, gevolgd door het breken van de macht ter zee.

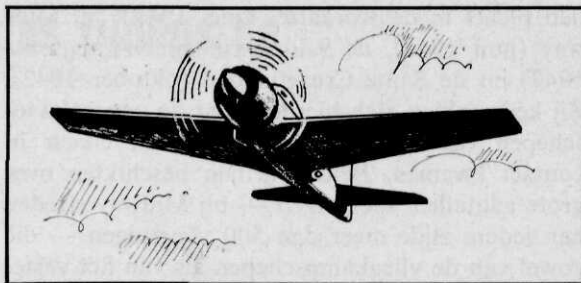
De bereidheid tot zelfopoffering

Gedurende de gehele Tweede Wereldoorlog kwamen in het Verre Oosten incidenteel Japanse zelfmoordaanvallen voor. Zij werden zowel door vliegers als door het leger uitgevoerd en kregen de naam „taiatari” (aanvallen met eigen lichaam). Deze vorm van strijd werd door het Japanse opperbevel niet gestimuleerd en ondanks de snel verslechterende militaire situatie werden voorstellen tot georganiseerde zelfmoordaanvallen tot september 1944 afgewezen. Onder druk van de omstandigheden — de directe bedreiging van het moederland — werd echter in oktober 1944 besloten „taiatari” op basis van vrijwilligheid als goorloofd strijdmiddel te aanvaarden. Voor de luchtoperaties werd de naam „kamikaze” (goddelijke wind) gekozen, een symbool voor de grote waarde die aan deze aanvalsvorm werd toegekend. Kamikaze is immers de naam van de 13e-eeuwse tyfoon die Japan redde van een invasie door 100.000 Tartaren onder bevel van Koebilai Khan. Voor het uitvoeren van kamikaze-luchtoperaties meldde zich aanvankelijk een groot aantal vrijwilligers; in een later stadium moest tot aanwijzing worden overgegaan.

Een verklaring voor de naar westerse begrippen onvoorstelbare bereidheid tot zelfopoffering moet worden gezocht in het Japanse cultuurpatroon ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. In het bijzonder de Japanse godsdienst, het Shintoïsme, met in het centrum de keizer en de nationalistische mythe, geeft hierbij een goed aanknopingspunt. Vele Japanners zijn opgegroeid met de begrippen „sterven voor de keizer” en „sterven voor Japan” en vooral vele militairen konden de komende nederlaag niet aanvaarden. Voor de laatste vormde de kamikaze-aanval een volgens hun cultuurpatroon eervolle uitweg.

De beschikbare middelen

Het feit dat het Japanse opperbevel na langdurige weigering in oktober 1944 alsnog besloot tot georganiseerde kamikaze-operaties schiep grote problemen. Speciale wapens voor dit doel ontbraken geheel, zodat de aanvallen moesten worden uitgevoerd met vliegtuigen die voornamelijk aan de operationele sterkte werden onttrokken. Het meest geschikte vliegtuig was de Mitsubishi A6M5 „Ze-

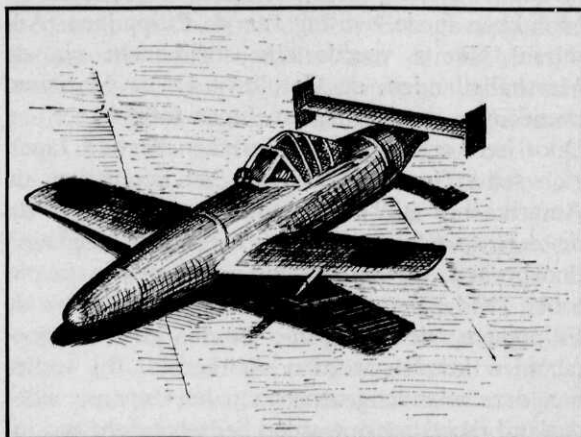

Afb. 2 Zero

ro"-jager (afb. 2), uitgerust met een bom van 550 lbs. Deze jager werd dan ook voor meer dan 50% van de kamikaze-sorties ingezet. Voorts werden — vooral in een later stadium — verouderde les-, verkennings-, water- en torpedovliegtuigen en bommenwerpers ingezet. Maar in oktober 1944 werd ook een begin gemaakt met de ontwikkeling van speciale kamikaze-vliegtuigen. De belangrijkste hiervan zijn de Nakajima Ki-115 „Tsurugi"-jager en de Ohka-4 bemande vliegende bom (afb. 3). Van de Ki-115 zijn in totaal 105 stuks gebouwd, doch deze zijn ten gevolge van de Japanse capitulatie nimmer meer operationeel ingezet. De Ohka-4 (ook wel „baka” genoemd) is daarentegen — zij het met geringe resultaten — nog operationeel gebruikt. Deze bemande bom werd gelanceerd door een Mitsubishi G4M2 „Ginga” tweemotorige bommenwerper en bevatte 2000 lbs explosieven. Van dit type zijn 90 stuks ingezet, waarvan slechts één exemplaar met zekerheid zijn doel heeft vernietigd. Op de datum van de Japanse capitulatie was nog een groot aantal speciale wapens in ontwikkeling, waarvan mag worden aangenomen dat de effectiviteit bij inzet aanzienlijk beter zou zijn geweest dan die van de Ohka-4.

De beslissing tot de ontwikkeling van speciale kamikaze-wapens is dus zo laat genomen dat de re-

Afb. 3 Ohka

sultaten van deze ontwikkeling niet meer voelbaar zijn geworden.

De kamikaze-aanvalstactiek en de doelkeuze

In de bij de kamikaze-operaties toegepaste aanvalstactiek hebben zich gedurende de operatieperiode enkele wijzigingen voorgedaan. In de beginperiode werden i.v.m. gebrek aan voldoende aantallen vliegtuigen en vermindering van het risico van radardetectie slechts aanvallen met groepen van 4 à 6 vliegtuigen uitgevoerd. Van april 1945 af werd echter overgeschakeld op massale aanvallen. De hierbij ingezette vliegers waren dermate ongeïfend dat de kamikaze-vliegtuigen door escortejagers naar het doelgebied moesten worden geleid. De aanvallen werden bij voorkeur bij zonsopgang of zonsondergang uitgevoerd. De vliegtuigen waren dan het minst kwetsbaar, hoewel de doelen nog goed zichtbaar waren. De operaties werden uitgevoerd van vliegbases, gelegen op Formosa, het Chinese vasteland, Kioesjoe en (tot maart 1945) Luzon.

De doelkeuze werd in eerste instantie bepaald door het strategische objectief. Het doorbreken van de macht in de lucht kon uitsluitend worden gerealiseerd door uitschakeling van het geallieerde maritieme luchtwapen. De eerste kamikaze-luchtoperaties waren dan ook uitsluitend gericht op de uitschakeling van vliegakampschepen. Van april 1945 af werd dit principe losgelaten en dienden behalve vliegakampschepen ook slagschepen, kruisers en andere grote schepen te worden aangevallen. Doel was toen nog slechts het aan de geallieerde strijdkrachten toebrengen van maximale schade om de voor de invasie van Japan bestemde amfibische macht zoveel mogelijk te verzwakken.

De belangrijkste kamikaze-luchtoperaties

De VS hadden met de verovering van de Marianen de Japanse „gordel der nationale veiligheid” doorbroken. Verder gebiedsverlies was voor de Japanse oorlogsleiding onaanvaardbaar. Volgende invasies van de geallieerden zouden dan ook in het kader van de SHO-plannen onder meer met kamikaze-luchtoperaties worden bestreden. Tijdens de verdere geallieerde opmars werden deze plannen inderdaad gedeeltelijk uitgevoerd, waarbij kamikaze-aanvallen werden gedaan op zeedoelen bij de Filippijnen, Iwo Jima en Okinawa.

De gevechten om de Filippijnen

In oktober 1944 zette een amfibische strijdmacht,

bestaande uit 738 schepen en 130.000 man, de aanval op de Filippijnen in. Het aanvalsplan richtte zich op de opeenvolgende herovering van de eilanden Leyte, Mindoro en Luzon. Op 20 oktober 1944 vond de landing op Leyte plaats. De Japaners stelden onmiddellijk hun verdedigingsplan SHO-1 (de verdediging van de Filippijnen) in werking. De restanten van de Japanse vloot werden ingezet en op 25 oktober 1944 in de Golf van Leyte vernietigend verslagen. Ongeveer tegelijkertijd werden bij Leyte en Samar de eerste kamikaze-luchtoperaties uitgevoerd. Over de juiste datum van deze eerste georganiseerde kamikaze-aanvallen spreken de verschillende bronnen elkaar tegen. Men mag echter aannemen dat dit op of rond 25 oktober 1944 is geweest. Na de verovering van Leyte en Mindoro werd begin januari 1945 de aanval op Luzon ingezet met een landing in de Golf van Lingayen. De geallieerde scheepsbewegingen werden daarbij zo ernstig door kamikaze-vliegtuigen gehinderd dat de Japanse vliegvelden op Luzon met de hoogste prioriteit moesten worden geneutraliseerd. De kamikaze-aanvallen verminderden hierdoor sterk alhoewel toch nog enkele aanvalskonvoien werden aangevallen in de omgeving van Panay en Mindoro. De laatste kamikaze-luchtoperaties in het Filippijnse gebied vonden plaats in Straat Luzon op 20 januari 1945 en waren gericht tegen de Amerikaanse Derde Vloot.

Gedurende de gehele strijd in de Filippijnen werden rond 650 kamikaze-sorties gevlogen. Hierbij werden volgens opgave van de Amerikaanse marine 16 schepen, waaronder 2 vliegakampschepen, tot zinken gebracht. Beschadigd werden 87 schepen, waaronder 22 vliegakampschepen, 5 slagschepen en 10 kruisers. De resultaten van de kamikaze-luchtoperaties waren derhalve, uitgedrukt in absolute aantallen, zeker niet gering. De geallieerde overmacht was echter zodanig groot dat de herovering van de Filippijnen, ondanks deze verliezen, niet wezenlijk is vertraagd.

De strijd om Iwo Jima

Van de Marianen opereerden sedert medio 1944 Amerikaanse B29-bommenwerpers tegen Japan. De afstand was echter zo groot dat besloten werd de Vulkaaneilanden te bezetten. Van deze eilanden bedraagt de afstand tot Japan slechts 1150 km, waardoor effectievere bombardementen mogelijk zouden zijn. Als hoofddoel voor de invasie werd het eiland Iwo Jima gekozen. De aanval begon op 19 februari 1945 doch het duurde tot 10 maart 1945 voor het eiland volledig was veroverd. In

deze periode werden slechts 24 kamikaze-sorties gevlogen, waarbij één vliegkampschip werd beschadigd. De oorzaak van het geringe aantal sorties lag in de grote afstand, die de kamikaze-vliegtuigen niet konden overbruggen. De bezetting van het eiland Iwo Jima is dan ook niet door de kamikaze-luchtoperaties vertraagd.

De strijd om Okinawa

Voor de eindaanval dienden de geallieerden te beschikken over een zo dicht mogelijk bij Japan gelegen uitvalsbasis. Hiervoor werd Okinawa gekozen, een eiland in de Rioekioe-archipel. De landing op Okinawa begon op 1 april 1945 onder de codenaam „IJsberg”. Het eiland lag echter binnen het bereik van de op Formosa en Kioesjoe gestationeerde Japanse jagers en buiten bereik van de op landbases gestationeerde Amerikaanse jagers. De geallieerde jagersteun diende derhalve volledig te worden geleverd door van vliegkampschepen opererende vliegtuigen. Japan ontplooidde voor het redden van Okinawa een geweldige krachtsinspanning. Reeds tijdens de voorbereidende beschietingen van het eiland werden 193 kamikaze-sorties gevlogen. Op 6 april startte de operatie TEN-GO, omvattende een massale gecoördineerde zelfmoordaanval van zee- en luchtmachtkrachten. De luchtcomponent omvatte 355 kamikaze- en 340 „normale” vliegtuigen. De aanval faalde volledig: 383 Japanse vliegtuigen werden neergeschoten en aan geallieerde zijde gingen slechts 6 kleinere schepen verloren. Toch werden de massale kamikaze-aanvallen tussen 12 april en 22 juni 1945 nog negenmaal herhaald. Voorts werden nog 430 individuele aanvallen uitgevoerd. De strijd om Okinawa vormde dan ook het hoog-

tepunt van de kamikaze-luchtoperaties. In totaal werden van Formosa en Kioesjoe ruim 1900 kamikaze-sorties gevlogen tegen de geallieerde vloot bij Okinawa. Volgens opgave van de Amerikaanse marine werden hierbij 17 schepen tot zinken gebracht, waaronder slechts één vliegkampschip. Verder werden 198 schepen beschadigd, waarvan 12 vliegkampschepen, 10 slagschepen en 5 kruisers. Ondanks deze aanzienlijke scheepsverliezen kwam echter het voortzetten van de aanval niet wezenlijk in gevaar en op 23 juni 1945 werd Okinawa veilig verklaard. Alhoewel derhalve de kamikaze-dreiging tijdens de slag om Okinawa een hoogtepunt bereikte, stond ook hier het overweldigende geallieerde luchtoverwicht borg voor het slagen van de landingsoperatie.

Het einde van de kamikaze-luchtoperaties

In verband met de onmiddellijke bedreiging van het Japanse moederland werden vanaf 1 juli 1945 geen kamikaze-luchtoperaties meer geautoriseerd, zodat alles in gereedheid kon worden gebracht voor de verdediging tegen de laatste aanval. Bij deze verdediging zouden de kamikaze-luchtoperaties een zeer belangrijke rol spelen en hiervoor werden ongeveer 5000 vliegtuigen verspreid en gecamoufleerd opgesteld. Als gevolg van de nog onverwachte capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 zijn deze vliegtuigen niet meer ingezet.

Het effect van de kamikaze-luchtoperaties

De geallieerde verliezen

De kamikaze-luchtoperaties hebben de geallieerde zeestrijdkrachten in de betrekkelijk korte periode van 8 maanden aanzienlijke verliezen toegebracht. In totaal zijn volgens opgave van de US Navy 34 schepen tot zinken gebracht en 288 beschadigd (zie de tabel). Tot de gezonken schepen behoorden 3 voor de strijd in het Verre Oosten bijzonder waardevolle vliegkampschepen. Beschadigd werden onder meer 36 vliegkampschepen en 30 slagschepen en kruisers. Een groot deel van de beschadigde schepen was zodanig getroffen dat de herstelwerkzaamheden niet vóór de capitulatie van Japan zijn voltooid. Deze schepen zijn derhalve — evenals de gezonken schepen — voor de verdere oorlogvoering verloren geweest.

Ten aanzien van de geallieerde personele verliezen worden in de geraadpleegde bronnen geen exacte gegevens vermeld. Met behulp van de verliescijfers uit de strijd om Okinawa kan echter een indruk van de omvang van de personele verliezen ten ge-

Totale geallieerde scheepsverliezen ten gevolge van de Kamikaze-luchtoperaties

	Gezonken		Beschadigd	
	Japane- schat- ting	Op- gave US Navy	Japane- schat- ting	Op- gave US Navy
1. Vliegkampschepen	7	3	43	36
2. Slagschepen	10	—	10	15
3. Zware kruisers	1	—	—	5
4. Lichte kruisers	12	—	24	10
5. Torpedobootjagers	8	13	20	87
6. Onderzeeboten	—	—	—	1
7. Fregatten	—	1	—	24
8. Transportschepen	26	—	42	20
9. Landingsschepen (LCT's)	—	5	—	11
10. Kleinere schepen	17	12	56	79
Totaal	81	34	195	288

volge van de kamikaze-luchtoperaties worden gevormd. Tijdens deze strijd zijn 4907 dode of vermiste scheepsbemanningsleden geteld. Ruim 80% hiervan was slachtoffer van de kamikaze-luchtaanvallen. Rekening houdende met de acties bij de strijd om de Filippijnen en de incidentele kamikaze-aanvallen kan het verlies aan geallieerde mensenlevens ten gevolge van de kamikaze-luchtoperaties als zeer aanzienlijk worden beschouwd.

De invloed op het geallieerde moreel

De invloed van de kamikaze-luchtoperaties op het geallieerde moreel is in de beginfase zeer groot geweest. Velen konden de Japanse bereidheid tot zelfopoffering moeilijk verwerken en op de scheepsbemanningen rustte reeds spoedig een zware psychische druk. Deze druk werd vergroot door de opgeroepen angst dat bij een invasie van Japan op zeer grote schaal zelfmoordaanvallen konden worden verwacht. Uit vrees voor paniek besloot de Amerikaanse regering zelfs tot een volledige geheimhouding, die pas op 12 april 1945 werd opgeheven. Het nieuws over de kamikaze-luchtoperaties werd echter tegelijk met het bericht over de dood van president Roosevelt gepubliceerd waardoor het nauwelijks aandacht kreeg. In de laatste fase van de kamikaze-luchtoperaties nam de psychische druk door de gewenning aan het fenomeen en vooral door de verbeterde tegenmaatregelen sterk af.

De tactische betekenis

De eerste kamikaze-luchtoperaties zijn — waarschijnlijk door het element verrassing — tamelijk succesvol geweest. De effectiviteit van de vervolgooperaties was echter aanzienlijk minder. Tijdens de aanvallen in de Filippijnen wist 26,8% van de kamikaze-piloten zijn doel te bereiken; in de strijd om Okinawa is dit percentage gedaald tot 14,7.

Toch is in de Okinawa-campagne het resultaat van de kamikaze-operaties aanzienlijk groter geweest dan dat van de normale aanvallen. In deze campagne werden 1900 kamikaze-sorties gevlogen tegen 5000 normale sorties. De kamikaze-aanvallen waren echter verantwoordelijk voor 80% van de geallieerde verliezen. De kamikaze-luchtoperaties boden dan ook een aantal tactische voordelen, waarvan de voornaamste het gebruik van ongevoelende vliegers en verouderde vliegtuigen waren. Voorts kon de dubbele afstand worden afgelegd en het kamikaze-wapen was door zijn bestuurbaarheid trefzekerder dan bommen of torpedo's. Rekening houdende met de omstandigheden waar-

onder zij werden geïntroduceerd, kan dan ook worden gesteld dat de kamikaze-luchtoperaties voor Japan zeer beslist een aanzienlijke tactische betekenis hebben gehad.

De strategische waarde van de kamikaze-luchtoperaties

Reeds vroeg in de Tweede Wereldoorlog had Japan de macht in de lucht verloren. Dit vormde de directe oorzaak voor het eveneens verloren gaan van de macht ter zee. De Japanse oorlogsleiding onderkende niet tijdig de noodzaak tot wederopbouw van het maritieme luchtpotentieel, zodat ook de zeestrijdkrachten niet meer doelmatig konden opereren. Als gevolg van dit manco heeft men de geallieerde opmars naar het Japanse moederland niet meer met gewone middelen kunnen stuiten.

In een uiterste poging het land voor een invasie te behoeden nam de Japanse leiding haar toevlucht tot een wanhoopswapen: de kamikaze-aanval, om — vertrouwend op de bereidheid tot zelfopoffering — hiermee de geallieerde macht in de lucht te breken en het initiatief ter zee weer over te nemen, waardoor de invasie van Japan zou kunnen worden verijdeld. De resultaten tonen aan dat de kamikaze-luchtoperaties hebben gefaald in het vernietigen van het geallieerde luchtpotentieel en het herwinnen van de macht in de lucht. Het strategische objectief is derhalve niet gerealiseerd.

De oorzaken van het falen

Om het gestelde doel te bereiken dienden de kamikaze-luchtoperaties zich te richten op het uitschakelen van de geallieerde maritieme luchstrijdkrachten door vernietiging van de vliegekampschepen. Zoals echter uit de verliestabel blijkt, is juist aan deze schepen in tegenstelling tot bepaalde andere soorten schepen relatief weinig schade toegebracht. Bovendien was deze schade dikwijls van dien aard dat reparatie binnen enkele dagen mogelijk was. Hierdoor is de slagkracht van de geallieerde luchstrijdkrachten nooit zodanig aangetast dat een reëel gevaar voor verlies van de macht in de lucht ontstond. Voor dit falen is een aantal oorzaken aan te wijzen; de voornaamste zijn:

- a. de enorme geallieerde overmacht aan schepen en vliegtuigen;
- b. het ontbreken van voor het uitvoeren van de kamikaze-luchtoperaties speciaal ontwikkelde wapens, waardoor in belangrijke mate met onbetrouwbaar en niet voor het doel geschikt materiaal moest worden gewerkt (de ontwikkeling van spe-

ciale wapens startte zodanig laat dat zij — m.u.v. een klein aantal Ohka's — nimmer werden opgeleverd);

c. de vliegers waren zodanig onervaren dat een hoog percentage kamikaze-vliegtuigen het doel niet bereikte;

d. vanaf april 1945 werden niet uitsluitend de vliegkampschepen, doch alle grote schepen aangevallen;

e. voor de aanvalsvloten werd een scherm van torpedootjagers met radarapparatuur gelegd, waardoor vroegtijdige radardetectie en efficiënte jagerinzet mogelijk werden;

f. op de geallieerde schepen werden tegenmaatregelen getroffen zoals extra lua, betere brandbeveiliging e.d.;

g. de kamikaze-vliegvelden werden bij voortdurende bombardeerding;

h. de kamikaze-vliegers ontweken steeds meer de vijandelijke afweer, door hun aanvallen op kleine, onbelangrijke schepen te richten.

Conclusie

De introductie van het vliegtuig in de zeeoorlog heeft een principiële wijziging veroorzaakt in de wijze waarop de macht ter zee kan worden uitgeoefend. Tot de Tweede Wereldoorlog speelde het slagschip de belangrijkste rol in het maritieme denken en dit type schip werd algemeen aanvaard als de basis voor het verkrijgen van de macht ter zee.

Luchtstrijdkrachten kunnen echter zowel boven land als boven zee opereren zodat macht in de lucht niet alleen boven land, doch ook boven zee kan worden uitgeoefend. Het bewijs hiervoor werd geleverd in de „great carrier battles” van de Tweede Wereldoorlog. Hierbij werd tevens bewezen dat in de moderne oorlog macht ter zee uitsluitend tot gelding kan worden gebracht als ook over macht

in de lucht wordt beschikt. Dit leidde ertoe dat het vliegkampschip het slagschip verving als basis voor de macht ter zee. De Japanse oorlogsleiding heeft dit onvoldoende onderkend en verzuimde daardoor de oorspronkelijk ingenomen, doch inmiddels verloren gegane positie te heroveren. Dit heeft de geallieerde opmars naar Japan mogelijk gemaakt. In een wanhopige poging de situatie alsnog te wijzigen werd besloten tot kamikaze-luchtoperaties tegen de geallieerde maritieme luchtmacht. Het strategische objectief was hierbij de bescherming van het moederland door het breken van de geallieerde macht in de lucht, gevolgd door het breken van de macht ter zee. Deze poging faalde, ondanks het opofferen van ruim 4500 kamikaze-vliegers. Het eindresultaat was de capitulatie van Japan.

Terugkijkende naar deze episode in de krijgsgeschiedenis dringt zich onwillekeurig een vergelijking op tussen de kamikaze van de jaren '40 en de geleide wapens van de jaren '70. De techniek van nu maakt het mogelijk met zeer grote precisie een hoeveelheid explosieven naar een object te sturen zonder dat daarvoor een vlieger moet worden opgeofferd. Dergelijke wapens kunnen worden gelanceerd — op lange en korte afstanden — door vliegtuigen, vanaf schepen en onder bepaalde omstandigheden ook wel van de vaste wal. Vooral als men deze ontwikkelingen plaatst tegen de achtergrond van de enorm toegenomen verkenningmogelijkheden, bijvoorbeeld met behulp van satellieten, rijst de vraag of macht in de lucht niet zal leiden tot het verdwijnen van, althans grotere, oppervlakteschepen. De huidige tendens het schip onder water te doen opereren zal door deze ontwikkelingen zeker worden versterkt. Ook dan zal er echter een nauwe relatie blijven bestaan tussen macht in de lucht en macht ter zee. De techniek zal hierbij ongetwijfeld een dominerende rol blijven spelen.

Literatuur

W. F. Craven en J. L. Cate — *The Army air forces in World War II*, dl 5, *The Pacific: Matterhorn to Nagasaki June 1944 to August 1945*. Chicago (1953).

R. E. Dupuy en T. N. Dupuy — *The Encyclopedia of military history from 3500 B.C. to the present*. Londen (1970).

A. Hezlet — *Aircraft and sea power*. Londen (1970).

R. Inoguchi en T. Nakajima — *Alerte Kamikaze*. Parijs (1955).

R. Inoguchi en T. Nakajima — *The Divine Wind*. Londen (1959).

B. Millot — *Divine thunder, the life and death of the Kamikazes*. Londen (1971).

S. W. Roskill — *History of the Second World War*, dl 3, *The War at sea*. Londen (1961).

S. Woodburn Kirby — *History of the Second World War*, dl 4, *The War against Japan*. Londen (1965).

B. van Dijken — *Mars in Cathedra* (1969)(2).

J. S. Phillip — *Aerospace International* (1972)(5).

Verkenning in de Cavalerie

A. C. Floor

Luitenant-Kolonel der Cavalerie

Numeri 13:2

In deze bijdrage wordt een visie gegeven omtrent mogelijkheden voor de verdere ontwikkeling van de cavalerieverkenningseenheden. Aangaande de overeenkomstige mogelijkheden van het tankwapen zal binnenkort eveneens een — uiteraard ook persoonlijke — zienswijze worden gegeven.

Behalve een beknopte analyse van opvattingen, die andere landen zijn toegedaan, zullen feitelijke en verwachte ontwikkelingen in een globaal kader worden aangestipt, soms opgegraven en nader uitgediept; zulks in de hoop dat e.e.a. ertoe zal bijdragen dat het Wapen der Cavalerie in de toekomst in een zo goed mogelijke, evenwichtige conditie wordt gehouden. Verwerving van nieuw materieel vergt immers thans ongeveer 10 jaar, mij dunkt dat het tijd wordt om de brug naar de jaren '80 te slaan.

Evolutie voltrekt zich niet door puur nadenken, doch veeleer door het optassen van opgedane ervaringen; daartoe worde de feitelijke gebruiker zoveel mogelijk ingeschakeld bij de besluitvorming. Frequent hoort men de opmerking dat tegenover een, in kwantitatieve zin, overmachtige vijand hoogwaardig gekwalificeerd materiaal noodzakelijk is, maar men bedenke dat het begrip kwaliteit ook buitensporige financiële offers vraagt, hetgeen zéker geldt voor de materiële sector. In immaterieel opzicht echter kan de kwaliteit (inzetbaarheid, fysieke training e.d.) zonder financiële offers aanzienlijk worden verbeterd. Herhaaldelijk wordt fel geageerd tegen de hoge defensielasten. Het is een verbijsterende gedachte dat de zo nuchtere, zuinige Nederlander door zijn huidige mentaliteit de laatstgenoemde kwaliteitsverbetering zelf — wellicht onbewust — in de weg staat.

Bij het beschouwen van de relatie tussen kwaliteit en kwantiteit kan bijna niet meer worden uitgemakt of het vele „goed”, of dat het goede „veel” is. Men realiseer zich dat onze potentiële tegenstander niet alleen in kwantiteit, doch ook in kwaliteit goed op koers ligt. Voorts is het een mondiaal verschijnsel (althans in het vrije deel van de

wereld), dat bij het steeds verder opvoeren van de technische prestaties, het bijtrekken van de vereiste mentaliteit véér achterblijft.

De crux van dit betoog is niet te borduren aan een fictief patroon noch om enkele kloeke uitspraken te doen over een blauwdruk voor de toekomst: veeleer zal worden getracht meer gestalte te geven aan een denkrichting. Het zou jammer zijn indien door tijdnood onjuiste ideeën plotseling zouden bevroren en stollen in schema's, wier foutieve tendens eerst later waarneembaar wordt.

Het volgende betoog is in feite een verkenning in de verkenning.

Beginselen

Wellicht ten overvloede worden de beginselen die aan de existentie van verkenningseenheden ten grondslag liggen kort gereleveerd. Enerzijds kunnen commandanten van (grote) eenheden slechts dan tijdig juiste beslissingen nemen indien snel, tijdig en continu kan worden beschikt over actuele en betrouwbare gegevens over terrein, vijand en het weer. Anderzijds kan het optreden van een hoofdmacht slechts dán volledig rendement afwerpen wanneer adequate *beveiliging* wordt gegarandeerd. Dit houdt niet alleen in dat een dreiging tijdig moet worden onderkend en gemeld, doch tevens dat voldoende tijd en ruimte blijven om de dreiging het hoofd te bieden, liefst zonder resp. onnodige of te vroege onttrekking van middelen aan de hoofdmacht. Afhankelijk van opdracht, tijd en middelen kan onderscheid worden gemaakt tussen dekken en bewaken.

Tussen *verkennen* en *beveiligen* bestaat een duidelijke wisselwerking. Beveiliging zonder voorafgaande en voortdurende verkenning is ondenkbaar terwijl verkenningsactiviteiten voorzien in een zekere beveiliging. Hoewel mede door de defensieve conceptie, het accent op de beveiligingstaken ligt, moet er een zekere pariteit zijn tussen beveiligings- en verkenningcapaciteit (afb. 1).

Afb. 1 De (hoofd)relatie tussen de karakteristieke eigenschappen en de hoofdtaken

Behalve de zojuist genoemde taken kunnen bijzondere opdrachten worden uitgevoerd:

— het opereren tegen luchtlandingseenheden, het uitvoeren van snelle rivierovergangen en nbc-verkenningen, het beveiligend optreden bij rivierovergangen, alsmede rampenbestrijding;

— het snel bezetten en tijdelijk vasthouden van belangrijke gebieden of objecten en het bezetten van frontgedeelten om eenheden vrij te maken voor een andere opdracht (deze categorie taken kan worden samengevat onder het begrip „economy force”).

Gelet op de samenstelling van onze verkennings-eenheden zal het duidelijk zijn dat deze vooral voor laatstgenoemde taken adequate versterking behoeven. Dit is een verontrustende gedachte, want de versterking is nodig voor de uitvoering van een *hoofdtak*, nl. *beveiliging*; ze moet komen uit het toch reeds minimale gevechtspotentieel van de hoofdmacht.

In dit verband wijs ik op de als motto gebruikte bijbeltekst. God zei niet tegen Mozes dat hij een paar gewone verkenners op pad moest sturen; nee het moesten niet meer en niet minder zijn dan twaalf oversten. En ze kwamen terug met de gevraagde gegevens over terrein en vijand. Dat ze niet alleen volstonden met het melden, het doorgeven van de gegevens, doch de fout maakten deze ook te interpreteren ligt wellicht minder aan het feit dat het oversten waren, doch eerder aan de omstandigheid dat ze voor een deel althans onvoldoende vertrouwen in hun middelen hadden. Moge dit historische voorbeeld ook pleiten voor goed uitgeruste verkenningsseenheden.

Andere landen

Hoewel er in algemene zin een zekere consensus bestaat over de taak en werkwijze van de verkenningsseenheden, zijn er tussen de landen onderling verschillen in benadering te constateren. Hierover thans wat beknopte informatie.

In *Frankrijk* is men van opvatting dat verkenningsseenheden thuishoren op het niveau waar de verkregen resultaten op de beste wijze tot gelding

komen en ze tevens snel en doelmatig kunnen worden benut voor de ondergeschikte echelons. Het gehele verkenningspotentieel is derhalve op legerkorpsniveau ondergebracht.

Voor de operationele gevechtseenheden en voor de territoriale verdediging zijn de verkennings-eenheden nagenoeg van gelijke structuur. Ze zijn overwegend uitgerust met wielvoertuigen, geschikt om in grote gebieden en over grote afstanden op te treden, doch beschikken niet over grote vuurkracht. Thans wordt gewerkt en geëxperimenteerd met helikopters en raketten.

In *West-Duitsland* zijn de verkenningsseenheden op overeenkomstige niveaus ingedeeld als bij ons. De teutoonse kwaliteit is van een ander slag dan de Franse. Ze zijn weliswaar minder berekend voor een optreden over grote afstanden, maar ze zijn meer terreinvaardig en beschikken over goede vuurkracht. Bij de uitvoering van opdrachten worden frequent niet-organiek samengestelde elementen geformeerd, die veelal onder rechtstreekse leiding van de eskadronscommandant optreden. Thans zijn alle verkenningsseenheden uitgerust met rupsvoertuigen, doch binnenkort zullen tevens wielvoertuigen worden ingevoerd (afb. 2).

Engeland heeft een wat afwijkende visie t.o.v. het voornoemde en hield het lange tijd op wieltractie. Dit vindt gedeeltelijk zijn oorzaak in het feit dat de Engelse Strategische Reserve behoefte had aan relatief veel verkenningsseenheden voor een optreden over grote afstanden in het Verenigd Koninkrijk. Het optreden van die van de Strategische Reserve en van de operationele gevechtseenheden is op nagenoeg dezelfde doctrine geënt. Verhoudingsgewijs is de verkenningscapaciteit groot, doch de gevechtskracht is nogal gering. Met de invoering van de nieuwe serie (rups)verkenningsvoertuigen — *Scorpion* (omslagfoto), *Scimitar* enz. — wordt het accent niet alleen verlegd naar rupstractie, doch neemt ook de gevechtskracht gradueel toe.

In de *Verenigde Staten* wordt grote waarde toegekend aan verkenningsseenheden. Ze zijn zeer gevarieerd en evenwichtig van structuur, naar onze maatstaven wat luxueus, doch zeer doeltreffend.

Een grote verkenningcapaciteit en een adequate gevechtskracht zijn op alle niveaus ingebouwd. Het peloton beschikt over drie tanks; het bataljon heeft o.m. een tank- en een ondersteuningsskadron. Ook zijn heli-eskadrons in de organisatie opgenomen.

Het resultaat is dat de Amerikaanse eenheden op beperkte schaal normale gevechtstaken kunnen uitvoeren. Reeds gedurende vele jaren speelt de helikopter een grote rol en de automatisering is ook op gang gekomen. De verkenningseenheden worden steeds met zeer geavanceerd materieel uitgerust. Bij de beproeving van een moderne structurele samenwerking tussen grond- en luchtmacht zijn de verkenningseenheden koplopers van de Amerikaanse strijdkrachten.

Recent werden uitgebreide beproevingen met de Air Cavalry Combat Brigade (de ACCB-I en -II) afgesloten; hierop wordt later teruggekomen. Geconcludeerd kan worden dat de Amerikanen hun verkenningfilosofie ook als „economy force” geheel waar kunnen maken.

Bij de *Russische* verkenningseenheden liggen de zaken geheel anders. Men doet het aldaar simpel, stoer maar doeltreffend; alleen op divisieniveau is een relatief klein verkenningselement ingedeeld. Voor de uitvoering van de taken worden deze kernen naar behoefte versterkt met tanks, pantserinfanterie en artillerie. Het optreden is vooral gericht op verrassing, snelheid en grote diepte. Ondanks de nogal sobere structuur dient de capaciteit van de eenheden vooral niet te worden onderschat. De Russen werken met rups- en wielvoertuigen. Ook helikopters worden gebruikt.

Thans wordt gewerkt aan de modernisering van het materieel. Het blijkt dat de waarde van de verkenningseenheden in steeds toenemende mate wordt onderkend.

Onze middelen

In de jaren '50 werden de verkenningseenheden, evenals de gevechtseenheden, op Amerikaanse leest geschoeid. Er ontstond een doctrine naar Amerikaans model. Later werd, vooral om financiële redenen, de gevechtskracht sterk gereduceerd door het uit de organisatie nemen van het tank- en ondersteuningselement. De doctrine werd evenwel niet gewijzigd. In de jaren '60 werden in de brigades cavalerieverkenningseenheden opgenomen. Overigens kenmerkt dit decennium zich door de invoering van de lichte tank AMX13, de M113-familie, een zwaardere mortier en de (zeer-kortefstand)radar, alsmede enig ander materieel. De verbeteringen waren spectaculair doch niet van principiële aard; wel kon de doctrine in de uitvoering beter worden benaderd. Begin 1970 werden de verkenningsbataljons uitgerust met de Leopardtank, waardoor een betere onderlinge harmonie in de mobiliteit van de elementen werd bereikt. De broodnodige vervanging van de .50 mitr door een snelvuurkanon zal hopelijk omstreeks 1975 worden gerealiseerd.

Verwacht mag worden dat vóór 1980 een nieuwe mortier zal worden ingevoerd en de hoop dat de huidige, zeer beperkt inzetbare, radar door een middel met meer mogelijkheden en een veel grotere werkingssfeer zal worden vervangen, is ook gewettigd.

Afb. 2 Westduitse Spähpanzer Nr 2, amfibisch, met o.m. een bemanning van 4 personen en een 20 mm snelvuurkanon

Hoewel de huidige middelen een goede verkenningcapaciteit in zich bergen, valt er t.o.v. de uitvoering van beveiligingstaken nog zeer veel te verbeteren. Ook de bescherming tegen nbc-strijdmiddelen is onvoldoende. Bovendien mag worden aangenomen dat over ongeveer 10 jaar mondiaal deels andere, deels hogere eisen aan verkenningseenheden moeten worden gesteld.

Hoewel onze verkenningdoctrine Amerikaans bloed heeft, is het niet juist ons bij verbeteringen uitsluitend te oriënteren op de Amerikaanse mogelijkheden, omdat onze middelen zijn bestemd voor een optreden in een beperkte Europese regio.

Ontwikkelingen

In een korte beschouwing over de ontwikkelingen kunnen geen eindeloze zijpaden worden ingeslagen; we zouden belanden in een moeras van details, die bovendien veelal niet voor publikatie vatbaar zijn. Wij zullen ons derhalve beperken tot een vogelvlucht over het oerwoud van de technische ontwikkelingen. Het gaat bij het zoeken naar een richting immers niet om bijzaken doch om hoofdzaken. Ze zullen worden besproken in de volgorde van belangrijkheid van kenmerkende eigenschappen van verkenningseenheden, nl.:

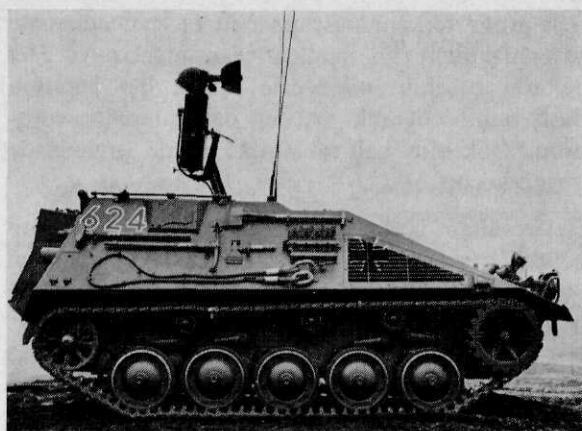
- perfecte waarneming;
- zeer grote beweeglijkheid;
- goede, gevarieerde vuurkracht;
- soepele organisatie;
- zeer goede verbindingen;
- goede bescherming

a. Waarneming

Verwacht mag worden dat in de komende 15 jaar de waarnemingsmogelijkheden zowel in kwaliteit als in kwantiteit zullen toenemen. Bedoeld wordt dat gelijktijdig zowel over grotere afstanden (diepten) als in ruimere sectoren zal kunnen worden waargenomen. Bovendien wordt verwacht dat de thans nog gescheiden *dag- en nachtopatiek*, de laser, de helderheidsversterker, (vér) infrarood e.d. naar behoefte in compacte, eenvoudig omschakelbare en sterk verbeterde systemen beschikbaar zullen komen.

In samenhang met het voorgaande mag worden verwacht, dat behalve de laserafstandmeter ook de laserdoelzoeker, resp. -doelaanduider voor operationeel gebruik beschikbaar zullen zijn voor de samenwerking grond—grond—lucht.

De ontwikkeling op het gebied van *sensors* is eveneens spectaculair. Sedert het gebruik van de „sensor van het eerste uur”, het struikeldraad-

Afb. 3 Westduitse Schützenpanzer met radar TPS-33 (18 km), waarvan er vijf in de verkenning bataljons zijn opgenomen

lichtsein, zijn onbemande sensors ontwikkeld, die zowel manueel, als per vuurwapen of helikopter kunnen worden geplaatst, op afstand geactiveerd en gecontroleerd. De „druk”sensor heeft een werking van enkele meters, de *magnetische* en de *seismische sensors* zullen in werking variëren, resp. van ca. 25 tot ca 200 meter. Deze sensors zullen, afhankelijk van de combinatie van inzet, geschikt zijn voor beveiliging door bewaking van punten of kleine sectoren. De *elektromagnetische* (signaal door verstoring van een elektr. veld), de *akoestische* en de *IR-sensors* zullen een aanzienlijk ruimere werkingssfeer hebben en vinden in combinatie met elkaar vele toepassingsmogelijkheden voor de *beveiliging* van sectoren en (kleine) gebieden. Bovendien wordt veel verwacht van de ontwikkelingen op het gebied van de automatische verwerking van verkregen gegevens. Ten slotte dient, meer als fenomeen, de reuksensor te worden vermeld die, naar men zegt, in staat is het verschil tussen man en vrouw te detecteren. De mogelijkheden van de kostbare *drones* worden bekend verondersteld en zullen hier niet worden behandeld. Wel is het van belang het grote nut van *radars* aan de orde te stellen. Er zijn reeds opzienbarende ontwikkelingen op dit gebied tot stand gekomen. Behalve compacte, draagbare radars voor zeer korte afstand zijn er thans goede radars voor de korte afstand tot 10 km van Amerikaans en Engels fabrikaat op de markt. Een verdere vergroting van de werkingssfeer en de presentatie wordt verwacht (afb. 3).

Verder past ook de *voertuignavigator* in het waarnemingssysteem en wel voor de exacte plaatsbepaling, bv. voor het leiden van vuren. Er zijn thans reeds zeer bruikbare systemen beschikbaar, die de positie in zes-cijfercoördinaten aangeven.

Ten slotte zijn vooral *helikopters* van uitnemend belang voor de waarneming. De Amerikanen, doch ook de Duitsers en de Fransen hebben op dit gebied de nodige ijzers in het vuur liggen. De toekomst is op dit gebied veelbelovend.

b. De beweeglijkheid

Jarenlang heeft er een groot verschil van opvatting geheerst over het gebruik van wiel- en rupstractie. Vooral de Engelsen en de Fransen zijn fervente voorstanders geweest van wielvoertuigen voor verkenningseenheden. Het feit doet zich thans evenwel voor dat Engeland tot de invoering van een rupsvoertuigenfamilie overgaat. De Belgen volgen dit voorbeeld en ook de Fransen hebben rupsvoertuigen in ontwikkeling. De Duitsers, thans uitgerust met rupsvoertuigen, hebben daarentegen een wielverkenningvoertuig ontwikkeld, dat voor bepaalde taken zal worden ingezet. De Amerikanen hebben momenteel van beide soorten voertuigen prototypes ontwikkeld. De Russen ten slotte maken gebruik van zowel wiel- als rupsvoertuigen. De huidige toestand laat zich verklaren uit het feit dat wieltractie zeer sterk aan gebruiksmogelijkheden heeft gewonnen. De energiebron, de overbrenging en de ophanging zijn grondig verbeterd. Als voorbeeld kunnen de „Goer” en de „Twister” worden genoemd (afb. 4). De terreinvaardigheid en het comfort zijn opvallend goed. Toch zal dit m.i. in de toekomst niet ertoe leiden dat de mogelijkheden van de wieltractie die van de reeds sterk verbeterde en nog te optimaliseren rupstractie zullen evenaren. Men denke vooral aan het opstap-, het klim- en het overschrijdingsvermogen, alsmede tal van kleinere facetten.

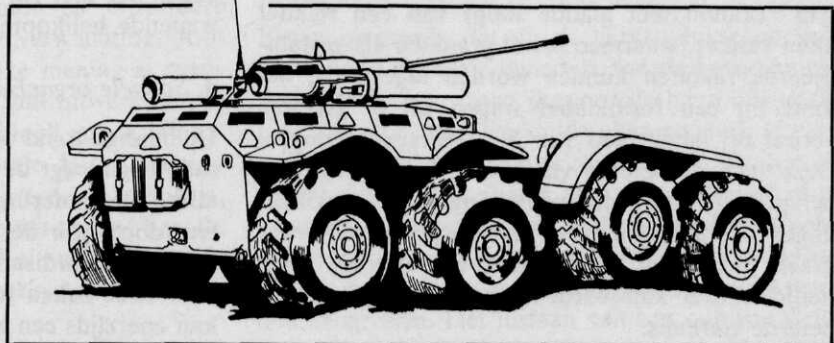
De verwachte verbeteringen op het gebied van de rupsvoertuigen zijn evident. Omtrent de amfibische aspecten kan worden opgemerkt dat wielvoertuigen doorgaans zijn voorzien van een apart aandrijvingsmiddel. Rupsvoertuigen zonder hydro-

jets maken ook te water gebruik van rupstractie. Tegenover de wielvoertuigen zijn ze in het nadeel omdat de voortstuwing met rupsbanden, vooral in (snel)stromende waterhindernissen, bij het oversteken en de landing aanzienlijke problemen oplevert.

Binnen afzienbare tijd zal vooral de behendigheid („agility”) aanzienlijk worden verbeterd en uitgebalanceerd. Paardekrachten hebben we genoeg; de vraag is niet hoe wij van de paarden afkomen doch hoe we nog aan pure „kracht” kunnen winnen en daarbij ook een „uitstekende zit” behouden. Ook de ergonomische omstandigheden moeten in de toekomst een verblijf in het voertuig van ca. 24 uur mogelijk maken.

Resumerend kan worden gesteld dat, hoewel de ontwikkelingen in de sector wielvoertuigen het meest spectaculair waren, een volledige pariteit t.a.v. de rupsvoertuigen niet zal worden bereikt. Voor een goed begrip wordt opgemerkt dat hier wordt bedoeld op de actuele continue prestatie op het omwoelde gevechtsveld.

Voorts is de grote beweeglijkheid van de *helikopter* (afb. 5) en die van de Britse *Harrier* (VSTOL) evident. Vooral de helikopter heeft de toekomst, ofschoon nog veel meer kan worden verbeterd en gestandaardiseerd om te komen tot een meer economisch verantwoorde exploitatie van de helikopter voor verkenning, personeel- en materieeltransport, gevechts- en gevechtsondersteuningstaken. Het VSTOL-vliegtuig heeft door zijn zeer korte start- en landingsmogelijkheid veel te bieden, vooral voor de relatief grote afstanden, maar toch zal de helikopter met zijn meer gevarieerde toepassingsmogelijkheden de voorkeur behouden. Recente proefnemingen hebben aangetoond dat bij luchtacties helikopters veel minder snel worden opgemerkt door piloten van gevechtsvliegtuigen dan aanvankelijk werd aangenomen. Het grote nadeel van helikopters is thans nog de grote kwetsbaarheid in de lucht en op de grond; aan vermindering hiervan wordt hard gewerkt o.m. door toe-

Afb. 4 De Amerikaanse Lockheed „Twister”

Afb. 5 De Westland verkennings-helikopter, bewapend met Harpon-raketten

passing van een geringer volume, spaced armor en appliqué-kits.

c. Vuurkracht

Het zou te ver voeren alle ontwikkelingen op het gebied van de nogal sterk gevarieerde vuurkracht te analyseren.

Omtrent de persoonlijke en groepswapens mag worden verwacht dat de effectieve dracht zal toenemen en meer munitiesoorten met verbeterde uitwerking ter beschikking zullen komen.

Het boordwapen van de verkenningsvoertuigen zal hopelijk binnen enkele jaren worden vervangen door een goed automatisch snelvuurkanon met een meervoudig munitieaanvoersysteem, geschikt om op grote afstand op te treden tegen overeenkomstige vijandelijke voertuigen, waarbij een zekere luchtafweercapaciteit zal zijn ingebouwd; of de waarnemingsmogelijkheid van deze voertuigen hiermee zal worden gediend wordt dezerzijds betwijfeld.

Op het gebied van de (lichte) tank zijn grote verbeteringen te verwachten. Terwijl men nog bezig is de kanon/raketsystemen te verbeteren — vooral de Amerikanen hebben vérstrekkende plannen om de Sheridan-tank te optimaliseren — zijn thans reeds nieuwe systemen in gebruik en in verdere ontwikkeling. Het „smooth bore gun system” (kanon met gladde loop) van een relatief klein kaliber, waarmee zowel granaten als gestabiliseerde raketten kunnen worden afgevuurd, belooft tot een formidabel wapen uit te groeien, vooral op het gebied van het doorslagvermogen. Deze sterk verbeterde vuurkracht krijgt nog extra perspectief, zodra de verbeteringen en ontwikkelingen op het gebied van doelopsporing en overdracht resulteren in een sterk verminderde reactietijd en deze kan worden gekoppeld aan een verbeterde trefkans.

Thans worden ideeën ontwikkeld omtrent minder volumineuze tanks, zodanig geautomatiseerd dat de bemanning tot eventueel twee personen zou kunnen worden gereduceerd. Aan deze studie kleven echter nog zoveel problemen dat het hier niet de juiste plaats lijkt verder erop in te gaan; in een volgend artikel wordt erop teruggekomen.

Over de ontwikkelingen op het gebied van raketten is reeds zoveel gepubliceerd dat het niet zinvol wordt geacht in herhaling te vervallen. Wel is het van belang op te merken dat, in vergelijking met het tankkanon, het gebruik van raketten, mede door de thans gebruikte richtsystemen, pas boven een afstand van ongeveer 2500 m een relatief voordeel in reactietijd kan opleveren. Pas na de toepassing van een bruikbaar „fire and forget system” en ná volledig uitgewerkte verbeteringen van vuurleidingssystemen van de tank in zijn geheel, kan de balans worden opgemaakt.

De verwachtingen t.o.v. een verbeterde uitwerking van de mortiergranaten zijn niet hoog gespannen. Mogelijkheden om, evenals de artillerie, anderzortige munitie te verschieten, worden thans onderzocht. Ook dit wapen kan slechts optimaal zijn indien wordt beschikt over pantserbrekende munitie. Hierbij wordt gedacht aan de Pandora en de Medusa. De vraag rijst of de nog te verbeteren mortier, met als grootste voordeel zijn kromme baan, het niet zal moeten afleggen tegen de bewapende helikopter.

d. Soepele organisatie

De huidige trend op het gebied van de standaardisatie begunstigt de soepelheid onmiskenbaar. Niet alleen de onderlinge uitwisseling van componenten, doch ook de logistieke ondersteuning wordt door standaardisatie zeer gediend. Er moet echter voor twee zaken worden gewaakt: standaardisatie kan enerzijds een zekere nivellering van de kwali-

teit per middel inhouden, waardoor juist bij gevarieerd samengestelde eenheden de vereiste souplesse in samenstelling wordt verkleind, anderzijds dient, bij verdere standaardisatie van de middelen afzonderlijk, de goede harmonie van de karakteristieke elementen onderling behouden te blijven.

e. *Verbindingen*

De noodzakelijkheid van zeer goede verbindingen houdt in dat zowel bij de interne als bij de externe verbindingen behoefte bestaat aan een goed uitgebalanceerde diversiteit en kwantiteit. In kwalitatieve zin staat de techniek ons thans reeds toe compacte, betrouwbare, eenvoudig bedienbare apparatuur te produceren, ook al blijft de industrie wel eens in gebreke. De toekomstige behoefte is voornamelijk gericht op verbindingapparatuur met een niet al te marginaal afstandbereik, eenvoudig te relayeren en met een ingebouwde verbindingveiligheid. Spreekverbindingen blijven zeer gewenst. Bij de externe (lange-afstands)verbindingen dient behalve aan snelheid en veiligheid vooral aandacht te worden besteed aan het comfort van het bedienende personeel, waardoor zowel kwaliteit als continuïteit beter zullen zijn gewaarborgd. Verbindingspersoneel, gezeten in onverwarmde vrachtauto's op munitiekistjes of camouflage-netten e.d. kan niet efficiënt werken.

f. *Bescherming*

De verwachtingen op dit terrein zijn hoog gespannen. Door de huidige aluminium bescherming wordt het moreel zeker begunstigd. Het heeft in letterlijke zin niet veel om het lijf, maar in vergelijking met de vroegere onbeschermden jeeps is het een grote verbetering.

De ontwikkelingen op het gebied van de ballistische bescherming tenderen naar een opzet, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de fysieke bescherming van de bemanning en die van vitale componenten van het voertuig. Een duidelijke compartimentering tussen gevechtskoepel, munitie- en brandstofopslag onderling zullen de veiligheid begunstigen. Spaced armor en bijzondere metaalverbindingen zullen naar verwachting groot effect sorteren. Mijn persoonlijke mening is evenwel dat de richtsystemen en de vuuruitwerking per saldo in effect op de „bescherming” zullen blijven vóórliggen, zodat m.i. een totale herwaardering van de ballistische bescherming onvermijdelijk is. Voorts zijn de verwachte verbeteringen t.b.v. de nbc-bescherming niet gering. Veel aandacht wordt geschonken aan betere overdruksystemen, betere filters, speciale kleding e.d.

Ten slotte een enkele gedachte over ergonomische facetten. De veiligheid en het comfort zijn zeer gebaat bij doordachte, goed ingerichte werkruimten. De bescherming tegen lawaai, allerlei uitsteeksel, vermoeiende houdingen gedurende langdurige acties, alsmede matige in- uitstapmogelijkheden belemmeren niet slechts de veiligheid doch beperken ook de continuïteit van de inzetbaarheid, die zo mogelijk tot ongeveer 24 uur, non-stop, moet kunnen worden opgevoerd.

Quo vadis?

De Weense etnoloog prof. Otto Koenig heeft onlangs uitvoerige proeven genomen met reigers om na te gaan wat van hun maatschappelijke orde terecht zou komen bij een voortdurende hoge graad van welstand. De proef toonde aan dat zowel de algemene prestaties als de opvoedingsdrang sterk afnamen, terwijl de seksuele ontrouw daarentegen toenam. De onafwendbare vraag rees wat er onder relevante omstandigheden zou gebeuren met de mens. Naar mijn mening hebben wij geen proef met reigers nodig om deze vraag te beantwoorden met een kort: „hetzelfde”. Dit lijkt wellicht een wat voorbarige en onvoorzichtige conclusie. De symptomen in onze maatschappij nemen, dunkt mij, wel iets van het voorbarige weg. Wij zien toch om ons heen dat het verstand het soms met gemak tegen de gemakzucht aflegt.

Ik haal dit voorbeeld aan om erop aan te dringen in de toekomst niet al te zeer „op de geautomatiseerde toer” te gaan. Wij moeten duidelijke grenzen stellen, opdat wij in oorlogstijd door onze fysieke en psychische afwezigheid niet in een bestiale troep belanden. Wij moeten als mens met ons actuele verstand erbij blijven; bovendien kunnen ook technische middelen falen.

De huidige verkenningsdoctrine voldoet in zoverre dat zij tevens één van de grondbeginselen van de oorlogvoering begunstigt, nl. een economisch gebruik van de middelen. Een feit is echter dat op één essentieel punt de doctrine niet kan worden waargemaakt, nl. de beveiliging.

Ervan uitgaande dat nu de verkenningscapaciteit dichter het optimale benadert dan de beveiligingspotentie ligt het, meen ik, voor de hand om in de toekomst het laatstgenoemde element sterk te verbeteren. Omdat er echter een zekere pariteit in verkenning en beveiliging moet zijn, mag het verkenningsaspect zeker niet in de ontwikkeling achterblijven. Daarbij mag overigens de harmonie tussen de eigenschappen onderling geen geweld worden aangedaan. Het inslaan van een onjuiste rich-

ting hierbij zou ons in de toekomst krachtig worden ingepeperd.

De middelen

Het meest opvallende middel is de *helikopter*, het veelzijdige medium dat niet genoeg kan worden geprezen. Het geeft het optreden een totaal ander reliëf; het koppelt de noodzakelijk te verbeteren eigenschappen in één klap aan elkaar. Het begunstigt zowel de waarneming als de beweeglijkheid, de vuurkracht en de soepelheid in gebruik op de gewenste manier. De vuurkracht kan naar wens worden vergroot door wapensystemen in te bouwen of door bewapende voertuigen snel te transporteren en in samenhang daarmee op te treden. Hoewel het niet mijn bedoeling is structuren aan te geven, verdient het aanbeveling de uitkomst van de Amerikaanse proeven met de Air Cavalry Combat Brigade (I en II) te vermelden. Men kwam tot de slotsom dat in de zg. „low-intensity-zones” helikopterteams, bestaande uit 3 waarnemings- en 5 bewapende heli's, met groot succes tijdelijk tegen een adequate dreiging konden worden ingezet, tot het moment waarop voldoende middelen over de grond of door de lucht konden worden aangevoerd ten einde het gevecht over te nemen.

Voor de zg. „mid-intensity environments” zou een team, bestaande uit resp. 3 waarnemings- en 7 gevechtsheli's een ideale combinatie zijn. Bewapende helikopters zouden derhalve de beveiligingscapaciteit grondig verbeteren.

Voorts moet op het grote belang van goede *radarapparatuur* voor verkenningseenheden worden gewezen. De thans geldende gevechtsveldbewakingsdoctrine doet hierover markante uitspraken en stelt onder meer vast dat verkenningseenheden met prioriteit over deze middelen moeten beschikken. Dit is ook wel het geval, maar het gaat vooral om de kwaliteit en de mogelijkheden van de apparatuur. Soms hoort men het verwijt dat bij de verkenningseenheden de Rasura niet optimaal wordt benut. Voor het grootste deel is dit te wijten aan de zeer beperkte uitsluitend auditieve mogelijkheden van de Rasura, alsmede aan het feit dat ze slechts op zeer statische wijze kan worden ingezet. Slechts de bewaking van enkele punten over zeer korte afstand is mogelijk en hierbij dient men zich tevens te realiseren dat de werkingssfeer van de waarnemings- en/of luisterpost die van de Rasura in vele opzichten overtreft. Het is een beperkt hulpmiddel, meer niet. Verken-

ningseenheden moeten over middelen beschikken die op bataljonsniveau gaan tot ca. 15 km en op eskadrons niveau tot ca. 8 km. Uit financiële en logistieke overwegingen dient voor beide niveaus één radartype met een instelbare werkingssfeer te worden aangeschaft. Bovendien moet ook de visuele presentatie, voorzien van de zg. „map display” het mogelijk maken snel en accuraat te werken. Hoewel men begrip ervoor kan hebben is het nochtans doctrinair onjuist dat in de praktijk een andere prioriteit wordt gelegd. Wellicht had een betere verdeling van de beschikbare middelen tot een betere uitkomst geleid.

De radar begunstigt niet slechts de verkenningcapaciteit, doch bewijst zowel in actieve als passieve beveiliging voortreffelijke diensten.

De toepassingsmogelijkheden van *sensors* moeten beslist niet worden onderschat. Deze, verhoudingsgewijs niet al te kostbare, apparatuur biedt een ruim perspectief. Dit geldt vooral voor de akoestische en de infraroodsensors. Een extra voordeel kan in de wacht worden gesleept indien deze middelen, afhankelijk van het doel, in combinatie kunnen worden ingezet; het optimale wordt bereikt bij een vérgaande toepassing van een automatische instelling, controle en verwerking van gegevens. Ik meen, dat wij juist met deze middelen op de grens tussen het menselijke en het „onmenselijke” kunnen balanceren. Juist omdat nog niet eens alle mogelijkheden bekend zijn, moet het fenomeen sensor „sensitief” worden benaderd.

Tactische en logistieke vooruitzichten

Over de tactische perspectieven valt thans weinig te zeggen. Hoewel een vier-indeling van de brigades door de onderscheiden wapens werd aanbevolen, rept de demissionaire minister van defensie hierover niet in zijn politiek testament. Werd het hem niet aanbevolen of vaart hij een eigen koers? Ook de verkenningseenheden als zodanig worden niet genoemd. Hoe het ook moge uitvallen, mijn persoonlijk oordeel is dat de gevechtsbataljons over een goed verkenningselement moeten beschikken, waarbij het accent op de beveiliging ligt. Aangezien de divisie het gevecht voert met de brigades acht ik het juist dat het zwaartepunt van het verkenningspotentieel op divisieniveau moet liggen; zowel gericht op verkenning als op beveiliging. De brigade moet in hoofdzaak haar gegevens en de nodige beveiliging ontvangen van de divisie en kan daartoe volstaan met een relatief kleinere verkenningseenheid dan thans. Bovendien kan hierbij

dan worden tegemoet gekomen aan het bezwaar dat de structuur van het huidige verkenningseskadron topzwaar is.

Ten slotte nog iets over logistieke aangelegenheden. Wij zijn slechts gebaat bij materieel dat „onderhoudsarm” is, doch rijk aan betrouwbaarheid. Rekening moet worden gehouden met het feit dat de reeds verzette bakens van de „bewapende man” naar het „bemande wapen” straks opnieuw zullen moeten worden verplaatst omdat wij te doen zullen krijgen met „onbewapende mannen” die „onbemande wapens” zullen bedienen.

Dit alles vereist een nog betere benadering van het preventieve en het actuele onderhoud. Intussen rijst de vraag of wij juist daardoor niet afmoeten van de huidige parallel in tactisch en logistiek niveau. De toekomstige diversiteit en het daaraan verbonden specialisme vereisen m.i. ont koppeling van de tactische organisatie en de logistieke structuur boven het gebruikersniveau.

Literatuur

Bijbel, Oude Testament.

J. L. M. van den Bergh, G. van Osch en P. C. Wijnbergen — De toekomst van onze verkenningsseenheden. *Mil. Spect.* 137(1968)(7)309.

C. M. F. Webb — Unattended ground sensors (UGS). *J. Roy Art.* 99(1972)(2)15.

Samenvatting

Het zal de lezer zijn opgevallen dat geen rekening is gehouden met vijand, terrein en opdracht. Ook werden budgettaire overwegingen niet geanalyseerd. Het is duidelijk dat een helikopter duurder is dan een sensor. Men kan er ook meer mee doen. Juist daarom dient bij de waardebeoordeling van de middelen zeer vroeg en uiterst subtiel te worden geanalyseerd en geïnterpreteerd om tot een juiste keuze te komen. Uit vrees dat de belangrijkheid en de grote mogelijkheden van verkenningsseenheden om welke reden dan ook, aan de vereiste aandacht zullen ontsnappen, werd dit betoog opgesteld. Hopelijk zal in de toekomst niet partieel aan randproblemen worden gesleuteld, doch zullen tijdig degelijke plannen worden gemaakt om daarmee de basis te leggen voor bruikbare concepties. Het was tevens mijn bedoeling duidelijk te maken dat bij het verschuiven van de wijzers naar de toekomst aan het gecompliceerde uurwerk geen schade mag worden toegebracht.

J. Marriot — The anti-tank problem. *Nato's Fifteen Nations* 17(1972)(2).

Edit. — The 83rd Annual Meeting at Fort Knox. *Armor* 81(1972(4)32.

H. J. de Koster — *Defensie, waarheen in de komende 10 jaar?* Min. van Defensie, Den Haag (1972).

NIEUWE UITGAVE

Het spel om macht, door M. Mulder, 114 blz. Uitg.: Boom, Meppel, 1972. Prijs: f 8,90.

De sociaal-psycholoog prof. Mulder, hoogleraar aan de Stichting voor bedrijfskunde van de NEH Rotterdam, bekend door o.m. zijn machtafstandtheorie, beschouwt in dit belangwekkende boek de machtongelijkheid, de machtsstrijd en de mogelijkheid tot het verkleinen van machtsverschillen aan de hand van de door hem ontwikkelde, in 14 stellingen geconcretiseerde, machtafstandreductie-theorie. Weliswaar geldt macht in onze dagen als een fel omstreden begrip, doch evenzeer is het een moeilijk

weg te denken element van de groeps- en organisatieprocessen uit alle tijden; zelfs in de meest elementaire tussenmenselijke verhoudingen aan de basis van de samenleving wordt het spel om macht gespeeld.

Voor hen die op enigerlei wijze zijn of kunnen worden betrokken bij de discussie over dit thema levert Mulders analytische benadering, in combinatie met de resultaten van zijn onderzoeken ter toetsing van zijn theorie, een alleszins waardevolle bijdrage ten behoeve van hun standpuntbepaling. Zeer zeker voor hen is kennisneming dan ook aan te bevelen.

HOOFDREDACTEUR

Overleg en overlegstructuren in de Koninklijke Landmacht

J. Smit en J. A. W. M. Cornelissen

Majors der Artillerie, resp. der Infanterie

Nog pas een twintigtal jaren geleden zou de titel van dit artikel algemeen als een contradictio in terminis zijn beschouwd; en wellicht zullen er ook nú nog mensen zijn, die hun wenkbrauwen fronsen bij het in relatie brengen van een begrip als „overleg” met de KL.

In dit artikel stellen wij ons tot doel:

- in deze relatie meer duidelijkheid te brengen;
- de mogelijkheden op dit gebied nader te verkennen;
- de bestaande situatie binnen de KL nader te analyseren;
- mogelijke ontwikkelingen te schetsen.

Binnen de KL zijn gedurende de laatste jaren de begrippen *vermaatschappelijking*, *democratisering* en *overleg* dikwijls gebruikt. Jammer genoeg echter op een weinig systematische en gestructureerde manier, waardoor onduidelijkheid en misverstand in de hand zijn gewerkt.

Om de (emotionele) associaties, die bij het schrijven over deze begrippen worden gewekt, zoveel mogelijk tegen te gaan, willen wij eerst het begrip „overleg” nader preciseren, daarbij uitgaande van het brede en neutrale kader van de medezeggenschap in haar meest algemene vorm. Deze benadering zal eindigen met een omschrijving van het begrip overleg, die dan aan een nadere beschouwing wordt onderworpen. Deze beschouwing zal omvatten: een inventarisatie, een evaluatie en het aangeven van de richting waarin de, in onze ogen gewenste, mogelijke en te verwachten ontwikkelingen binnen de KL zullen (moeten) gaan.

Gezien de lengte van het uit deze opzet resulterende artikel hebben wij het in twee delen gesplitst. Dit eerste deel eindigt met de uitwerking van de door ons gekozen omschrijving van het overleg. De binnen de KL bestaande situatie en de toekomstverwachtingen zullen in het tweede deel aan de orde komen.

Medezeggenschap

Het lijkt ons reëel te veronderstellen dat het ook in de toekomst mogelijk zal zijn, zowel in de maatschappij in het algemeen als binnen organisaties in het bijzonder, de mensen te onderscheiden naar de mate waarin zij leiding uitoefenen en ontvangen. Dikwijls zal een zelfde individu zowel leiden als geleid worden. Het effect van de leider op de geleide is duidelijk en algemeen bekend, de geleide wordt geacht de beslissingen van de leider uit te voeren.

Het is echter denkbaar (en dikwijls aanwijsbaar) dat ook de geleide een effect uitoefent op de leider. Het is in deze situatie — dáár waar de beslissingen van de leider op enigerlei wijze worden beïnvloed door de geleide — dat er sprake is van het uitoefenen van medezeggenschap.

Deze, zeer ruime en algemene, opvatting omtrent medezeggenschap impliceert twee dingen:

- medezeggenschap is niets nieuws: de effectieve leider heeft in zijn besluitvorming altijd al geanticipeerd op de opvattingen en mogelijkheden van diegenen die zijn beslissingen moeten uitvoeren;
- beïnvloeding van de leider door neven- en bovengeschikten valt niet onder deze omschrijving.

Wat wel nieuw is, is de in ieder geval binnen onze cultuur toegenomen en nog toenemende aandacht voor de medezeggenschap. De oorzaken hiervoor moeten worden gezocht in de ontwikkelingen binnen de westere maatschappij, met name die op sociaal-economisch, cultureel en religieus gebied. Zonder hierop dieper te willen ingaan, mag worden aangenomen dat deze ontwikkelingen o.a. invloed hebben op de houding die de mens aanneemt tegenover zich zelf, zijn omgeving en zijn werk. Deze houding wordt getypeerd door een groeiende behoefte aan erkenning, aan kunnen en mogen meedenken en -praten, aan gehoord willen worden; kortom, door steeds manifester wordende ego-behoeften. Tussen deze behoeften en de (over)heersende opvattingen omtrent doelstellin-

gen en doelmatigheid heeft altijd een spanning bestaan. Tot voor kort zorgde de gecombineerde werking van sociaal-economische krachten en culturele en religieuze opvattingen ervoor, dat deze spanning werd gereguleerd.

In toenemende mate begint echter het besef te groeien dat het primaat van de doelstellingen en doelmatigheid van de maatschappij en de organisatie over de ego-behoeften van de daarin werkzame mensen niet zo vanzelfsprekend en eeuwigdurend is als, veelal voetstoots, werd aangenomen. Steeds meer gaat men inzien dat het hier twee, ten minste gelijkwaardige, grootheden betreft. Steeds meer ook wint de overtuiging veld, dat optimalisering van de verhouding tussen deze twee grootheden een wezenlijke taak is voor de maatschappij en voor iedere organisatie daarbinnen.

Het zijn deze, hier zeer rudimentair en elementair weergegeven, ontwikkelingen die de medezeggenschap in toenemende mate onder de aandacht brengen. Het is dan ook nuttig even langer stil te staan bij de manieren waarop de medezeggenschap zich kan manifesteren, want binnen de door ons gebruikte omschrijving zijn stakingen en bedrijfsbetzettingen immers evenzeer vormen van medezeggenschap als ondernemingsraden en arbeiderscommissariaten. Dit maakt het zinvol, te onderscheiden naar polariserende en harmoniserende vormen van medezeggenschap.

Als karakteristiek verschilpunt willen wij noemen dat bij de harmoniserende medezeggenschap de betrokken partijen de vooropgezette bedoeling hebben een goede communicatie (in de betekenis van: uitwisseling van gedachten, gevoelens en strevingen) te vestigen en te bewaren. Dit maakt het mogelijk en wenselijk deze vorm van medezeggenschap in de bedrijfsvoering te integreren. Wij zullen ons in het vervolg van dit artikel beperken tot deze vorm van medezeggenschap.

De manieren waarop aan de harmoniserende medezeggenschap werkingmogelijkheden kunnen worden gegeven zijn nogal verschillend, en verdienen daarom nadere aandacht.

De beïnvloeding van de besluitvorming door de geleide kan plaatsvinden:

- *binnen* de organisatie zèlf (voorbeeld: ondernemingsraad, arbeiderscommissariaat); men spreekt dan van *interne* medezeggenschap;
- door instanties en/of mechanismen *buiten* de organisatie (voorbeeld: parlement, SER, vakbonden); men spreekt in dit geval van *externe* medezeggenschap.

Voorts kan de invloed worden uitgeoefend op:

- *beleidsbepalende* onderwerpen (voorbeeld: arbeiderscommissariaten);
- onderwerpen betreffende de *uitvoering* van het beleid (voorbeeld: ondernemingsraden).

Een andere vorm van beïnvloeding is de toetsing achteraf van beleid en uitvoering aan de mening van de mens in de organisatie, zoals dit in het Amerikaanse vakbondsleven gebruikelijk is.

Ten slotte kan men de medezeggenschap ook benoemen naar de mate van invloed die eraan wordt toegekend: *meepraten*, *meeweten*, *meebeslissen*.

In dit artikel zal op de inhoud van deze veel gebruikte begrippen nader worden ingegaan.

Overleg

Het zal duidelijk zijn, dat in de praktijk de medezeggenschap vele variaties op en combinaties van de bovengenoemde „oervormen” vertoont. Vooral zal het karakter van de medezeggenschap dikwijls variëren naar gelang het onderwerp dat aan de orde is. De leiding van een organisatie zal eerder geneigd zijn de medezeggenschap te laten tenderen naar meebeslissen wanneer wordt gesproken over het *tijdstip*, dan wanneer men spreekt over de *tijdsduur* van de koffiepauze.

Gezien deze grote variatie in zowel vormgeving als diepgang bij de concretisering van medezeggenschap, is het noodzakelijk zorg te dragen voor exacte en precieze omschrijving van de binnen een organisatie te realiseren vormen van medezeggenschap. Dit is een eerste vereiste om het ontstaan van divergerende verwachtingspatronen tegen te gaan.

Ergens binnen het areaal aan medezeggenschapsvormgevingen staat „het overleg” als specifieke vorm van medezeggenschap. Over het overleg wil ik nu verder hebben, waarbij wij onder overleg verstaan:

de beraadslaging tussen degene die ter zake van een bepaald onderwerp beslissingsbevoegdheid bezit en degene(n) die hij bij de voorbereiding van het besluit betreft en/of moet betrekken.

Analyse

Kenmerkend voor het overleg is dat de relatie tussen de overlegpartners *ondergeschikt* is. De sterkste in het gesprek zal uiteindelijk de doorslag geven en beslissen.

Overleg heeft niet het karakter van besluitvorming maar dat van besluitvoorbereiding. De „sterkste” zal dientengevolge ook de verantwoordelijkheid

voor de genomen besluiten moeten dragen. De legitimiteit van de „sterkste” zal onaantastbaar moeten zijn, maar ook zal het gesprek formeel moeten zijn gestructureerd zodat de overige overlegpartners zekere rechten aan het overleg kunnen ontnemen.

Bij het overleg zullen twee aspecten daarvan nauwkeurig moeten zijn omschreven en vastgelegd:

- de *competentie* van de bij het overleg betrokkenen, d.w.z. de mate van invloed waarop de overlegpartners bij de besluitvoorbereiding recht hebben c.q. welke zij moeten accepteren;
- het *object* van het overleg, d.w.z. het complex van onderwerpen waarover overleg kan of moet worden gevoerd.

Deze onderwerpen kunnen onderling naar velerlei aspecten worden gegroepeerd. Twee wijzen van groeperen verdienen nadere aandacht, nl. de verdeling naar *niveau* van het overleg, en die naar *karakter* of *aard* van de onderwerpen.

— Het NIVEAU van het overleg. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de onderwerpen die betrekking hebben op het vaststellen van het beleid en die welke de uitvoering daarvan betreffen. Men bedenke dat op elk niveau in de organisatie waarop bevoegdheden zijn gelegd, binnen het kader van deze bevoegdheden beleid wordt vastgesteld waaraan nader uitvoering zal moeten worden gegeven. In deze betekenis is overleg over beleidszaken van een ander niveau dan overleg over uitvoeringszaken.

— Het KARAKTER of de AARD van het overleg. Hiermee wordt bedoeld op het relatieve belang van het personele aspect bij de besluitvoorbereiding en besluitvorming. De mate waarin dit aspect moet meespreken kan van onderwerp tot onderwerp verschillend zijn. In deze zin kan onderscheid worden gemaakt tussen onderwerpen waarin het personele belang prevaleert boven de overige relevante belangen (het organisatiebelang in engere zin) en onderwerpen waarin dit organisatiebelang in engere zin prevaleert.

De competentie

Analyse van het begrip overleg naar het competentieaspect doet het begrip uiteenvallen in een aantal deelbegrippen. Rangschikken wij deze in volgorde van toenemende mate van invloed bij de besluitvoorbereiding dan vormen ze als het ware een continuüm waarvan het begin- en eindpunt worden gevormd door resp. het ontbreken van overleg en het bestaan van beslissingsrecht, en

waarop de scheiding tussen de deelbegrippen niet duidelijk is aan te geven.

Op dit continuüm kunnen achtereenvolgens worden onderscheiden:

meeweten (= voorkennis bezitten), *meepraten* (= het recht van uitspreken van zijn mening) en *meebeslissen* (= het recht van mede de uitslag bepalen); zie afb. 1.

Meeweten

Het overleg draagt bij meeweten een informatief karakter. Het gesprek is in die zin *éénzijdig* dat de bij het overleg betrokken ondergeschikten slechts reageren op een signaal van de leiding, d.w.z. zij verstrekken informatie op verzoek van en ontvangen informatie op *initiatief* van de leiding. Als belanghebbenden worden de ondergeschikten vroegtijdig door de leiding omtrent de aan de orde zijnde zaken geïnformeerd. De leiding staat volledig vrij tegenover de bij het overleg uitgebrachte meningen en behoeft de te nemen beslissingen niet te motiveren.

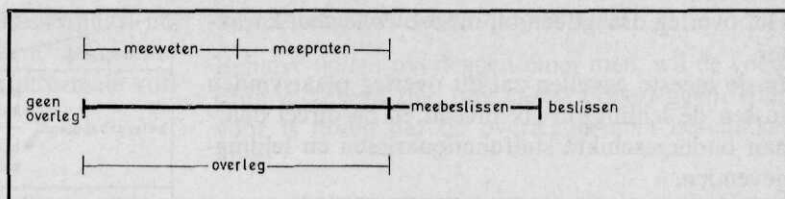
Meepraten

Het gesprek draagt hier een meer *tweezijdig* karakter, d.w.z. dat er een gedachtenuitwisseling plaatsvindt. De ondergeschikten krijgen recht op een aantoonbare inbreng in de *besluitvoorbereiding*. De consequentie hiervan is dat, alhoewel de leiding autonoom blijft in het nemen van het besluit, zij niet zonder meer aan de tijdens het overleg geuite standpunten kan voorbijgaan. In geval van een van het standpunt van een ondergeschikte afwijkend besluit, moet de leiding deze beslissing motiveren.

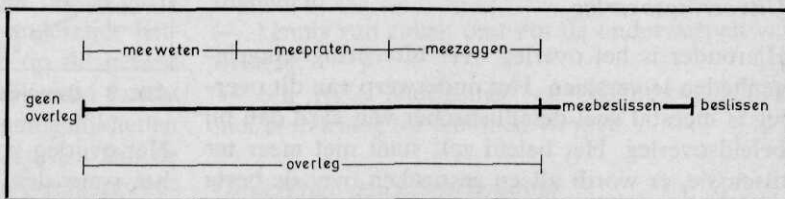
Vooraf bij grotere organisaties, zoals de KL, neemt de complexiteit van de besluitvoorbereiding en besluitvorming eerder toe dan af. Toenemende specialisatie en differentiatie in de organisatie hebben o.m. tot gevolg dat de leiding in toenemende mate afhankelijk wordt van de kennis en het standpunt van de (gespecialiseerde) ondergeschikten. Zij, de leiding, moet desondanks nog wel de verschillende standpunten in de juiste verhouding tegen elkaar afwegen, maar kan de technische merites van elk der standpunten niet meer in alle gevallen beoordelen.

Een voorbeeld hiervan is bv. de vraag, op welke wijze in geval van een aanval een tussen de uitgangsstelling en het aanvalsdoel gelegen waterhindernis zal moeten worden genomen. De militaire commandant moet in het algemeen wel in staat

Afb. 1 Competentiecontinuüm

Afb. 2 Verbeterd competentiecontinuüm

worden geacht de verschillende alternatieven (brug, veer, luchttransportmiddelen enz.) tegen elkaar af te wegen, maar zal — ingeval hij voor een brug kiest — niet in staat zijn te bepalen welke de technische kwaliteiten daarvan moeten zijn. Het is daarom onredelijk het besluit van de commandant te laken indien zijn eenheid door de brug zakt. De commandant zal zich in dit geval moeten kunnen verschonen door te wijzen op het door een ondergeschikte uitgebrachte advies.

Het vorenstaande noodzaakt ons tot een verdere verfijning van het begrippenstelsel. Behalve het meepraten, waarbij de leiding nog wel in staat moet worden geacht alle aspecten van de besluitvorming te kunnen overzien, willen wij een nieuw begrip invoeren voor de gevallen waarin de leiding alle aspecten níét meer kan overzien:

Meezeggen (afb. 2)

Kenmerkend voor meezeggen is de afhankelijkheid van de leiding van de adviezen der ondergeschikten. De leiding is wel bevoegd de verschillende standpunten tegen elkaar af te wegen, maar niet bevoegd aan de inhoud van elk der standpunten een eigen *interpretatie* te geven. Het standpunt van de ondergeschikte en zijn daarop gebaseerde *advies* is voor de leiding bindend. Dit betekent dat de leiding een dergelijk advies in zijn geheel aanvaardt of verwierpt. In het eerste geval ontstaat voor de leiding een verschoningsrecht indien achteraf blijkt dat het advies onjuist was; in het tweede geval blijft de leiding zonder voorbehoud verantwoordelijk voor het te nemen of genomen besluit.

Meebeslissen

Bij meebeslissen maakt de ondergeschiktheid plaats voor nevenschiktheid, zodat het overleg

(in de zin van besluitvoorbereiding) wordt vervangen door besluitvorming. Hierdoor valt meebeslissen buiten de door ons gehanteerde definitie van het begrip overleg.

Bij meebeslissen is de *relatie* van de overlegpartners bij de besluitvorming *gefixeerd*. Deze kan *paritair* zijn, bv. „one man, one vote”, of *proportioneel*, bv. het standpunt van de houder van twee aandelen weegt bij de besluitvorming tweemaal zo zwaar als dat van de houder van één aandeel.

Meebeslissen veronderstelt bij de overlegpartners een mentaliteit op grond waarvan deze onderlinge machtsrelatie bij de besluitvorming wordt geaccepteerd.

Hierop zal in het vervolg van dit artikel nader worden teruggekomen.

Het niveau

Zoals wij reeds eerder stelden is op elk niveau waar bevoegdheden berusten, sprake van vaststelling en uitvoering van beleid.

Het overleg kan in deze zin ook worden onderscheiden in beleidsbepalend en in uitvoeringsoverleg.

Beleidsbepalend overleg

Hieronder moet het overleg over beleidsbepalende zaken worden verstaan. De daarbij betrokken ondergeschikten moeten, evenals de leiding, in staat zijn de bij de besluitvorming te beschouwen factoren adequaat tegen elkaar af te wegen. Bij het overleg moet de leiding in de ondergeschikte als het ware een klankbord voor de eigen gedachten ontmoeten. Ook moeilijk of niet te kwantificeren argumenten kunnen bij dit overleg een rol spelen.

Het overleg draagt een bij uitstek *collegiaal* karakter.

In de meeste gevallen zal dit overleg plaatsvinden tussen de leiding op elk niveau en de direct daaraan ondergeschikte staffunctionarissen en leidinggevenden.

Uitvoeringsoverleg

Hieronder is het overleg over uitvoeringsaangelegenheden te verstaan. Het onderwerp van dit overleg is meestal veel detaillistischer van aard dan bij beleidsoverleg. Het beleid zelf staat niet meer ter discussie, er wordt alleen gesproken over de beste wijze waarop daaraan uitvoering kan worden gegeven. Het overleg draagt dientengevolge een *coördinerend* karakter, en bij uitstek zakelijke argumenten spelen een rol.

In de meeste gevallen zal dit overleg plaatsvinden tussen de leiding op elk niveau en de daaraan ondergeschikte uitvoerders. Daarbij moet worden gewaakt tegen bij het overleg betrekken van onderwerpen waarvan de relevante bevoegdheden zijn gedelegeerd aan lagere niveaus van leiding geven.

Het karakter

Naar het karakter of de aard van de bij het overleg te betrekken onderwerpen kan onderscheid worden gemaakt tussen onderwerpen waarin het personeel, of waarin het bedrijfsbelang prevaleert.

Het personele belang prevaleert

Deze vorm van overleg draagt een *belangenbehartigingskarakter*. Ondergeschikte deelnemers daaraan worden gekozen op grond van hun representatieve kwaliteiten. Het overleg draagt een *oppositie* tendens, d.w.z. de deelnemers staan in beginsel tegenover elkaar. Het resultaat van de te nemen beslissing in verhouding tot de door het personeel te brengen offers staat centraal. De wijze waarop dit resultaat zal worden bereikt kan wel ter discussie staan, maar is ondergeschikt.

Het bedrijfsbelang in engere zin prevaleert

Deze vorm van overleg draagt een *functioneel* karakter. Deelnemers worden meestal aangewezen op grond van specifieke functionele kwaliteiten. Het overleg draagt een *coöperatieve* tendens, d.w.z. de deelnemers staan in beginsel naast elkaar. Het beoogde resultaat van de te nemen beslissing staat hierbij niet ter discussie; voornamelijk wordt gesproken over de wijze waarop het resultaat moet worden bereikt.

		COMPETENTIE		
		meeweten	meepraten	meezeggen
beleidsbepalend	personeelbelang	1	2	3
	bedrijfsbelang	4	5	6
uitvoerend	personeelbelang	7	8	9
	bedrijfsbelang	10	11	12

Afb. 3 Grondvormen van overleg

Het overleg zoals hierboven beschreven, heeft als het ware drie dimensies (competentie, niveau en karakter) waarbinnen weer een aantal mogelijke nuances is te onderscheiden. Op deze wijze kan een aantal grondvormen van overleg (zie afb. 3) worden onderkend, die elk voor een specifieke situatie geschikt zijn.

Het onderscheid tussen deze verschillende nuances is primair van zuiver theoretische aard. In de praktijk bestaan talrijke mengvormen. Het zal duidelijk zijn, dat in wezen bij iedere situatie een ideale overlevorm behoort, die dan is opgebouwd uit de voor die situatie ideale combinatie van componenten uit de grondvormen van overleg.

Het zal ook duidelijk zijn dat, in een organisatie met een grote verscheidenheid aan situaties, binnen het totale overlegstelsel ruimte moet bestaan voor vele mengvormen van overleg, zodat voor de meeste situaties een adequate overlevorm beschikbaar is. Is deze ruimte niet aanwezig, dan ziet men dat de natuur sterker wordt dan de leer. Dit manifesteert zich in het bestaan en ontstaan van informele overlevormen buiten het geïnstitutionaliseerde overlegstelsel. Nadere analyse van deze informele overlevormen zal doen blijken, dat hierin mengvormen worden gehanteerd die in het geïnstitutionaliseerde overlegstelsel ontbreken of niet functioneren. Het verdient dan ook aanbeveling om bij het opzetten, invoeren of doorlichten van zo'n overlegstelsel een nauwkeurige analyse te maken van de al bestaande informele overlevormen.

Baseren van het geïnstitutionaliseerde overlegstelsel op deze vormen, veelal door integratie in het systeem, en formaliseren daarvan geeft een redelijke zekerheid dat het overlegstelsel aansluiting vindt bij de hieromtrent levende behoeften. Er kunnen op dit gebied uiteraard ook behoeften leven die (nog) geen uitdrukking hebben gevonden in een informele overlevorm.

Formalisering van de informele overlevormen is dan ook niet voldoende. Zowel voorafgaand als continu onderzoek naar het totale behoeftenpa-

troon zijn en blijven noodzakelijk. Zelfs naast het meest ideale formele overlegsysteem zal echter ruimte moeten blijven bestaan voor informele vormen van overleg.

Voorwaarden voor overleg

Uiteraard doen zich spanningen voor tussen enerzijds de behoeften aan overleg en anderzijds hetgeen de leiding van de organisatie op dit gebied wenselijk en mogelijk acht. Toch blijft van kracht dat, wanneer de formele overlegmogelijkheden niet in een voldoende mate beantwoorden aan de behoeften, het functioneren van het geïnstitutionaliseerde overlegsysteem ernstig zal worden gefrustreerd.

Behalve van deze koppeling aan de behoeften, is het functioneren van het overleg van nog een aantal factoren afhankelijk. Het geven van een uitputtende opsomming hiervan is ondoenlijk. Wij willen ons dan ook beperken tot een aantal factoren die als voorwaarden voor een goed functionerend overleg kunnen worden aangemerkt.

Duidelijkheid en overeenstemming over de overlegvorm

De bij het overleg betrokken partijen moeten zich van de tussen hen bestaande verschillen duidelijk bewust zijn; zij moeten overeenstemming hebben bereikt over de mate waarin deze verschillen in het overleg tot uiting zullen kunnen en mogen komen. De rol van het overleg moet voor allen duidelijk zijn, zowel betreffende de terreinen waarop het wordt gevoerd als aangaande de invloed die kan worden uitgeoefend. Deze rolomschrijving moet niet aan de betrokken partijen worden opgelegd doch moet door hen zijn aanvaard.

Overlegbereidheid

De overlegpartners zullen een mentale instelling moeten hebben, die hen bereid maakt tot het voeren van goed overleg. De basis voor deze mentaliteit moet worden gevormd door de verinnerlijkte erkenning van de noodzaak en de legitimiteit van het overleg. Deze mentaliteit impliceert ook de bereidheid om de consequenties van het overleg en van het bestaan van een overlegsysteem gestalte te geven in de organisatiestructuur.

Overlegvaardigheid en mogelijkheid

Behalve *willen* overleggen moet men, wil de goede orde verzekerd zijn, ook *kunnen* overleggen. Hiervoor is nodig dat de overlegpartners beschikken over:

- een minimum aan contactuele en sociale vaardigheden;
- kennis van zaken omtrent de onderwerpen van overleg;
- een reële handelings- en besluitbevoegdheid met betrekking tot die onderwerpen.

Onderlinge machtsverhouding

Wanneer een (of meer) van de overlegpartners binnen de overlegsituatie of daarbuiten over aanzienlijk meer macht beschikt dan de andere partners (bv. meer informatie, beoordelingsbevoegdheid) kan de overlegsituatie gemakkelijk vertroebelen. Gebruik en/of misbruik van deze macht is daarvoor niet nodig. Het besef dat deze macht aanwezig is, is voldoende. Een ander effect van deze situatie is, dat de „machteloze” zich kan verschuilen achter een beweerd gebruik van deze macht.

Arbitrage

De voorwaarden voor overleg zullen o.m. hun weerslag moeten vinden in een aantal duidelijk omschreven spelregels. Dan nóg zal rekening moeten worden gehouden met de mogelijkheid van het ontstaan van een conflictsituatie, die binnen het overleg niet oplosbaar blijkt te zijn. Voor het oplossen van dergelijke conflictsituaties dient te zijn voorzien in een mogelijkheid tot arbitrage.

In het bovenstaande hebben wij getracht duidelijk te maken dat een discussie over het overleg binnen de KL moet worden voorafgegaan door een nauwkeurige omschrijving van het begrip. Voorts hebben wij gesteld dat voor het goed functioneren van overleg aan een aantal voorwaarden moet worden voldaan.

In het tweede deel zullen wij de op dit gebied binnen de KL bestaande situatie beschouwen aan de hand van deze kenmerken van en voorwaarden voor het overleg, waarna zal worden aangegeven in welke richting naar onze mening de ontwikkelingen op dit gebied zullen moeten gaan.

Aanpassing van de Koninklijke Landmacht aan de moderne gevechtsvoering

2. De organisatieconceptie

J. Boers en A. C. de Jonge

resp. Kolonel van de Intendance en Luitenant-Kolonel der Infanterie

Als eerste studie-object is de organisatieconceptie gekozen, omdat het doel van de reeks artikelen immers is: de aanpassing van het leger aan het beweeglijk optreden, hetgeen — zoals in het voorgaande artikel werd betoogd — alleen kan worden verwezenlijkt via een totale doorlichting van de legerorganisatie. Daartoe is het nodig zich eerst een beeld te vormen van het begrip organisatie.

Pas wanneer een logische organisatieconceptie is gecreëerd, kunnen de concepties voor de delen van de organisatie worden ontwikkeld.

Om zich een inzicht te vormen is het nuttig de huidige organisatie in beschouwing te nemen. Van die organisatie kan worden gesteld dat deze de kenmerken vertoont van een historisch gegroeid geheel, waarin allerlei residu's kunnen worden onderkend van voorliggende tijdperken. Het is ondoenlijk in extenso hierop in te gaan, doch ter illustratie kunnen de volgende voorbeelden worden genoemd:

— de figuur van de sergeant-majoor-administrateur (sma) en van de fourier op compagniesniveau, de wijze van psu-verstrekking, alsmede de tot voor kort gevoerde voedings- en soldijadministratie dateren uit de vooroorlogse organisatie;

— de compagniessergeant-majoor (csm) kwam over uit de Britse organisatie;

— de stafindeling, staftechniek en -procedure, de inhoud van de begrippen verzorging en logistiek, de indeling van de goederen in de bekende vijf klassen en de indeling in wapens en dienstvakken zijn gebaseerd op de Amerikaanse organisatie uit de jaren '50.

Bij een nadere analyse van de huidige organisatie kan worden waargenomen, dat er in feite een organisatiestructuur is ontstaan, die is gebaseerd op vele onderling uiteenlopende concepties. Die organisatie is daardoor gefragmenteerd, d.w.z. opgebouwd uit min of meer los van elkaar staande componenten. Zo staat de personeelsfunctie, i.c. de functie die o.m. de aanneming, het ontslag, de

bevordering, de carrièregang en de plaatsing van personeel regelt, los van de personeelsbetalingen, ten gevolge waarvan de personeelsregistratie los staat van de bezoldigingsadministratie. Behalve deze functies bestaan nog de logistieke functies m.b.t. het personeel zoals voeding, uitrusting en geneeskundige en tandheelkundige verzorging alsmede de functies in het kader van de krijgsmacht, zoals voorlichting en geestelijke verzorging. Voorts staat het personeelsaanvullingssysteem los van het materieelaanvullingssysteem, en tot besluit van deze onvolledige opsomming kan nog worden gewezen op verscheidene administratieve verantwoordingsystemen, die van weinig informatieve waarde zijn voor de commandanten.

De hier geschetste ontwikkeling is verklaarbaar uit de tot dusver aangehangen organisatieconceptie, die stamt uit een school die de organisatie voorstelt als een structuur van functies. Volgens deze organisatie-theorie wordt een organisatie door functionaliseren, d.w.z. door het groeperen van taken tot functies en van functies tot functiegroepen, opgebouwd. Op deze wijze ontstaan binnen de organisatie „kolommen” van verwante functiegroepen, zg. functionele „zuilen”. Uit deze school stamt ook het dogma van de voortschrijdende specialisatie, op grond waarvan steeds meer specialisten en functionele lijnen nodig worden geacht. Het nadeel van deze organisatie-theorie is, dat de organisatie in partjes wordt verdeeld, hetgeen — met de groei van de organisatie en de door de technische ontwikkelingen veroorzaakte specialisaties — tot gevolg heeft dat de organisatie niet meer als één geheel wordt gezien (kan worden gezien) en dat een conglomeraat van min of meer los van elkaar staande elementen ontstaat. Mede hierdoor is de huidige organisatie zo weinig doorzichtig geworden.

Het is duidelijk dat een dergelijke organisatieconceptie weinig mogelijkheden biedt om de gezochte aanpassing van de organisatie aan de te verwachten omstandigheden te bewerkstelligen. Het is daarom nodig een andere organisatiecon-

ceptie te ontwikkelen. Hiertoe kan worden uitgegaan van een organisatietheorie, waarbij de organisatie wordt voorgesteld als een dynamisch geheel, nl. als een systeem. Deze organisatietheorie werd ontwikkeld op grond van ervaringen, opgedaan bij de totstandkoming van grote projecten, bv. van het Amerikaanse luchtverdedigingssysteem. Daarbij bleek nl. dat de ontwikkeling van dergelijke projecten binnen de oude organisatiestructuur veel tijd vergde, dat de coördinatie moeilijk verliep en dat bepaalde zaken over het hoofd werden gezien. De ervaringen leerden voorts dat bij een project van enige omvang een veelheid en verscheidenheid van factoren meespelen, die elkaar over en weer beïnvloeden, en die dientengevolge niet los van elkaar mogen worden gezien. Voor dergelijke projecten werden centrale directies („project managers”) ingesteld, die de realisatie van die projecten van begin tot eind bestuurden.

Uit deze ervaringen groeide een nieuwe organisatieconceptie, de systematische benadering van de organisatie, die — zoals eerder vermeld — de organisatie ziet als een systeem, d.w.z. als een geordend geheel van personeel en materiële middelen, functionerend volgens een bepaald patroon (normen, procedures, regels, e.d.), dat is gericht op het verwezenlijken van een bepaalde doelstelling.

Bij een systeem van enige omvang zal dat geheel bestaan uit een systematisch gegroepede veelheid van sub-, subsub- (enz.) systemen, die interagerend zijn, d.w.z. elkaar over en weer beïnvloedend en van elkaar afhankelijk. Volgens deze conceptie mogen de delen van de organisatie nim-

mer los van elkaar worden gezien, ook al is specialisatie een door de groei van de organisatie en door de technische ontwikkelingen veroorzaakte noodzakelijkheid geworden (zie ook: W. J. Loos — Operationele logistiek, 1. Het organisatiesysteem. *Mil. Spect.* **138**(1969)(12)576).

Om de systematische benadering van de organisatie te verduidelijken is het nodig uit te gaan van een gesimplificeerd model van een enkelvoudig systeem. Een systeem is — zoals reeds werd gesteld — doelgericht, met name is de werking ervan in eerste aanleg gericht op het verwezenlijken van een doelstelling. Het systeem zal op de eerste plaats dienen te bestaan uit één of meer subsystemen, die zijn gericht op het verwezenlijken van die doelstelling. Deze subsystemen kunnen worden aangeduid als *primaire operationele subsystemen*. Per definitie zal een systeem ook een *leidinggevend*, besturend *substelsysteem* moeten omvatten, waarin het beleid wordt gevormd, de actie wordt geregeld en gedirigeerd en waarin de uitkomsten worden getoetst aan de gestelde normen.

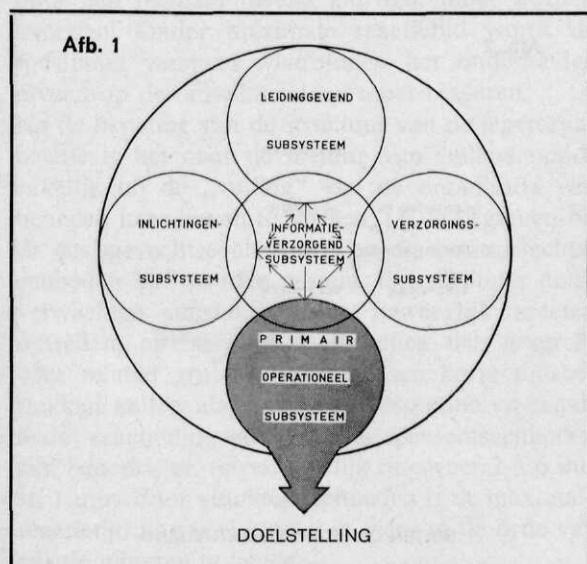
Voornoemde primaire operationele subsystemen en de andere binnen een systeem voorkomende subsystemen bestaan volgens de omschrijving uit personeel en materiële middelen, waaraan andere materiële middelen moeten worden toegevoegd om die subsystemen in bedrijf te stellen en te houden, en waaraan zorg moet worden besteed. Voor dit complex van handelingen is een *verzorgingssubstelsysteem* nodig. Voor de beleidvorming en voor de bedrijfsvoering zal het leidinggevende substelsysteem moeten kunnen beschikken over inlichtingen m.b.t. de „Umwelt”, waartoe een *inlichtingensubstelsysteem* moet zijn ingebouwd.

Dit geheel van subsystemen zal alleen kunnen functioneren wanneer tussen die subsystemen informatie kunnen worden uitgewisseld, met name dat enerzijds aanwijzingen, orders, normen e.d. van de leiding aan de subsystemen, en anderzijds de resultaten en de toestand van en bij die subsystemen aan de leiding kunnen worden doorgegeven. Voor die uitwisseling van informatie is een informatieverzorgend substelsysteem nodig.

Het model van een systeem is dus samengesteld uit (zie ook afb. 1):

- een leidinggevend substelsysteem;
- één of meer primaire operationele subsystemen;
- een verzorgingssubstelsysteem;
- een inlichtingensubstelsysteem;
- een informatieverzorgend substelsysteem.

Dit model behoeft nadere modificatie om het op de legerorganisatie te kunnen toepassen.

Het leger kan ook worden beschouwd als een systeem met een doelstelling, die van de nationale politiek is afgeleid. Deze doelstelling is: het zo nodig gewapenderhand kunnen weerstaan van enige agressor, die het in vrijheid voortbestaan van de natie bedreigt (zulks uiteraard onder de bestaande omstandigheden in bondgenootschappelijk verband).

Uit deze doelstelling volgt dat de primaire operationele subsystemen gevechtssystemen moeten zijn, gericht op het voeren van het feitelijke gevecht, dan wel bestemd voor de ondersteuning van dat gevecht, zoals vuursteun-, geniesteun-, luchtverdedigings- alsmede beveiligings-, verkenning- en waarnemingssystemen. Het model voor een legersysteem kan dan worden getekend zoals in afb. 2.

Dit model is echter te simplistisch om daarmee de legerorganisatie uit te drukken. Het leger blijkt immers te zijn opgebouwd uit een veelheid van eenheden, die zijn gegroepeerd tot formaties, die op hun beurt weer zijn ingepast in grotere verbanden, welk geheel een hiërarchieke structuur vormt. Deze structuur is gebaseerd op de „operationele conceptie”, anders uitgedrukt: op de gedachte wijze van uitvoering van de aan het leger opgedragen taak (taken) onder de te verwachten omstandigheden.

In algemene zin kan worden gesteld dat het gebeuren binnen een operatiegebied, sedert de vorming van massalegers en sinds de mede door de technische ontwikkelingen veroorzaakte schaalvergroting van de tijd- en ruimtefactoren, bestaat uit een veelheid en verscheidenheid van handelingen, waarin echter een zekere structuur kan worden onderkend. Zo kan het nodig zijn dat een veldtocht of militaire onderneming zal bestaan uit operaties, die ten dele gelijktijdig en ten dele successievelijk zullen plaatsvinden. Ook kan een operatie verschillende gevechtvormen omvatten. Een defensieve operatie zal bv. bestaan uit een combinatie van verdedigende en vertragende gevechten met achterwaartse verplaatsingen, waarbij het aanvallende gevecht eveneens deel kan uitmaken van deze operatievorm. Een gevecht kan weer verschillende gevechtvormen omvatten. Zo kan het vertragende gevecht bestaan uit tijdelijk verdedigend optreden in achtereenvolgende opstellingen, uit tegenstoten, uit vuurovervallen enz., d.w.z. een snelle opeenvolging van gevechtshandelingen van verdedigende, aanvallende en vertragende aard.

Onder de te voorziene omstandigheden is het aanmerkelijk dat de gevechtsvoering beweeglijk van aard zal zijn en dat de gevechten en gevechts-

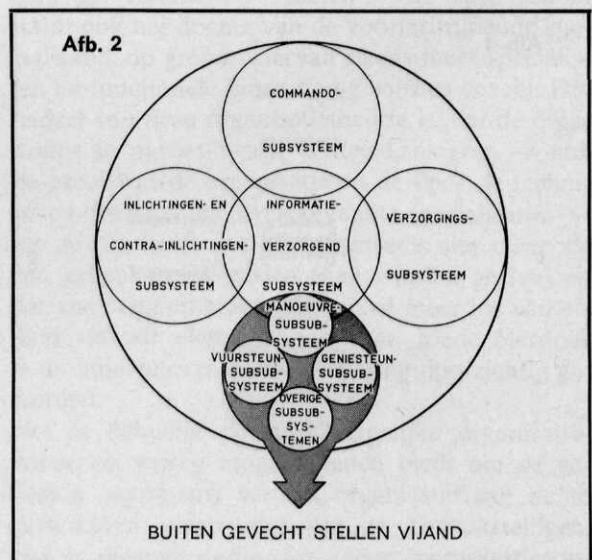
acties zich gespreid in ruimte en tijd zullen afspeelen in relatief grote gebieden, waarbij in de gevechtszone de gevechten en gevechtsacties uiteenlopend van aard zullen zijn en elkaar snel zullen kunnen opvolgen.

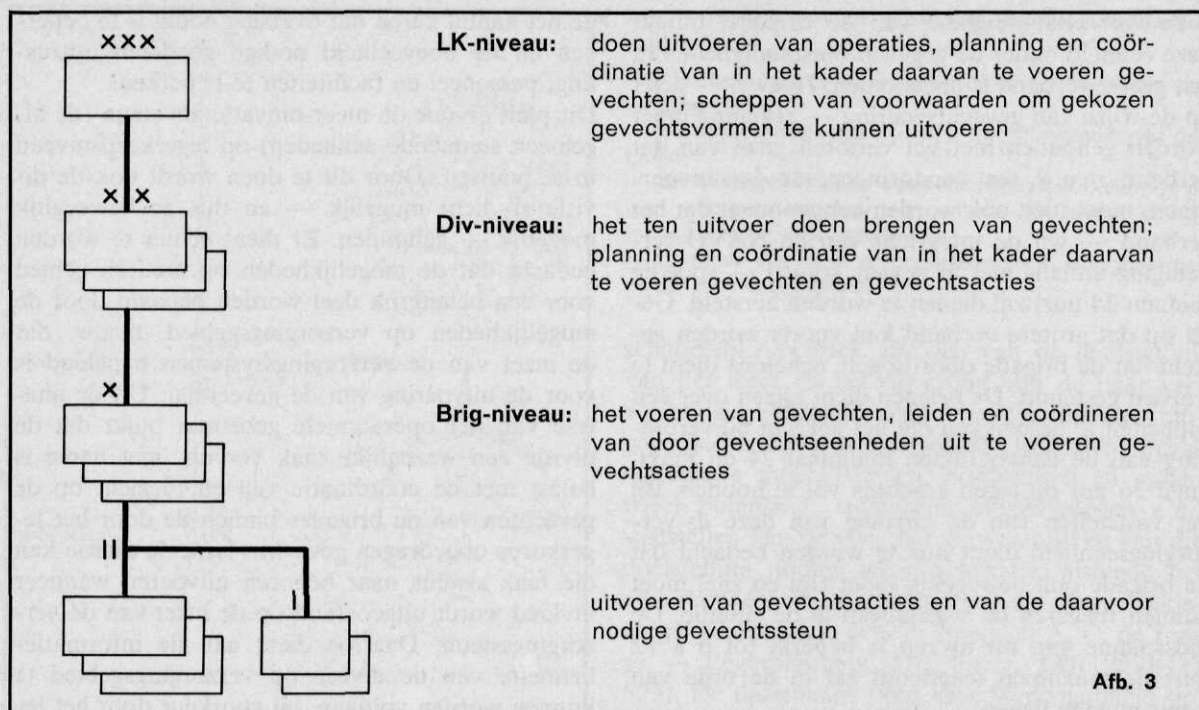
Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat het gevecht — naar vrijwel algemeen wordt aangenomen — zal worden gevoerd door de brigade, de kleinste eenheid van verbonden wapens. De gevechtsacties zullen worden gevoerd door eenheden die de grootte hebben van een bataljon. Deze „basisgevechtseenheden” dienen — afhankelijk van de hevigheid van de gevoerde gevechtsacties — in staat te zijn één of meer van dergelijke acties uit te voeren. De basisgevechtseenheden kunnen worden beschouwd als de „basisgevechtssystemen”, die alle onderkende elementen van een systeem bevatten. De brigade voert het gevecht en leidt en coördineert daartoe de gevechtsacties van de basisgevechtseenheden. De brigade is te beschouwen als een systeem van een hogere orde dan vernoemde basissystemen.

De divisie — als een systeem van een nog hogere orde — heeft tot taak de gevechten van de brigade te coördineren en de middelen beschikbaar te stellen die nodig zijn voor het voeren van die gevechten.

Onder de heersende omstandigheden, waarbij het legerkorps is ingepast in de bondgenootschappelijke verdediging en waarbij de instandhouding van het legerkorps een nationale aangelegenheid is, is de taak van het commando-orgaan van die formatie: het plannen van operaties en het scheppen van de voorwaarden voor het aangaan van de gekozen gevechtvormen.

Afb. 2

De taakstelling van de onderscheiden niveaus is weergegeven in de in afb. 3 geschetste structuur. Uitgaande van deze structuur komt de vraag aan de orde in hoeverre de in het ontwikkelde model van een legersysteem onderkende subsystemen nu ook op de diverse niveaus van vorenbedoelde structuur dienen voor te komen. De beslissende factoren bij deze vraagstelling zijn de doelstelling en de wijze van optreden alsmede de daarmee verband houdende tijdsspanne en maximale reactietijd van de onderscheiden niveaus. Onder tijdsspanne wordt hier verstaan de periode, die nog door een bepaald niveau kan c.q. moet worden overzien. Onder maximale reactietijd wordt de tijdslimiet verstaan waarbinnen het onderhavige niveau op de ontwikkelingen moet reageren.

Na de bepaling van de structuur van de legerorganisatie is het naar de mening van stellers noodzakelijk bij de „vulling” van de organisatie van beneden naar boven te werken, i.c. te beginnen bij de basisgevechtseenheden. Van die basisgevechtseenheden kan worden gesteld, dat zij onder de te verwachten omstandigheden beweeglijk moeten optreden, omdat de gevechtsacties zich gespreid over relatief grote ruimten binnen korte tijdsbestekken zullen afspelen. De tijdsspanne en maximale reactietijd van die basisgevechtseenheden zijn beperkt, nl. respectievelijk ongeveer 2 à 6 uur en 1 uur. Voor vuursteuneenheden is de maximale reactietijd nog veel korter en dient in de orde van enkele minuten te liggen.

Deze constatering leidt o.a. tot de conclusie dat:

- de basisgevechtseenheden zo licht mogelijk moeten zijn en daartoe moeten worden ontlast van alle zaken die zij voor het gevecht niet direct nodig hebben, met name van alle administratieve rompslomp en rapportages die zij in feite t.b.v. hogere niveaus verrichten doch die voor de eigenlijke taakuitvoering van geen wezenlijke betekenis zijn;
- de hogere niveaus de basisgevechtseenheden zodanig dienen te steunen, dat verbruikte voorraden snel kunnen worden aangevuld en onbruikbaar geworden uitrustingsstukken binnen de gegeven tijdsspanne kunnen worden hersteld of kunnen worden vervangen;
- gewonden, zieken en gesneuvelden/overledenen door zorg van de hogere echelons moeten worden afgevoerd en dat de ontstane personeelstekorten zo spoedig mogelijk moeten worden aangevuld, welke aanvulling uiteraard dient te zijn afgestemd op de situatie op materieelgebied;
- bij de basisgevechtseenheden geen handelingen behoren te worden verricht die buiten de tijdsspannen van die eenheden vallen.

De verzorgingssteun aan de basisgevechtseenheden kan worden ingebouwd in een directe-steunverzorgingseenheid (ds), die — gelet op de taakstelling van de onderscheiden niveaus — het best in de brigade kan worden ingepast. Deze ds-verzorgingseenheid behoeft niet te zijn afgestemd op een

volledige zelfstandigheid van de brigade, omdat deze eenheid onder de gegeven omstandigheden in een groter verband is opgenomen. Hoewel — gelet op de wijze van gevechtsvoering — rekening moet worden gehouden met het verloren gaan van dat verband, m.a.w. met verstoringen van de aanvoerlijnen, moet toch ook worden aangenomen dat het verband — wil de integriteit van de NAVO-verdediging althans niet in gevaar komen — spoedig (binnen 24 uur) zal dienen te worden hersteld. Gelet op dat grotere verband kan voorts worden gesteld dat de brigade door hogere echelons dient te worden gesteund. De brigade dient alleen over een capaciteit te beschikken om het gevecht bij verbreking van de aanvoerlijnen minimaal 24 en maximaal 36 uur op eigen krachten vol te houden. Bij het vaststellen van de omvang van deze ds-verzorgingseenheid dient nog te worden bedacht dat de brigade ook beweeglijk moet zijn en snel moet kunnen reageren op wijzigingen in de situatie. De tijdsspanne van dit niveau is beperkt tot 6 à 12 uur; de maximale reactietijd zal in de orde van 2 uur moeten liggen.

De brigade, en bijgevolg ook de ds-verzorgingseenheid, dient daarom zo licht mogelijk te zijn, hetgeen betekent dat de in te bouwen capaciteit niet moet worden gericht op een volledige instandhouding van alle uitrusting en op een voorziening van alle mogelijk nodige materiële middelen. Volstaan moet worden met:

- voorraden van dagelijks nodige goederen, voldoende om het gevecht minimaal 24 en maximaal 36 uur vol te houden;
- een herstelcapaciteit, gericht op het uitvoeren van herstellingen van uitrustingsstukken, die in voldoende grote aantallen binnen de formatie voorkomen en die binnen de gegeven tijdsspanne kunnen worden verricht;
- elementen voor het verzamelen, selecteren, afvoergereed maken en afvoeren van gewonden en zieken;
- elementen voor het afvoeren van gesneuvelde/overledenen.

Alle zaken die meer tijd vergen dan de voor de brigade en voor de basisgevechtseenheden geldende tijdsspannen, of die qua omvang (ruimte, gewicht, aantal voertuigen, vereiste deskundigheid) de beweeglijkheid belemmeren, dienen verder achterwaarts te worden gehouden en dus op een hoger niveau te worden ingedeeld. Bij de keuze van het niveau kan als criterium worden aangehouden, dat het aantal schakels in de verzorgingsketen zo klein mogelijk dient te worden gehouden ten ein-

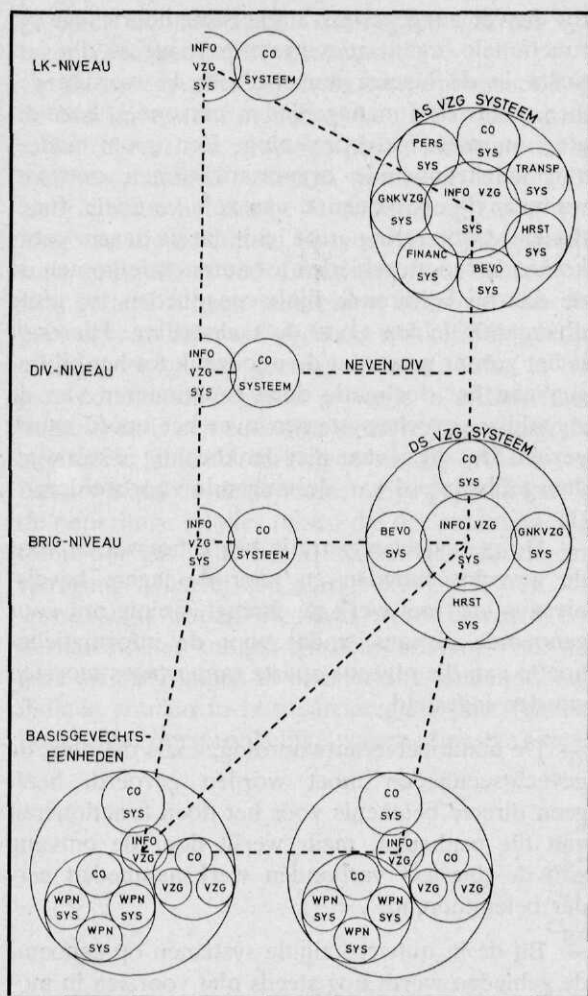
de het aantal keren dat overslag nodig is te beperken en de hoeveelheid nodige goederen, uitrusting, personeel en faciliteiten te beperken.

Dit pleit ervoor de meer omvattende steun (de algemene steunende eenheden) op legerkorpsniveau in te bouwen. Door dit te doen wordt ook de divisie zo licht mogelijk — en dus zo beweeglijk mogelijk — gehouden. Er dient echter te worden bedacht dat de mogelijkheden op tactisch gebied voor een belangrijk deel worden bepaald door de mogelijkheden op verzorgingsgebied, m.a.w. dat de inzet van de verzorgingssystemen bepalend is voor de uitvoering van de gevechten. Uit de analyse van het operationele gebeuren blijkt dat de divisie een wezenlijke taak vervult, met name is belast met de coördinatie van en toezicht op de gevechten van de brigades binnen de door het legerkorps opgedragen gevechtsvorm; de divisie kan die taak slechts naar behoren uitvoeren wanneer invloed wordt uitgeoefend op de inzet van de verzorgingssteun. Daartoe dient aan de informatiebehoefte van de divisie op verzorgingsgebied te kunnen worden voldaan, bij voorkeur door het inschakelen van een deel van het besturende element in de desbetreffende informatieketen. Dit element dient bevoegd te zijn regelend op te treden ten aanzien van de toegewezen middelen. Hiernaast dient aan de divisie een ds-verzorgingseenheid te worden toegewezen ten behoeve van de gevechts- en andersoortige steun leverende eenheden, die door het legerkorps aan de divisie worden toebedeeld.

Op grond van de bovenstaande beschouwing kan het model voor het legerkorps worden uitgebreid zoals in afb. 4 is weergegeven.

Voor de nationale sector zou op analoge wijze een model kunnen worden ontwikkeld, uitgaande van de doelstelling van deze sector. Deze doelstelling is een geheel andere dan die van het legerkorps. De nationale sector is in belangrijke mate gericht op de ondersteuning van het legerkorps en dus belast met:

- de opleiding van personeel en het in oorlogstijd „in voorraad” hebben van geoefende aanvullers;
- de opslag van voorraden van voor het legerkorps nodige materiële middelen;
- het herstellen van onbruikbaar geworden goederen, resp. het afstoten van niet herstelbare en/of overtollige goederen;
- de hospitalisatie van gewonden en zieken;
- het in het kader van bovenstaande taken opvoeren of afvoeren van personeel en goederen.

Afb. 4 Schets van de uitbreiding van het Legerkorps-model

NB: ter wille van de eenvoud en de overzichtelijkheid van de tekening zijn:

- de aanduidingen sub-, subsub- (enz.) systeem niet gebruikt;
- de bindingen tussen overeenkomstige sub(sub)systeemen weergegeven door een enkele lijn tussen de informatieverzorgende systemen;
- de totale systemen op brigade-, divisie- en legerkorps-niveau niet weergegeven.

schappelijke politiek afleiden van de doelstelling van het leger en het op grond van de naar verwachting beschikbare middelen (mankracht, mogelijkheden op materieelgebied, financiën, infrastructurale mogelijkheden, economisch en industrieel potentieel, technische mogelijkheden e.d.) vaststellen van de voor het verwezenlijken van die doelstelling nodige legerorganisatie, alsmede het onderkennen en programmeren van de realisatiemogelijkheden (zie ook: J. Boers en A. C. de Jonge — *Legerplanning. Mil. Spect.* 137(1968)(11) 505). De tijdsspanne voor deze werkzaamheid bedraagt in vredetijd v.w.b. de lange-termijnplanning 6 à 15 jaar, de middelbare-termijnplanning 2 à 5 jaar en v.w.b. de korte-termijnplanning (in samenhang met de begroting) 1 à 2 jaar; in oorlogstijd zal de tijdsspanne 1 à 3 jaar zijn;

— *realisatie van de legerplannen*, omvattende materieelaanschaffingen en -invoering, voorschriften- en werkinstructieontwikkeling, personeelsaanwerving, -oproeping, -keuring en -selectie, indeling en plaatsing, regeling opleidingen e.d. De tijdsspanne voor deze werkzaamheden bedraagt in vredetijds 1 à 4 jaar, in oorlogstijd 6 à 12 maanden.

Uit het vorenstaande blijkt dat het topniveau in principe niet is gericht op de uitvoering van de feitelijke taak van het leger met inbegrip van het vechten, doch op het scheppen van de beste mogelijkheden voor die taakstelling.

De structuur van het topniveau kan schematisch worden weergegeven als geschetst in afb. 5.

Daarbij komt een aantal territoriale taken, zoals kazernering, voeding, geneeskundige en tandheelkundige verzorging, welzijnszorg e.d., alsmede gebiedsbeveiliging en het openhouden van verkeers-, spoor- en waterwegen.

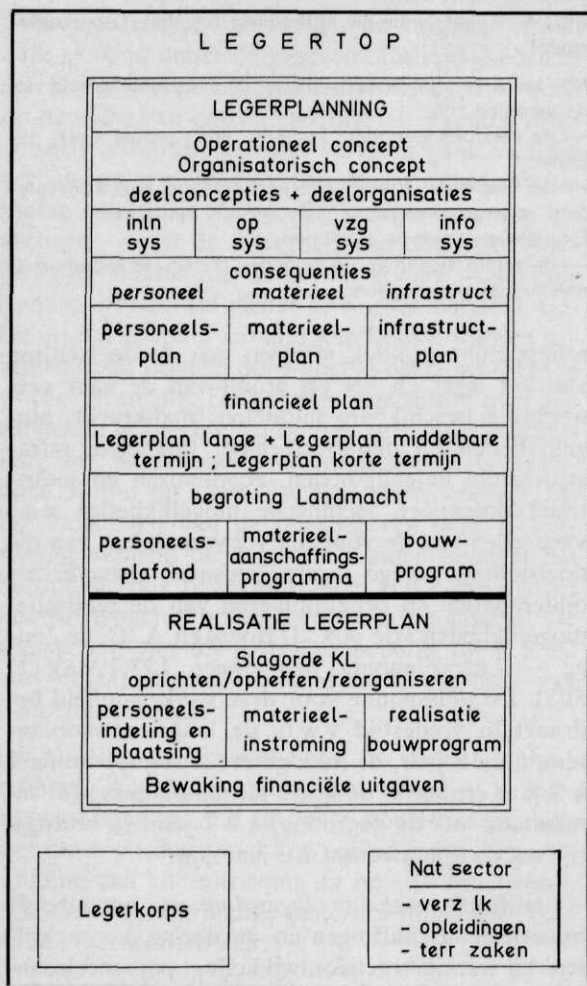
Uit deze beschrijving van de taakstelling blijkt dat de primaire operationele systemen in de nationale sector hoofdzakelijk uit verzorgingssystemen bestaan en dat in hoofdzaak verzorgingsoperaties worden verricht.

Boven de parate formatie en de nationale sector komt de topleiding van het leger. De structuur van dit leidinggevende systeem zal afwijkend moeten zijn van de structuur van de leidinggevende subsystemen op de lagere operationele niveaus, omdat de doelgerichtheid van het topniveau geheel anders is. De lagere operationele niveaus zijn gericht op de uitvoering van in tijd en ruimte begrensde taken. Het topniveau is echter gericht op:

— *legerplanning*, omvattende de beleidsbepaling, met name het uit de nationale en bondgenoot-

Nu met behulp van de in het voorgaande geschetste benadering de legerorganisatie doorzichtiger is gemaakt, kan worden gezien welke conclusies uit deze nieuwe organisatieconceptie kunnen worden getrokken.

In de eerste plaats is duidelijk aangetoond dat de legerorganisatie is te beschouwen als een systeem en is opgebouwd uit een veelheid van sub-, subsub- (enz.) systemen, die interreagerend zijn en die daarom nimmer los van elkaar mogen worden

Afb. 5 De structuur van het topniveau

gezien. De basisgevechtseenheden zijn de basis-subsystemen en zij maken deel uit van brigades, die zijn te beschouwen als systemen van een hogere orde. Deze grote eenheden zijn weer ondergebracht in grotere verbanden, de divisies, die weer als systemen van een nog hogere orde kunnen worden beschouwd en die op hun beurt weer zijn ingepast in een nog groter systeem, enz. Er is dus duidelijk een hiërarchieke structuur, waarbij de doelstelling van een subsysteem wordt afgeleid van de doelstelling van het systeem waartoe dat subsysteem behoort. Met andere woorden: de doelstelling van het legerkorps wordt afgeleid van de doelstelling van de KL, de doelstelling van het verzorgingssysteem binnen het legerkorps wordt afgeleid van de doelstelling van het legerkorps, enz. De inspanningen van al deze systemen, subsystemen e.d. convergeren in een goed functionerende organisatie aldus en verzekeren gezamenlijk de realisatie van de opgedragen totaaltaak. Dit is het grote onderscheid tussen deze conceptie en de

tot dusver aangehangen organisatie-theorie, die zg. functionele organisatievormen propageert, die verticaal in de legerorganisatie moeten worden gezien, zoals de functiegebieden personeel, bezoldiging en materieelvoorziening. Een groot nadeel van laatstgenoemde organisatievormen ontstaat, wanneer de consequentie van zo'n verticale, functionele structurering ertoe leidt dat de daarin voorkomende functiegebieden tot autonomie komen en de daarbij behorende lijnbevoegdheden tot grote divergentie leiden t.o.v. de taakstelling. Hierdoor is het gevaar groot dat de noodzaak tot het bijdragen aan het doelmatig doen functioneren van de eigenlijke gevechtssystemen over het hoofd wordt gezien. Dat dit gevaar niet denkbeeldig is kan worden geïllustreerd aan de volgende voorbeelden.

— De personeelsregistratie heeft, hoewel zij voor de gevechtseenheden en voor de lagere bevelsniveaus vrij veel werk meebrengt, weinig nut voor genoemde niveaus, zodat voor de informatiebehoefte van die niveaus aparte rapportages moesten worden ingesteld.

— De materieelverantwoording, zoals die door de gevechtseenheden moet worden gevoerd, heeft geen directe betekenis voor het doen functioneren van die eenheden, maar werkt door de omvang van de daaraan verbonden werkzaamheden eerder belemmerend.

— Bij de in ontwerp zijnde systemen op genoemde gebieden wordt nog steeds niet voorzien in mogelijkheden voor het legerkorps voor het besturen van de desbetreffende voorzieningssystemen hoewel dit, gezien de taakstelling van die formatie en de omstandigheden waaronder die taakstelling moet worden vervuld, toch wel als noodzakelijk zou kunnen worden beschouwd.

Uitgaande van de hierboven omschreven systeemconceptie wordt het duidelijk dat de aanpassing van de KL aan de gewijzigde omstandigheden zal moeten beginnen bij de basissubsystemen, met name bij de basisgevechtseenheden en bij de brigade. Het doelmatig — i.c. gericht op de gevechtstaak — functioneren van die basisgevechtseenheden en van de brigade dient richtinggevend te zijn. Vandaar zal men in de hiërarchieke opbouw moeten opklimmen. Zoals uit afb. 4 blijkt zal men reeksen verwante systemen kunnen onderkennen. De daartussen te onderkennen lijnen voor informatie-uitwisseling betreffen echter alleen routinematige informaties en kunnen alleen betrekking hebben op genormaliseerde processen. Voor wat de bevelsverhoudingen betreft zijn de subsystemen onder-

geschikt aan het commando-orgaan van het systeem waarvan zij deel uitmaken.

Op de tweede plaats leidt de systeemconceptie tot de conclusie, dat functionarissen, die in de organisatiestructuur een zodanige plaats innemen dat zij met verschillende systemen te maken hebben, inzicht moeten hebben in de doelstelling en de werking van die systemen. De noodzakelijke specialisatie geldt alleen voor functionarissen, die te werk zijn gesteld binnen een nauw begrensde functiegebied, waar zij niet worden betrokken bij beleidsvorming m.b.t. het grotere verband. Voor in hogere commando-organen te werk te stellen functionarissen is een zodanige carrièregang nodig, dat zij inzicht kunnen verkrijgen in het grotere verband waarin de deelsystemen zijn geplaatst en in de onderlinge relaties tussen die deelsystemen. Het thans nog gevolgde beleid ten aanzien van de carrièregang, waarbij een sterke band met het oorspronkelijke wapen/dienstvak wordt bewaard, zou derhalve beter kunnen worden verlaten. Voor hogere officiersrangen in aanmerking komende kandidaten zouden in hun carrièregang juist functies buiten hun oorspronkelijke wapen/dienstvak moe-

ten vervullen, waarbij zij in verschillende gebieden moeten worden tewerkgesteld.

Ten slotte kan nog worden opgemerkt dat de huidige indeling in wapens en dienstvakken niet helemaal logisch is, hetgeen echter ook zonder de systeembenadering uit de huidige organisatie zou kunnen worden afgeleid; dit valt waar te nemen uit doublures en uit het vervagen van de verschillen. Zo deed elke materieeldienst aan aanschaffingen, bevoorrading, herstel, materieelverantwoording en voorraadbeheersing. In de cavalerieverbindingseenheden komen tirailleurs voor. De infanteriebataljons beschikken over vuursteunelementen, die wezenlijk weinig verschillen van de artillerievuursteunelementen. Een herverdeling lijkt derhalve wenselijk.

Samenvattend kan worden gesteld dat de systematische benadering van de organisatie die organisatie doorzichtig maakt en duidelijk de verbanden aantoonde. Om deze redenen kan beter van deze organisatieconceptie worden uitgegaan om de gezochte aanpassing van de legerorganisatie aan de te verwachten omstandigheden te bewerkstelligen.

NIEUWE UITGAVE

Incident op heuvel 192, door D. Lang (vert. Else Hoog), 92 blz. Uitg.: Universitaire Pers, Rotterdam, '72. Prijs: f 10,—.

In een dun, bijna pretentieloos aandoend, boekje geeft de socioloog Lang, redacteur van *The New Yorker*, een uitermate sober en ingetogen verslag van de moord op een verkracht Vietnamees meisje in 1966 door een Amerikaanse patrouille en de nasleep daarvan voor de militaire rechter. Het merkwaardige aan zijn verhaaltrant is eigenlijk wel dat hij meer een objectief interview verslaat dan dat hij het geladen „j'accuse” doet horen dat gewoonlijk zo rauw uit de moderne oorlogsliteratuur weerklinkt. Zijn verhaal moge schokkend zijn, het is gespeend van pathos, sensatiezucht en gezochte dramatische effecten: schr. lijkt klinisch te werk te gaan bij het verrichten van sectie op zijn onderwerp.

Wellicht met enige bevreemding, maar stellig met enige opluchting besefte de lezer dat het ditmaal — haast bij wijze van uitzondering — nu eens niet gaat om „the ugly American” maar dat Lang zich richt tot de gehele mensheid om de erkenning af te dwingen van de trieste waarheid dat zo goed als zeker een ieder de rollen had kunnen spelen die thans door de hoofdpersonen in het boek werden vervuld. Die conclusie spreekt schr. overigens niet uit, doch laat het trekken daarvan aan de lezer over. De glasheldere analyse waarmee prof. Van Doorn in zijn nawoord de relevante bevindingen presenteert, laat ten slotte de lezer geen enkele uitweg meer open ter vermindering van die beschamende conclusie. Een uitstekend boek, welks kwaliteit omgekeerd evenredig is aan hetgeen het uiterlijk doet verwachten, en dat tot ernstige bezinning maant.

HOOFDREDACTEUR

What is a battalion commander?*

E. Lloyd Murphy

Colonel US Army

The battalion commander stands on a thin grey line between the Army of people and the Army of faceless authority. Above him are numerous layers of headquarters, each consisting of a dozen or more staff agencies, telling him what his most important area of concern must be. Below him, entrusted to his leadership by the American people, are hundreds of soldiers of a hundred varieties, each one an individual with his own frustrations and aspirations, problems and apprehensions, motivations and hang-ups. Most of them entered the Army involuntarily, are serving reluctantly, and will leave gleefully. Yet, most respond to motivational leadership by giving their utmost during their term of service, a phenomenon difficult for outsiders, and even themselves, to understand. They reflect the permissive society which produced them, a society that has changed more in the last 20 years than at any time in our nation's history. Somehow, somehow, the battalion commander is expected to produce a superior unit from these average soldiers, and make each individual more of a man than he was before he donned the uniform. And, almost always, this commander returns to society a man who stands a little prouder, and is a better citizen than he was before. Just as this Army is enriched by the influx of young Americans into its ranks, America's society is re-enriched by their return, due in large measure to the Army's influence on them through their leaders.

The battalion commander is the chief agent (protector) in the chain

of command between the soldier and the bureaucracy — the last element up that chain for personal concern to be exhibited on a continuing basis. Above him, it becomes too impersonal; below, there is often not enough power to do anything. A battalion commander has rank, not just to command, but also to intercede effectively on behalf of his men.

A battalion commander is the allocator of limited resources. All of the demands for resources, limited personnel, funds, materiel and time must be correlated and allocated by the battalion commander; only he can do this properly. He must recognize and keep in constant touch with the realities and impact of shortages and limited resources within his unit, and must allocate them as they become available.

A battalion commander determines priorities involving his units. Only he can make the final decision on what gets priority and when. He cannot be stampeded into this decision by pressure from the strata of headquarters above him. He is the one held responsible for his mission and the needs of his men. Too many of those above him have only their own limited area of concern. He must be the intermeshers of all these pressures and directives from above, many of which he must absorb within himself to shield his units from the less important ones. There is no other proper command level in the Army for this determination of priorities. Once the missions have been assigned, no one else — either above or below him — is in a position to do so.

The battalion commander is a

trainer, teacher, and a transmitter of the heritage and traditions of the Army and his unit. He not only trains his battalion for the mission and the annual training cycle, he must also train relay after relay of young officers and NCO's as company commanders, platoon leaders and staff officers. They come to him, almost always eager and inexperienced, and after 12, 18, or 24 months, they move along, ready as valuable assets wherever the Army needs them. He must teach not only the military aspects to these people, but also facets of Army leadership that should be passed on to successive generations. This is where that new generation learns its most important lessons. He must cull out the unimportant, the archaic and the senseless aspects of past actions and inculcate what is good and decent into those that will be wearing the mantle of Army leadership in future years.

In summary, the battalion commander is at the vortex of a funnel, gathering all of the pressing outside influences on his unit — the mission, the commitments, and the priorities. He is the central authority within his unit. His men look to him as The Army. He must be a "harddriver" and an authoritarian, preferably a compassionate authoritarian. He must be the impelling force that makes men into soldiers, and leads them to whatever they may be called upon to do, in war or in peace. He must also understand that an attempt to please everybody is a sure road to failure.

The battalion commander is not the friend of his soldiers. He is their commander. Love and admiration may not come, but respect and obedience must. Comradeship and fellowship are fine, providing they are matched by discipline.

So, what is the battalion commander? He's the custodian of the toughest, most demanding, most frustrating and most rewarding job this nation can give him. He is the Army.

* Overgenomen uit *Infantry* (1972)(5).

MENINGEN

VAN ANDEREN

Koninklijke Landmacht . . . waarheen?

In bovengenoemd artikel van Kolonel der Infanterie J. J. Nortier (*Mil. Spect.* 141(1972)(9)405) wordt na een pagina „science fiction” een poging gedaan om te komen tot een evaluatie van sommige van de problemen, waarmee de Koninklijke Landmacht in deze tijden wordt geconfronteerd. In dit meer sobere deel van het verhaal, verlucht met twee citaten uit de wereldliteratuur, wordt de kern van het betoog gevormd door zes punten of stellingen, waarvan de schrijver aannemelijk probeert te maken dat ze ten eerste ongeldig of onwaar zijn en ten tweede dat ze functioneren als misleidende idolen („gouden kalveren”).

In dit artikel zal ik betogen dat de schrijver bij geen enkel van de zes punten, en ook werkelijk bij geen enkel, erin is geslaagd zijn opvattingen ook maar in het minst geloofwaardig te maken.

De eerste stelling, die de schrijver bestrijdt is de stelling dat het leger een noodzakelijk kwaad is. Hij adstrueert dit door erop te wijzen dat „democratisch Nederland heeft besloten om in NAVO-verband zijn vrijheid gewapenderhand te verdedigen. Dit laat geen ruimte voor een leger als noodzakelijk kwaad”. Schr. voegt hieraan toe: „Het kwaad zit in de oorlog, niet in een organisatie die een kostbaar bezit als vrijheid moet kunnen verdedigen”.

De eerste moeilijkheid met deze argumentatie is dat ze eerst moet worden geïnterpreteerd alvorens ze sluitend kan worden gemaakt.

Met een beetje goede wil komen we tot de volgende twee mogelijkheden.

A. 1. Vrijheid is een groot goed.
2. Een middel om een groot goed te verdedigen, kan niet een kwaad zijn. 3. Het leger is een middel om

de vrijheid te verdedigen. Ergo: 4. het leger is niet een kwaad.

In deze interpretatie wordt uitgesloten dat voor de verdediging van een goed geen middel verkeerd kan zijn, mits dit middel functioneel is om het doel te bereiken. Het is m.a.w. een versie van de doctrine dat het doel de middelen heiligt. Deze doctrine is verwerpelijk, ergo deze interpretatie van het argument leidt niet tot de verlangde conclusie.

Men kan het argument ook anders interpreteren door de nadruk te leggen op het woord „democratisch”. De argumentatie verloopt dan als volgt.

B. 1. Middelen, die op democratische wijze zijn gekozen, zijn geen kwaad.
2. In Nederland is op democratische wijze gekozen voor een bepaald leger. Ergo: 3. dit leger is geen kwaad.

Wat ook de voordelen mogen zijn van een democratische besluitvorming, een dergelijke besluitvorming is helaas geen garantie voor het niet kiezen van verkeerde beslissingen of verkeerde middelen om bepaalde doelstellingen te verwekelijken. Een beslissing in een bepaald land om bv. alle Joden of alle kolonels uit te roeien, is nog geen goede beslissing, zelfs niet wanneer deze beslissing democratisch is genomen.

Verdere interpretaties worden niet gesuggereerd door de argumentatie van de schrijver. Derhalve is het niet onredelijk te stellen dat schr. niet heeft aangetoond dat stelling 1 onjuist is, en daarom *a fortiori* niet dat deze stelling een misleidend idool zou zijn.

De tweede stelling, die de schrijver bestrijdt, luidt als volgt. „Het leger is een bedrijf als vele andere; soldaat zijn is een beroep als elk ander”. Het gebrek aan argumentatie is hier nog fantastischer dan in het eerste geval: als men een soldaat, wel te verstaan

een soldaat met front- of ten minste enige oorlogservaring, zou vragen of hij een beroep heeft als ieder ander, zou „alleen een meewarige lach het antwoord zijn”. Een ballerina, trapezwerker of Katwijkse visser, wel te verstaan een visser met enige stormervaring, zal wel hetzelfde doen. Natuurlijk hebben deze mensen ook geen beroep als elk ander en heeft, strikt genomen, niemand dat, zolang er meer dan één beroep op deze wereld bestaat.

Ieder beroep en ieder bedrijf is in sommige opzichten gelijk aan een ander beroep of bedrijf en in sommige opzichten verschillend. Aan welke eigenschappen of karakteristieken iets moet voldoen om correct „bedrijf” of „beroep” te kunnen worden genoemd, is een puur terminologische beslissing, die de zaken zelf niet verandert. Iemand, die het leger een bedrijf noemt, hanteert andere criteria voor de toepasbaarheid van de term „bedrijf” dan iemand, die vindt dat deze term niet van toepassing is op het leger. Op gelijke wijze zeggen wij in deze tijd dat een walvis geen vis is. Dit betekent niet dat onze verre voorouders over een ander dier praatten of dat ze ongelijk hadden toen ze zeiden dat de walvis een vis was. Het betekent alleen dat wij andere criteria hanteren m.b.t. de toepasbaarheid van de termen „vis” en „zoogdier”. Als men „vis” definieert als „gestroomlijnd dier met vinnen en staart, dat onder water kan zwemmen en geen poten of vleugels heeft”, dan is een walvis een vis. Het is een verwarren van woorden en zaken wanneer men dit in zo'n geval ontkent.

Het is misschien waar dat diegenen, die het leger een bedrijf noemen, meer de overeenkomsten tussen het leger en bepaalde bedrijven op de voorgrond zullen stellen, terwijl diegenen, die dit niet doen, wellicht meer de verschillen op de voorgrond zullen stellen, maar dit is geenszins noodzakelijk. Het is zeer goed mogelijk een zaak uit meer dan één perspectief te bezien of vanuit verschillende analogieën, en als deze overeenkomsten en verschillen inderdaad aanwezig zijn en als men weet waarover men praat, kan er hier geen geschilpunt bestaan, tenzij het een verschil van mening is over de juiste betekenis van de termen „bedrijf” en „beroep” in de Nederlandse taal. En zeker heeft dit niets te maken met „misdadigheid” of met een blik, die „constant aan de werkelijk-

heid voorbijziet". Laat staan dat het een idool zou kunnen zijn.

Een veel interessanter probleem, waarover schrijver echter met geen woord rept, is de mogelijke tegenstelling tussen diegenen, die de analogieën tussen leger en bepaalde bedrijven willen versterken, waardoor het leger meer op sommige bedrijven zou gaan lijken dan het nu doet, en degenen, die dat niet willen. Dit is geen terminologische kwestie en evenmin een kwestie van hoe of wat het leger nu eigenlijk is, maar een zaak van hoe men zou willen dat het leger in de toekomst eruit zal gaan zien.

De derde aanval van de schrijver richt zich tegen de „democratisering” van het leger. De auteur stelt voorop dat *niemand* precies weet wat „democratisering” nu eigenlijk inhoudt en vervolgens geeft hij een argument, waaruit moet blijken dat „democratisering”, wat dat dan ook moge zijn, ongewenst is. De argumentatie is als volgt.

1. Wil een leger adequaat functioneren in oorlogstijd, dan is een vorm van autoritair gezag noodzakelijk.
2. Wil dat autoritaire gezag effectief zijn in oorlogstijd, dan is gewenning aan dit gezag in vreedstijd noodzakelijk. Ergo: 3. een vorm van autoritair gezag is binnen het leger noodzakelijk in vreedstijd.

De moeilijkheid met dit argument is niet dat het ongeldig is noch dat een van de premissen per se onjuist is, alleen dat het niets bewijst over de al of niet wenselijkheid van „democratisering”, tenzij de term „democratisering” in dezelfde betekenis wordt gebruikt als „afschaffing van iedere vorm van autoritair gezag in het leger”. Want alleen tegen dit laatste is het argument gericht. Het punt van „democratisering” is echter niet zo absurd. Want hoe zou zo'n „gedemocratiseerd” leger eruit moeten zien? Moet iedere kleine beslissing telkens door een meerderheid van stemmen worden genomen, enz.? Maar wie heeft eigenlijk waar en wanneer beweerd dat er zo'n leger moet komen? En als niemand zoiets heeft beweerd, hoe kan deze stelling dan een misleidend idool zijn? En waarom moet iemand, als hij niet Don Quichotte heet, een stelling aanvallen, die door niemand ooit serieus is verdedigd?

Mensen, die een grotere „democratisering” in het leger voorstaan, willen bv. zaken als veranderingen in het

bestaande tuchtrecht, meer vrijheid van meningsuiting of veranderingen in de obscure beoordelingsprocedure, die bv. wordt gevolgd bij het al of niet tot vakofficier bevorderd worden. Dergelijke verlangens of eisen behoeven geenszins in strijd te zijn met de conclusie van bovenstaand argument. Aan de andere kant kunnen ze wel hiermee in strijd zijn, maar of ze dit zijn of niet zal van geval tot geval moeten worden bekeken.

Stelling 4 luidt: „Alleen het functionele is goed”. Deze stelling, die „een waarheid als een koe” wordt genoemd, is duidelijk onwaar en zelfs in ten minste twee opzichten: er bestaan goede dingen, die niet functioneel voor iets zijn en er bestaan functionele zaken, die niet goed zijn. Een schilderij, vriendschap, huwelijk of mens kan „goed” zijn zonder functioneel te zijn voor iets en een moord kan functioneel zijn om een bepaalde erfenis te bemachtigen zonder daarom goed te zijn. De stelling is alleen maar waar, als de term „goed” wordt opgevat als synoniem met, of als een deelbetekenis van, de term „functioneel”, waardoor de stelling wordt gereduceerd tot de nietszeggende bewering dat alleen het functionele functioneel is.

Uit deze stelling laat schr. zijn al of niet denkbeeldige opponenten de conclusie trekken dat tradities, gewoontes enz. maar moeten worden afgeschaft. Een dergelijke conclusie volgt inderdaad niet. Ze zou bv. wel volgen uit de premissen dat: 1. tradities alleen zijn gerechtvaardigd indien ze functioneel zijn voor iets goeds of nuttigs, en 2. dat geen traditie of gewoonte in feite functioneel is. Ook als wij aannemen dat 1 correct is, 2 is dit zeker niet. Tradities e.d. zijn juist doorgaans tradities geworden omdat ze op de een of andere wijze functioneel voor iets waren en/of als zodanig werden waargenomen. Dit functionele aspect kan op een gegeven moment wegvallen en als dit is gebeurd, kan het geen kwaad de voor- en nadelen van de desbetreffende traditie weer eens opnieuw tegen elkaar af te wegen, maar uit overwegingen van functionaliteit *alleen* kan men niet concluderen dat *alle* tradities maar moeten worden afgeschaft en het is mij evenmin bekend dat iemand een dergelijk standpunt verdedigt.

Bij stelling 5 valt schrijver de these

aan dat de gemiddelde soldaat onmondig is en dat de willekeur zwaar op hem drukt. „De realiteit is dat de gemiddelde soldaat zich redelijk happy voelt”. Uit eigen gesprekken met soldaten heb ik een andere indruk, maar dit bewijst niets. Zelfs al zouden alle soldaten zich erg goed voelen, dan zou dat nog niet behoeven te betekenen dat de situatie, waarin ze verkeren, nu zo erg goed is. In feite weten we echter niet hoe de „gemiddelde” soldaat zich voelt. Heeft schr. soms een enquête of rondvraag gehouden, waarin de „gemiddelde” soldaat zonder enige terughoudendheid zijn hart kon uitstorten? Als hij niet iets dergelijks heeft ondernomen, moeten wij concluderen dat hij alleen maar de ene kreet vervangt door de tegenovergestelde, te meer daar hij in het geheel geen evidentie aanvoert voor zijn stelling. Hij *stelt* alleen dat zijn stelling juist is.

Overigens ben ik het met schrijver eens dat het veel moeite kost om eventuele onvrede vast te stellen. Het is bv. tot nu toe niet mogelijk gebleken om een eenvoudige enquête te mogen laten houden in de kazernes van Den Haag met het doel juist iets meer aan de weet te komen over de meningen van de „gemiddelde” dienstplichtige.

Bij zijn bespreking van het laatste punt („onze onmacht, alles is veranderd”) suggereert schr. op retorische wijze dat tolerantie en ingevoerde „democratisering” eigenlijk symptomen zijn van „gemakzucht en onkunde”. Dit is natuurlijk niet zo en wij moeten de schrijver toegeven dat hij dit ook niet letterlijk beweert, hoewel het niet helemaal duidelijk is wat hij nu wél precies beweert. Hij spreekt nl. over „overgrote tolerantie”. Ook daarom heeft niemand gevraagd. De goede dingen hoeven niet te worden overdreven.

Een artikel als het onderhavige, vol met insinuaties t.a.v. allerlei groeperingen en stromingen, is wellicht alleen maar functioneel in het versterken van de persoonlijke overtuiging van diegene, die het heeft geschreven, of in het versterken van het saamhorigheidsgevoel van een kleine groep gelijkgestemden. Dat daarbij een beroep wordt gedaan op het „gezonde verstand” is, gezien de argumentatie van het artikel, even ironisch als betreurenswaard. Het komt mij dan ook voor dat der-

gelijke artikelen voor een wezenlijke discussie en als bijdrage tot de oplossing van de bestaande problemen van geen of zeer weinig waarde zijn.

H. SLANGEN,
dpl sld, Stcie CGS/BLS

Naschrift

Klaarblijkelijk trekt de Militaire Spectator een veel omvangrijker en gevarieerder lezerspubliek dan men op het eerste gezicht zou veronderstellen. Dat zich daaronder ook dienstplichtigen bevinden — al dan niet gegradueerd — schenkt voldoening; ronduit verheugend is het wanneer ook deze categorie blijf geeft van een zo serieuze belangstelling dat zij zich niet beperkt tot een vluchtig doorbladeren doch, na grondige bestudering en kritische evaluatie, uitmondt in een nadere gedachtenwisseling in deze, daartoe bestemde, rubriek.

Omdat de incidentele lezer, die immers dit blad gewoonlijk pas laat onder ogen krijgt, niet dan met een zekere vertraging zal kunnen reageren

op mogelijk controversiële artikelen, stelt de redactie het op prijs als de auteurs hun antwoord op de mening van anderen juist in een dergelijke situatie met enige spoed geven. In het onderhavige geval — waarin de reactie van 19 nov. jl. dateerde — is de repliek helaas uitzonderlijk lang uitgebleven, mede als gevolg van de recente dienstverlening van Kol Nortier. Voor deze betreunde vertraging biedt de redactie gaarne haar verontschuldiging aan. Te meer, omdat de auteur desgevraagd verklaarde, geen nader commentaar noodzakelijk of gewenst te achten.

Voor dpl sld Slangen moge daaruit de voldoening zijn af te leiden dat zijn kritische beschouwing, meer gericht op de wijze van argumenteren en op de betoogtrant dan op het standpunt zelf, de verdiende erkenning heeft gevonden van het aloude „wie zwijgt, stemt toe”... onder aantekening overigens dat hij zelf stellig als eerste zou willen aanvoeren dat dit adagium een stelling verwoordt waarvan het bewijs niet wordt geleverd.

HOOFDREDACTEUR

juist. Dit neemt niet weg, dat ik met Kap Klumper van mening ben, dat de Cursus Stafdienst door de cursisten op de eerste plaats wordt ervaren als selectiecursus, omdat van de twee elementen, opleiding en selectie, het laatste onherroepelijk is en van groot belang voor de verdere loopbaan. Het zou wellicht een verbetering betekenen, indien de opleiding geheel van de selectie zou kunnen worden losgekoppeld, indien het dan te volgen systeem tenminste met het huidige systeem vergelijkbare resultaten zou opleveren. Het is voor mij nog de vraag of uit de mogelijke alternatieven nu juist de door Kap Klumper gepropageerde „Assessment Centers” de oplossing bieden. Ik vraag mij bovendien af of het bedrijfsleven (uit die sfeer komen de „assessment centers” voort) niet graag onze methode van opleiding en selectie gedurende een cursus van 4½ maand zou willen volgen, indien het zich de weelde zou kunnen permitteren om een aantal functionarissen gedurende een zo lange tijd aan het productieproces te onttrekken.

Over het al of niet loskoppelen van een „assessment” van de opleiding nog dit: in het Training and Development Journal van december 1971 schrijft William Byham:

Still another important way the assessment center can stimulate development is to combine physically an assessment program with a training program...

Kap Klumper twijfelt kennelijk zelf ook, wanneer hij schrijft:

Een goed voorbeeld van een enorm assessment (te groot voor de selectieprocedure) was de slotoefening EINDGOED.

Deze oefening maakt toch ook deel uit van de Cursus Stafdienst.

Gegeven de combinatie van opleiding en selectie in één cursus kan ik met Kap Klumper instemmen, dat de selectie afbreuk kan doen aan de instructieve waarde van de cursus en dat een „gevaarlijk pragmatisme” hiervan het gevolg kan zijn. Naar mijn mening kan dit worden beperkt door aan de inrichting van de cursus (leersituatie) bijzondere zorg te besteden (verbetering infrastructuur, grootte van de klassen, eigentijdse onderwijsmethodieken e.d.). De HKS is echter wat dit betreft afhankelijk van beslissingen die door de leiding van de organisatie worden genomen. Het door Kap Klumper geschetste

De nieuwe Cursus Stafdienst

Met belangstelling heb ik het artikel van Kapitein Klumper over de Cursus Stafdienst „nieuwe stijl” gelezen.* Het is juist daarom een interessant artikel, omdat weer blijkt, dat een cursus — en in dit geval de Cursus Stafdienst — vanuit twee verschillende gezichtspunten kan worden bekeken, nl. vanuit het gezichtspunt van de organisatie (neutraal in die zin, dat het de organisatie om aantallen gaat en niet om personen) en vanuit het gezichtspunt van de deelnemers (wel individuen).

Kap Klumper heeft de Cursus Stafdienst als deelnemer ervaren en vanuit die positie de cursus kritisch onderzocht en enkele aanbevelingen gedaan ter verbetering. Mijn reactie gaat daarentegen uit van het standpunt van de organisatie, waarbij door mij zal worden ingegaan op drie essentiële punten uit het artikel van Kap Klumper, nl.:

- de didactische opzet van de cursus versus het selectie-element;
- de selectie;

* *Mil. Spect.* 141(1972)(12)541.

— de Cursus Stafdienst en andere studies dan de HMV (HKS).

De Cursus Stafdienst is t.b.v. de KL ingesteld om in de behoefte aan opgeleide functionarissen voor een aantal toegevoegde staffuncties te voorzien. In die zin beoogt de cursus het bijbrengen van de kennis en de vaardigheden, die voor het vervullen van die functies nodig zijn.

Los daarvan zocht de organisatie naar een mogelijkheid om reeds vroegtijdig een aantal officieren te selecteren voor het volgen van een hogere vorming om in de toekomstige vervulling van de hogere managementfuncties te kunnen voorzien. Het is denkbaar deze selectie op verschillende wijzen te verrichten (functiebeoordelingen, selectie tijdens en na de hogere vorming, „assessment centers” e.a.). Bij de opzet van de nieuwe Cursus Stafdienst is het probleem van de selectie opnieuw aan de orde gesteld, maar er is toch weer gekozen voor het *beproeft* systeem van combineren van opleiding en selectie in de Cursus Stafdienst.

Vanuit het gezichtspunt van de organisatie is de volgorde waarin de doelstelling van de Cursus Stafdienst is geformuleerd, nl. eerst opleiding en tevens selectie, dan ook volkomen

pragmatisme is naar mijn mening ook, en misschien wel vooral, een gevolg van het, reeds door de docenten onderkende, verschil in werkbelasting gedurende de cursus. Deze werkbelasting treedt vooral op gedurende de oefeningen, die door de cursisten terecht als belangrijke selectiemomenten worden ervaren. Het gevolg hiervan is inderdaad, dat alle andere onderwerpen/vakken die in zo'n periode aan de orde worden gesteld minder/geen aandacht krijgen.

In de komende Cursus Stafdienst zal dan ook als proef elke oefening aaneengesloten worden gegeven, waarbij gedurende de oefening bijzonder veel van de cursist zal worden gevraagd, maar hij niet meer zal worden afgeleid door andere onderwerpen die niets met de oefening uitstaande hebben, terwijl omgekeerd aan die onderwerpen meer aandacht kan worden besteed, omdat zij buiten de oefeningsperiodes vallen.

Door het creëren van deze oefeningsperiodes, waarin de in voorgaande lessen verworven kennis moet worden toegepast, wordt een goede gelegenheid geboden om waar te nemen hoe de gestelde problemen door de cursisten „worden opgenomen, verwerkt, geëvalueerd en opgelost (besluitvorming), waarbij de oplossing zelf minder belangrijk is dan de benadering van die problemen”.

Met opzet wordt de formulering gekozen, die door Kap Klumper wordt gebruikt bij de beschrijving van de „assessment centers”. Ik wil hiermee aantonen, dat dit systeem van selectie reeds lang door de KL wordt toegepast/benaderd, zij het dat mogelijk meer rendement zou zijn te behalen door psychologen in te schakelen en de (militaire) managers en vakspecialisten een aanvullende opleiding op het gebied van selectie te geven. Wat de selectie betreft kan ik opmerken, dat dit proces twee oogmerken heeft, nl.:

— het meten van de intelligentie die nodig is voor het volgen van de HMV (HKS), en

— het uitspreken van een verwachting t.a.v. de persoonskenmerken die betrokkene bezit en die hij na de HMV-opleiding voor het goed kunnen vervullen van de dan voor hem openstaande functies moet bezitten.

Kap Klumper ziet dit tweede aspect over het hoofd als hij zich te eng beperkt tot de relatie Stafdienst—HMV (HKS).

De HMV-opleidingen voor officieren

zijn geen doel op zich zelf. Zij verhogen ten koste van veel tijd en hoge financiële offers het niveau van een aantal officieren uit de organisatie, opdat deze officieren na het voltooien van de opleiding — primair in het belang van de organisatie — een aantal zware functies beter kunnen vervullen. Bij het vervullen van die functies zijn behalve eisen t.a.v. een wetenschappelijk niveau, bepaalde persoonskenmerken eveneens van belang. Deze persoonskenmerken moeten m.i. wel degelijk medebepalend zijn welke officieren een hogere vorming aan universiteit of hogeschool gaan volgen.

Met betrekking tot de selectieprocedure wil ik opmerken, dat het hier een selectie betreft voor een (in hoofdzaak) interne opleiding en vorming van toekomstige kandidaten voor de hogere managementfuncties in de KL. Het is m.i. dan ook bepaald terecht, dat de op de persoon gerichte elementen van de beoordeling in beginsel plaatsvinden volgens dezelfde principes die elders in de KL worden gehanteerd bij de beoordeling van officieren.

Als Kap Klumper verder pleit voor het inbrengen van o.m. eerder uitgebrachte functiebeoordelingen als selectiecriteria moet hij zich realiseren dat hierdoor eveneens een subjectief element in de selectie wordt ingebracht. Het toekennen van wegingsfactoren lijkt mij bijzonder moeilijk i.v.m. de grote verscheidenheid van en in functies.

De cursisten Stafdienst komen voor wat dit betreft volkomen gelijk op de cursus. Binnen de HKS wordt geen gebruik gemaakt van eerder uitgebrachte beoordelingen, de beoordelingssituatie is voor elke cursist dezelfde en elke docent (gebrevetteerd en niet-gebrevetteerd) brengt een oordeel uit (objectief t.a.v. kennisresultaten, maar ook subjectief t.a.v. persoonskenmerken). De Directeur neemt zijn beslissing na alle beoordelaars te hebben gehoord. Deze beslissing is niet meer dan een advies aan de OOP, die — andere factoren mede in overweging nemende — uiteindelijk beslist of betrokkene een hogere vorming zal gaan volgen.

Het verwijt dat de mate van aangepastheid van betrokken cursisten aan de bestaande orde in de KL een belangrijk element vormt voor het verwerven van een goede beoordeling is hierbij niet relevant. Een organisatie mag van cursisten die een door haar opgezette interne hogere vorming

gaan volgen toch wel enige aangepastheid verlangen.

Dat door dit systeem een „elite” zich zelf vult en continueert bevat wel een grond van waarheid. De KL is voor wat betreft de vulling van de verschillende managementfuncties een gesloten systeem, dat door een interne opleiding en vorming het eigen personeel voor die functies geschikt maakt. Een systeem van horizontale instroming zou hierin verandering kunnen brengen. Overigens blijft voor mij de vraag of het vormen en in stand houden van een „elite” op zich zelf een onoirbare zaak is.

Uit het voorgaande zijn de volgende conclusies te trekken.

— De Cursus Stafdienst combineert opleiding en selectie, hetgeen een door de organisatie beproefd systeem is. Voorshands wordt niet bewezen geacht, dat opleiding en selectie zouden moeten worden gescheiden.

— De afbreuk die door deze combinatie aan de instructieve waarde van de cursus wordt gedaan moet worden beperkt door de leersituatie doorlopend te verbeteren.

— In de Cursus Stafdienst is een aantal „assessments” ingebouwd, die het door Kap Klumper gepropageerde systeem sterk benaderen.

— De selectieprocedure biedt waarborgen voor een zo objectief mogelijke beoordeling van de cursisten, maar sluit uiteraard subjectiviteit niet uit.

— De selectie t.a.v. persoonskenmerken moet medebepalend zijn voor het doen volgen van een hogere vorming aan universiteit of hogeschool.

F. H. ALKEMADE, Lkol Art

☆☆☆

Aangezien ik sedert medio 1970 als docent ben betrokken bij de Cursus Stafdienst en bovendien als secretaris van de voormalige Werkgroep Cursus Stafdienst bemoeienis heb gehad met de herziening van inhoud en inrichting van deze cursus, heb ik met meer dan gewone belangstelling het artikel van Kapitein drs. A. A. Klumper gelezen.

Het zal ingewijden — en daartoe kan een groot deel van het officierscorps worden gerekend — niet hebben bevreemd, dat in een artikel over de Cursus Stafdienst het selectieaspect centraal staat.

Gaarne wil ik over deze selectie enkele opmerkingen maken, waarbij ik ter wille van de overzichtelijkheid de

volgorde van het artikel zal aanhouden.

Klumper vertolkt vermoedelijk de mening van vele officieren wanneer hij schrijft dat de reputatie van de Cursus Stafdienst kan worden getypeerd als selectiecursus. Het is immers onmiskenbaar dat voor de cursist de selectie bepalend is voor het karakter van de cursus. Volgens schr. gaat de cursist evenwel niet gebukt onder deze selectie, want na ca. twee weken verdwijnen de „zuivere individuele belangentegenstellingen naar de achtergrond en maken plaats voor een coöperatie die de druk van de selectie buiten de groep plaatst”. Voor docenten daarentegen neemt het selectieaspect gedurende de gehele cursus een belangrijke plaats in, aangezien zij de Directeur van de Hogere Krijgsschool de nodige informatie moeten verschaffen; en dat het beoordelen van aanvankelijk onbekende cursisten geen eenvoudige taak is, zal iedere docent beamen. Het komt mij dan ook zeer onwaarschijnlijk voor, dat de selectie door docenten zou zijn gebagatelliseerd. „Gerelativeerd” lijkt mij hier beter op zijn plaats.

Het belang van het selectieproces rechtvaardigt evenwel niet de conclusie, dat selecteren het primaire doel is van de Cursus Stafdienst. Zou dat wel het geval zijn, dan zou immers voor het gros van de cursisten — de ervaring leert dat het merendeel geen zg. aanbeveling krijgt — de cursus vrij nutteloos zijn. En dat kán en mág nooit de bedoeling zijn. Dat het leeraspect voorop staat blijkt niet alleen uit de doelstelling van de cursus, doch ook uit de aan elke docent uitgereikte *Onderwijsaanwijzingen t.b.v. docenten*, waarin ter zake staat vermeld:

Tijdens de colleges dient de leer-situatie te allen tijde te prevaleren boven de beoordelingssituatie.

Klumper belicht in zijn uiteenzetting vooral de negatieve invloed die van het selectieproces zou uitgaan. Als eerste repercussie van de selectie vermeldt hij op blz. 544:

Sommige mensen, die geen interesse hadden in de HMV, studeerden niet omdat zij „vreesden” dat zij anders zouden kunnen worden aanbevolen.

Deze vrees, Klumper weet dat even goed als elke andere officier, is volkomen ongegrond. De aanbeveling houdt immers niet automatisch het

volgen van de HMV in. Het deelnemen aan de twee jaren durende studie geschiedt op vrijwillige basis. Bovendien is de aanbeveling niet de enige voorwaarde; ook de functiebeoordelingen spelen een rol bij het toelaten van kandidaten voor de HMV.

Dit voorbeeld is trouwens ook niet te rijmen met de ijver van de cursist, waarop scribent op blz. 542 doelt; daar schrijft hij:

In het algemeen kan men stellen dat vooraf toegezonden literatuur door het gros van de cursuspopulatie niet wordt bestudeerd. Voor de Cursus Stafdienst moet echter een uitzondering worden gemaakt, voornamelijk vanwege het belang van de cursus voor de verdere loopbaan.

Naar mijn mening is dat een duidelijk pluspunt voor het huidige systeem. Deze grote mate van betrokkenheid van de cursist is evenwel niet het enige voordeel van de vigerende wijze van selecteren. Ook de gelijke en daardoor vergelijkbare omstandigheden pleiten voor de tot heden gevolgde selectiemethodiek. In dit verband is het wel eens nuttig de aandacht te vestigen op het feit, dat het een grote uitzondering is, indien een bij zijn wapen of dienstvak zeer goed aangeschreven officier geen aanbeveling krijgt. Overigens zijn de stimulerende invloeden evenmin te meten. Gezien de bezwaren van Klumper tegen de huidige selectieprocedure, en die zijn er ongetwijfeld, heb ik de paragraaf „De selectie” gelezen in de stellige overtuiging, dat de auteur hier zou aangeven welke selectiemethodiek de voorkeur zou verdienen. In dat opzicht werd ik echter teleurgesteld. Schr. besteedt eerst aandacht aan de beoordelingscriteria die te veel aan de persoon van de beoordelaar zouden zijn gebonden, ja zelfs aan de groepsnormen van de categorie „GS-officieren”.

Nu is naar mijn mening een beoordeling die wordt opgemaakt door een docent per definitie subjectief. Dat impliceert overigens niet dat van een subjectieve selectie kan worden gesproken. Verschil van opvatting is bij officieren met een HMV-brevet eerder regel dan uitzondering; de Hogere Krijgsschool levert (gelukkig) geen eenheidsprodukt af. Ik geloof dan ook niet in het bestaan van groepsnormen. Het relatief grote aantal gebrevetteerde en niet-gebrevetteerde docenten, dat een beoordeling moet uitbrengen, staat borg voor een grote

verscheidenheid van meningen, zodat van een subjectieve selectie geen sprake is.

Klumper blijkt geen direct bruikbaar alternatief voor de selectieproblematiek beschikbaar te hebben. Hij volstaat slechts met een aanbeveling een militair „management assessment center” op te zetten. Tevens wijst hij op de noodzaak, dat er een uiterst genuanceerd beoordelingsstelsel moet worden ontwikkeld.

Hoewel deze suggesties waardevol zijn, tonen zij tevens aan dat de huidige wijze van selecteren nog steeds niet kan worden vervangen.

Ten slotte wil ik, wat dit deel betreft, nog wijzen op de misvatting, dat „de kaarten al waren geschud” voor de slotoefening EIND-GOED. De beoordelingsvergadering heeft eerst na deze oefening plaatsgevonden, waarbij ook de resultaten van EIND-GOED in beschouwing zijn genomen.

In het laatste deel van zijn verhandeling gaat Klumper in op de relatie tussen de Cursus Stafdienst en andere studies dan de HMV.

Wat de auteur opmerkt aangaande het leren vervolmaken van eigenschappen als analytisch denkvermogen, goed oordeelsvermogen, uitdrukkingsvaardigheid e.d. geldt evenzeer voor de studie aan de Hogere Krijgsschool. Ook de belangstelling voor de HMV is een voorwaarde voor het succesvol voltooien van deze opleiding. Er zijn dus wel degelijk overeenkomsten.

In zijn betoog attendeert schr. de lezer op het ontbreken van enige paralleliteit van de opleiding aan universiteiten en hogescholen met de inhoud van de Cursus Stafdienst en HMV. Hoewel deze constatering, wat de Cursus Stafdienst betreft, juist is, rijst toch de vraag of dat wel relevant is. Naar mijn mening gaat het niet zozeer om de paralleliteit van de opleidingen, als wel om de overeenkomst van de functies die na de opleiding worden vervuld, en het behoeft geen betoog dat de universitair te scholen officieren zijn bestemd voor staffuncties, die kwalitatief vergelijkbaar zijn met de functies waarvoor een HMV-brevet is vereist.

Na nogmaals te hebben gewezen op het gevaar van een te subjectieve interpretatie van de criteria, vervolgt Klumper met:

Wanneer slechts deze persoons- en instellingsfactoren zouden moeten voorspellen of men geschikt is voor het volgen van een academische op-

leiding, dan kan dit slechts betekenen dat een min of meer elitaire groep, door middel van een subjectieve toepassing van criteria en normen op de cursisten, waakt voor haar eigen belangen in haar categorie.

Zijn verdere betoog is gebaseerd op deze onbewezen vooronderstellingen, de a priori's, die steller als vanzelfsprekend beschouwt. Ik kan hieruit

alleen maar concluderen dat Klumper de opvatting huldigt, dat voor de categorie officieren met een HMV-brevet de belangen van de krijgsmacht niet prevaleren, waarmee tevens de integriteit van deze categorie in twijfel wordt getrokken. Een dergelijke verdachtmaking kan nooit een deugdelijke veronderstelling zijn. Gezien het vorenstaande zie ik geen redenen om de officieren die worden

opgeleid aan universiteiten en hogescholen, uit te sluiten van het selectiesysteem.

Tot slot nog dit: zolang er geen direct bruikbaar alternatief is voor de tot nu toe gevolgde selectiemethodiek, is de huidige zeer eigentijds; de kwalificatie „anachronistische methode” is m.i. dan ook misplaatst.

J. P. VERHEIJEN, Lkol Inf

ANTWOORD

OP MENINGEN VAN ANDEREN

De nieuwe Cursus Stafdienst

Met veel belangstelling heb ik kennis genomen van de commentaren van de beide luitenant-kolonels op mijn artikel. Hieruit blijkt o.m. dat het goed mogelijk is een zakelijke discussie te houden over een probleem binnen de KL dat veelal emotioneel wordt benaderd.

Gaarne dien ik thans beide heren van repliek omdat het mij nuttig lijkt een aantal van mijn standpunten nog eens nader uiteen te zetten. Hierbij zal ik mij niet tot ieder van de heren apart wenden, omdat dit al snel tot een „welles—nietes”-spelletje zou kunnen leiden. Wel heb ik getracht uit de twee commentaren een aantal punten te destilleren die in beide reacties centraal staan. Het zijn de volgende onderwerpen:

1. didactiek versus selectie;
2. het alternatief: een „assessment center”;
3. de cursus stafdienst en andere studies dan de HMV;
4. elite in de KL.

1. Didactiek versus selectie

De strekking van mijn betoog is, dat er in de loop van de jaren aan het al of niet krijgen van een zg. aanbeveling (veel te) zware consequen-

ties voor de carrière van een officier zijn verbonden. Vooral nadat het element van vrijwilligheid tot het volgen van de Cursus Stafdienst is verdwenen, ging het selectie-element steeds belangrijker worden. Dit selectie-element heeft in het gevoel van het officierscorps thans het opleidingsaspect qua importantie verdrongen. Dit is misschien te betreuren en formeel als niet waar te beschouwen, het is in ieder geval een ontwikkeling die niet kan worden genegeerd door in woord en geschrift aan de selectie slechts een ondergeschikt belang toe te kennen. Hier is een niet te omzeilen spanningsveld tussen het „zijn” en het „behoren” gegroeid en het getuigt alleen maar van struisvogelpolitiek wanneer men dit spanningsveld als niet aanwezig beschouwt. Het gesignaleerde spanningsveld moet, ideaal gesproken, zich tot een synthese ontwikkelen. Deze synthese ligt m.i. in de scheiding van een leersituatie en het selectiesysteem bij het onderwijs aan de HKS. Hiervoor zijn de volgende belangrijke redenen aan te wijzen.

a. Wetenschappelijke onderzoeken hebben aangetoond dat deze twee sferen onvereenigbaar zijn en — indien toch in één situatie bijeengebracht — zowel voor de cursisten als voor de docenten/beoordelaars te grote problemen kunnen veroorzaken.

b. Het grote belang van het selectie-

resultaat voor het mogen volgen van de HMV is evident. Er zijn ook functiebeoordelingen die van belang zijn bij de beslissing of een kandidaat de HMV mag gaan volgen. Beide schrijvers beklemtonen dit nog eens extra. Zonder aanbeveling gaat een cursist echter niet naar de HKS, hoe uitmuntend ook al zijn vorige functiebeoordelingen zijn. Deze beoordelingen komen zonder „aanbeveling” waarschijnlijk niet eens uit de la. Vanwege deze onevenwichtige invloedsverschillen tussen selectieresultaat en functiebeoordeling op de beslissing moet de selectie met de uiterste zorg worden uitgevoerd. Maximaal kan dit m.i. alléén wanneer men de toepassing van het beoordelingssysteem t.b.v. een selectie uitermate goed beheerst en dát uitsluitend onderhanden heeft. Allerlei door Lkol Alkemade voorgestelde maatregelen, zoals infrastructurele verbeteringen en nieuwe onderwijsmethodieken zijn daarom slechts verbeteringen aan de rand. Zij lossen fundamenteel niets op.

c. Het gros van de cursisten krijgt geen aanbeveling, doch wordt verondersteld als niet-gebrevetteerde categorie op staven het werk goed te doen. De kans dat deze officieren qua training te kort komen is groot. Een aantal cursisten moet immers een tweede of derde keer in de gelegenheid worden gesteld zich een aanbeveling waardig te tonen. De mensen die geen aanbeveling krijgen moeten het voor hun verdere loopbaan met de tijdens de Cursus Stafdienst opgedane kennis doen. Aangezien deze groep niet-gebrevetteerden het gros van de kandidaten behelst, ben ik van mening dat voor deze mensen de grootst mogelijke didactische inspanning moet worden geleverd. Gehinderd door de bijverschijnselen en consequenties van beoordeling en selectie is dit niet mogelijk.

2. Het alternatief: een assessment center

Door mij werd een zg. assessment voorgesteld als selectie-instrument ná een cursus stafdienst die alléén op didactische leest is geschoeid. Dit is niet de enige mogelijkheid, er zijn immers ook nog de door mij genoemde psychotechnische tests. Maar een assessment lijkt het meest bruikbare alternatief, gezien de huidige eisen en mogelijkheden van de KL. Regeren is vooruitzien. Veranderingen kosten tijd. Daarom heb ik niet gezegd, noch gepretendeerd, dat deze assessments direct in te voeren zouden zijn. In principe acht ik 4 à 5 jaar — na een flink aantal beproevingen — de termijn waarop dit project op zijn vroegst goed zou kunnen zijn gerealiseerd. Vooral de opmerkingen van Lkol Verheyen getuigen van een zeker ongeduld.

Het militair assessment voor stafofficieren zou dan zo spoedig mogelijk na de cursus stafdienst moeten plaatsvinden. De cursisten kunnen dan niet alleen tonen in welke mate zij de stof goed hebben verwerkt, maar ook hoe ze hem in uitgekende, praktische situaties (waarin de stress ook niet mag ontbreken) kunnen toepassen.

Opnieuw moet ik de oplossing van Lkol Alkemade als iets niet fundamenteel anders dan het huidige systeem betitelen, wanneer hij stelt dat „het creëren van aaneengesloten oefeningsperiodes waarin de in voorgaande lessen bijgebrachte kennis moet worden toegepast in de Cursus Stafdienst 1973” de praktijk van de assessments zou benaderen. Docenten, oefenleiding en beoordelaars zijn dan toch nog dezelfde personen! De combinatie van een assessment program met een training program is inderdaad goed mogelijk. Indien wordt gezorgd voor de feitelijke scheiding van de functies onderwijs (learning), oefening (training) en selectie, lijkt het i.v.m. de coördinatie zelfs een voordeel.

3. De Cursus Stafdienst en andere studies dan de HMV

Vooraf Lkol Verheyen roert zich nogal t.a.v. dit onderwerp. Natuurlijk is het zo dat bv. een academicus ook aan bepaalde eisen moet voldoen, wil hij op bepaalde plaatsen in de organisatie goed functioneren. De opleidingen aan de universiteiten zijn erg duur en het rendement van de

officier tijdens zijn studie is voor de organisatie nihil. Mijn bezwaar is echter gericht tegen de voorspellende waarde die zou uitgaan van de Cursus Stafdienst, en de beoordeling daarin, om t.z.t. als specialist te functioneren in de KL.

Ten behoeve van de cursus is een inhoudsanalyse van de mogelijke staffuncties gemaakt om aan de hand daarvan de eisen voor de cursus en de opleidingswegen die leiden naar het voldoen aan deze eisen, te kunnen vaststellen. Bij een dergelijke analyse komen altijd twee aspecten naar voren:

a. algemene, alom gebruikte staftechnieken en -procedures (bv. het besluitvormingsproces, dienstcorrespondentie, vergaderen, rapportages e.d.). Deze aspecten zijn in iedere functie in principe hetzelfde;

b. inhoudelijke aspecten, bv. personeelsfuncties of technische functies. Deze aspecten verschillen van functie tot functie en vereisen zelfs vaak bepaalde persoonseigenschappen.

De door Lkol Verheyen vermelde paralleliteit van staffuncties beperkt zich dan ook tot de aspecten van de categorie, vermeld onder punt a. De kennis van de procedures prevaleert daar boven de feitelijke inhoud in eerste instantie. De inhoudelijke aspecten leert men voornamelijk „on the job”. Er zijn echter inhoudelijke aspecten waarvoor men een cursus nodig heeft, bv. de Cursus Stafdienst voor de tactiek van de verbonden wapens. Vanwege hun specialistische of complexe kenmerken kunnen er ook opleidingen zijn die buiten de organisatie moeten worden gevolgd. Dit geldt voor de zg. „andere studies dan de HMV”. In deze gevallen is de inhoud van de (toekomstige functies) reeds duidelijk dominant over de technieken en procedures. Omdat deze inhoudelijke aspecten toch zo specialistisch en diepgaand zijn kan een Cursus Stafdienst slechts t.a.v. de technieken en procedures selecteren.

Aangezien deze aspecten naar mijn mening geen speciale persoonlijke eigenschappen veronderstellen, mag de cursus ook geen voorspellende waarde hebben voor toelating tot de andere studies dan de HMV. Voor al deze studies moet het feit dat men officier is, die in een aantal dienstjaren heeft bewezen in het algemeen goed te voldoen, genoeg reden zijn

om in aanmerking te worden gebracht voor een dergelijke studie. Noodzakelijk is wel dat de organisatie dank zij een bepaalde test wordt gegarandeerd dat de man de studie psychisch en intellectueel aankan. Dit kan d.m.v. een betrouwbare psychologische test.

Enmaal afgestudeerd kunnen de officier staftechnieken en procedures worden gedoceerd. De man wordt dan snel weer ingevoerd in de meest gebruikte handelwijzen op de staf-functies. Dit vertrouwen raken met de spelregels van de staforganisatie van de KL is ook de belangrijkste ervaring die ik op de Cursus Stafdienst heb gehad.

4. Elite in de KL

Met name Lkol Verheyen geloof niet zo in de uitgesproken elitevorming in de KL. Lkol Alkemade vraagt zich af of elitevorming een onoirbare zaak zou zijn. De vorming van elite is maatschappelijk een normale ontwikkeling.

Elites pretenderen op basis van een bepaald criterium (bv. afkomst, geloof of intellectueel peil) een bepaalde samenleving te kunnen en te mogen leiden. Vooral de oude elites voelden zich op basis van een dergelijk criterium gedreven die samenleving vóór te gaan. De vertegenwoordigers van deze elites bezetten allerlei maatschappelijke functies en breidden het aantal uit dank zij het claimen van nieuwe, kritieke posities. Zo bouwden die oude elites een systeem op dat de door hun geschapen situatie tevens moest beschermen. Een van deze zg. beheersingsmechanismen was de sluis van het onderwijs. Slechts degenen die aan bepaalde — door de elite juist geachte — normen voldeden, hadden toegang tot de opleidingen die op hun beurt weer de poort openden tot de kritieke en leidende posities.

De hedendaagse elite kent vele vormen en men treft ze aan in alle sectoren van het maatschappelijk leven. Elke elite speelt slechts een leidende rol op dat gebied waarop zij professioneel het best is geschoold (technocraten, elites van de experts). Zo is thans een aantal elites naast elkaar ontstaan op basis van verschillende kwaliteiten en deskundigheid.

In de KL treffen wij echter trekken van de oude elites aan. Ondanks het feit dat een groep ingenieurs en juristen het tegendeel schijnt te bewij-

zen, is het de groep van de HMV-gebrevetteerden die in de KL de beheersende posities bekleedt. Het belangrijkste beheersingsmechanisme is de functieclaim. Begonnen als kleine groep op de hoogste staven en commando's, zitten vertegenwoordigers van deze groep thans tot op bataljonsniveau en op allerlei bureaus en secties. Bij invoering van nieuwe afdelingen en bij uitvoering van reorganisaties, worden de belangrijkste functies bijna a priori aan HMV'ers toebedeeld.

Dit, op basis van het zg. „despecialiseringscriterium” uitgevoerde, beheersingsmechanisme maakt het mogelijk dat deze groep met haar ideeën en inzichten in de KL domineert; ook dáár waar ze bij een normaal elitebeeld (pluriforme „experts”-elite) een ondergeschikte rol zou spelen. De Alma Mater van de HMV-officier is de HKS, waar deze categorie haar eigen opvolgers opleidt. De HMV'er doceert daar en hanteert het eigen beoordelingssysteem, dat ook voornamelijk door HMV-officieren is opgesteld. Opleidingseisen en persoonlijkheidseisen zijn hieraan inherent.

Wij weten vanuit de sociologie o.a. dat elke groep groeit naar een min of meer uitgesproken eigen identiteit met een eigen ideeënreeks en een „mini-ideologie”. Het is naar mijn mening dan ook niet verwonderlijk dat ik in een dergelijk „gesloten circuit” van selectie—opleiding—carrière binnen de groep van HMV-officieren heb gewaarschuwd voor een zich zelf continuerend systeem, gebruik makend van groepsgebonden normen en waarden die niet geheel representatief zijn voor de KL. In dergelijke gevallen selecteert een elite haar eigen opvolgers en het is juist deze procedure die het motief, dat vele beoordelaars de kandidaat wel juist zullen beoordelen dank zij de wet van de grote getallen, op zijn minst twijfelachtig maakt.

In dit proces van functieclaiming en positiebeheersing is het duidelijk dat andere studies dan de HMV ook vertegenwoordigers die aan de HMV-criteria voldoen moeten voortbrengen. Het middel bij uitstek is de sluis van het onderwijs i.c. de selectie tijdens de Cursus Stafdienst; dit hoewel juist op basis van de inhoudelijke aspecten van de studie en de toekomstige functies een selectie eigenlijk niet zou mogen plaatsvinden.

(NB. Het hier geschetste proces is

een niet bewust beleefde en gevoelde ontwikkeling. Op het moment dat dergelijke processen worden omgezet in woorden of schriftelijk worden vastgelegd, lijkt het of er ontzettend wordt overdreven. Vandaar dat deze schijn ook hier wordt gewekt. De lezer hoede zich voor dit effect.)

De geschetste situatie is een historisch gegroeide en diep vastgewortelde situatie. Deze moet, wil ze niet volledig afbreuk aan de KL doen, op een bepaald moment worden doorbroken. Thans lijkt de categorie van de HMV in haar verschijningsvorm nog te veel op de oude elites. Zij past op deze manier niet in een rationeel en modern functionerende organisatie als de KL. Vandaar dat ik de term „anachronistisch” heb gebezigd, waarvoor de motieven hopelijk duidelijker zijn geworden.

Ook in de KL moet er plaats komen voor de hedendaagse elites. Zeer zeker op de departementale staven dient ter wille van een zo genuan-

ceerd en deskundig mogelijk beleid de toekenning van functies en posities tot op de hoogste niveaus te geschieden vanuit de gedachte van die pluriforme elite. De eerste aanzetten zijn er reeds bij de DKMG, maar dit dient te worden uitgebreid. De HMV-officier zal expert worden op militair-technische zaken. Op andere gebieden zullen op die gebieden deskundigen aan het roer moeten staan.

Bij een toenemende complexiteit en een duidelijker wordende signatuur van het open systeem is de KL niet meer gebaat bij een systeembeheersing op de manier die thans nog op gang doet. Doorbreking van het despecialiseringscriterium is noodzakelijk, alleen al vanwege de grote, fnuikende discontinuïteit die het meebrengt.

Personeelsbeleid, carrièreplanning, beoordelingen, selectie en ook opleidingen dienen hierop te zijn afgestemd.

drs. A. A. KLUMPER, Kap Inf

Naschrift

De beide hoofdofficieren wier mening in het vorenstaande werd gesteld tegenover die van de auteur van het artikel „De nieuwe Cursus Stafdienst” verklaarden desgevraagd, geen behoefte te hebben aan gelegenheid tot dupliek, beducht als zij waren voor een voortborduren op het ook door hen veroordeelde „welles—nietes”—stramien. De redactie, die bij voorkeur geen plaatsruimte afstaat voor uitzichtloze polemieken, heeft enerzijds begrip voor dat standpunt, doch betreurt het anderzijds wanneer de discussie klaarblijkelijk niet reikt tot, of zich niet handhaaft op, het niveau dat zij voorwaarde acht voor een verantwoorde meningsvorming.

In bovenstaande discussie blijkt het vermoeden te worden bevestigd zoals dat — mede ter gedeeltelijke relativering van enkele onbewezen uitspraken — reeds aanstonds werd geuit in de redactionele kanttekening (blz. 541) dat „schrijvers directe betrokkenheid hem parten heeft gespeeld bij het afstand nemen van zijn onderwerp”. Wellicht zou daaruit thans kunnen worden verklaard waarom de schrijver — al uitweidende over elitaire functieclaiming en positiebe-

heersing door de HMV-gebrevetteerden — niet blijkt te beseffen dat hij ver buiten zijn onderwerp treedt als hij zijn ongevraagde beschouwingen ten beste geeft over het, door hem kennelijk discutabel geachte doch hier, en zeker in dit verband, niet ter discussie staande, *beleid* waarmee voor het huidige de kwalitatieve vulling van de hogere functies in de KL-organisatie wordt verzekerd; het complexe vraagstuk van despecialisatie versus specialisatie zou, zo het uitputtend moest worden behandeld, stellig stof kunnen leveren voor verscheidene nummers van dit blad.

De redactie is bijgevolg van mening dat de discussie beter tot haar recht zou zijn gekomen indien ze beperkt ware gehouden tot het besproken onderwerp en tot de tegenargumenten van de beide opponenten. Daarenboven betreurt zij het, dat de schrijver de impliciet in vorengeciteerde kanttekening vervatte waarschuwing heeft veronachtzaamd en zich onvoldoende heeft gerealiseerd hoezeer de wetenschappelijke waarde van een betoog in twijfel moet worden getrokken wanneer persoonlijke motieven tussen de regels domineren.

HOOFDREDACTEUR

NIEUWE UITGAVE

De Binnenlandse Strijdkrachten, door Lkol drs. G. J. van Ojen jr. (Hoofddeel IV, dl 2 van De Strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Tweede Wereldoorlog), 1120 blz., geïll. Uitg.: Staatsuitgeverij, Den Haag, 1972. Prijs (2 dln): f 76,—.

Het recenseren van een der delen van het omvangrijke Generale-Stafwerk over de strijd op Nederlands grondgebied in de Tweede Wereldoorlog is allesbehalve een sinecure. Een eerlijke evaluatie kan slechts tot stand komen na een gedegen bestudering, en dat is een tijdrovende bezigheid. Daarbij is het vaak niet eens ongunstig als het boek in kwestie zich niet al te vlot laat lezen: een grondige studie door de aldus tot maximale concentratie genoodzaakte recensent wordt er des te waarschijnlijker door. In dat opzicht nu heeft Lkol drs. Van Ojen weinig aan het toeval overgelaten; dit boekwerk laat zich namelijk wél bestuderen doch níét lezen.

Ook geschiedschrijven blijkt overigens, zij het in wat andere zin, een tijdrovende zaak: niet minder dan 26 jaren verliepen er tussen het moment waarop de toenmalige minister van oorlog de opdracht verstrekke en de dag waarop de uitgave het licht mocht zien. Vooropgesteld zij daarbij dat de schrijver geen enkele blaam treft voor deze jarenlange vertraging: voornoemd woordje „mocht” dient inderdaad letterlijk te worden opgevat. Helaas echter moesten door die lange tijdsspanne van ruim een kwart eeuw haast onvermijdelijk de beide factoren in het spel komen die gemeenlijk worden beschouwd als de ernstigste struikelblokken voor een conscientieuze historicus, in die zin dat voor een verantwoorde geschiedschrijving het moment van de verslaglegging zowel te vroeg als te laat kan blijken te zijn. Het moge voordelen hebben de geschiedenis van een zekere episode zo snel mogelijk nadien te boek te stellen wanneer het

gebeurde alle betrokkenen nog levendig voor ogen staat, daartegenover staat immers het nadeel van de moeilijk te nemen afstand, terwijl de nog niet verstilde emoties maar al te licht leiden tot verkeerd gelegde accenten en conclusies van twijfelachtige waarde. Anderzijds wordt evenwel — naarmate met het verstrijken van de tijd de generatie uitsterft die uit eigen ervaring kan verhalen — het verkrijgen van aanvullende informatie en het vergelijken van alle relevante gegevens in een laat stadium steeds moeilijker. In het bijzonder strekt dit laatste aspect ten nadele van de historicus wiens studie zich richt op verzetsactiviteiten die zich begrijpelijkerwijs in het verborgene hebben afgespeeld: anonieme maquisards, partizanen, verzetsstrijders e.d. voerden wijselijk geen boekhouding ten gerieve van latere geschiedschrijvers, en de verslaggever moet pogen zowel de natrillende emoties over het onrecht als de verbittering over de afzijdigheid van de natie te elimineren, en tevens trachten de sobere zwijgzaamheid te overwinnen van hen die rond de eigen plichtopvatting en de nagedachtenis van de gevallen geen mythevorming wensen.

De lezer zal kunnen constateren dat de hiervoor geschetste omstandigheid de schrijver danig in moeilijkheden heeft gebracht. Die situatie was overigens onvermijdelijk nadat hij, terecht, ervan was uitgegaan dat een juist begrip van de geschiedenis der Binnenlandse Strijdkrachten slechts kon worden verkregen op basis van een duidelijke schildering van de incoherente structuur van het Nederlandse verzet waaruit zij werden gevormd. Die schildering kon evenwel — hoe loffelijk ook nagestreefd — nooit volledig zijn en alle facetten en geledingen in het juiste licht plaatsen. Het bezwaar ervaart men ook al lezende: de verstrekte informatie blijkt te summier om de uit het verzet in de Binnenlandse Strijdkrachten overgeplante spanningen te kunnen motiveren.

Het ook door schr. onderkende probleem was daarbij dat er van landelijke, overkoepelende organisaties met een zekere mate van beleidsbepalende en dirigerende functie tijdens de bezetting slechts weinig sprake kon zijn. Het voornamelijk aan particulier initiatief ontsproten verzet was dienovereenkomstig „versnipperd” en typisch plaatselijk, soms regionaal, geïsoleerd. Bundeling en coördinatie, laat staan integratie, onder het oog van de bezetter waren uiterst moei-

lijk, zo niet onmogelijk, en bijgevolg moest de gemeenschappelijke noemer meer worden gezocht in de strijd tegen de bezetter dan vóór een gezamenlijk ideaal. Het is daarom jammer — hoewel meer dan begrijpelijk — dat 'schrijvers aanpak hem in feite heeft gedwongen tot een betrekkelijke simplificatie naar de grotere, meer landelijk gestructureerde verbanden, als gevolg waarvan „het verzet” zich zelf in de desbetreffende hoofdstukken niet dan met grote moeite herkent.

Terzijde zij overigens opgemerkt dat deze voorkeur voor het naar de grote lijn toe simplificeren in een ietwat wonderlijk licht komt te staan wanneer de lezer in het 2e deel een vaak nodeloos perfectionisme constateert. Zowel het Zaken- als het Namenregister wekken veelvuldig ten onrechte de indruk dat op de aangegeven plaatsen specifieke gegevens zijn te vinden en bij naslag komt men dan niet zelden bedrogen uit. Zo wordt bv. achter „gesneuvelden” verwezen naar niet minder dan 49 bladzijden, doch hetgeen men daar vindt kan bezwaarlijk als passende informatie worden betiteld. Evenzo kan men slechts teleurstelling onderkennen wanneer men, verbaasd in het namenregister zowel Skorzeny als Mussolini aan te treffen, op de aangeduide plaats na een bijna overbodige vermelding van het Ardennenoffensief leest: „De beruchte SS-officier Otto Skorzeny, de bevrijder van Mussolini, speelde daarbij... zijn spel van misleiding en verwarring achter de geallieerde frontlinies”. Een overeenkomstige deceptie wacht hem die, benieuwd naar de veronderstelde relatie tussen B. Biesheuvel en het verzet en/of de Binnenlandse Strijdkrachten, moet ervaren dat betrokkene zijn vermelding in het namenregister louter en alleen hieraan dankt dat van de leider van de Groep Peggy, „de heer H. J. de Koster”, in een voetnoot wordt gezegd „Minister in het kabinet Biesheuvel”.

Dat alles vermag evenwel niet weg te nemen dat Lkol drs. Van Ojen stellig lof verdient voor dit boek, zonder hetwelk de geschiedschrijving over de strijd op Nederlandse grondgebied in de Tweede Wereldoorlog een zo ernstige lacune zou zijn blijven vertonen dat een gedegen bestudering van die episode ten eerste zou worden belemmerd, zo niet onmogelijk gemaakt. Wie van die geschiedenis een studie wil maken zal daarbij ongetwijfeld zeer veel nut kunnen heb-

Onbemande sensors

De ontwikkeling van onbemande sensors is vooral een gevolg van het Amerikaanse optreden in Vietnam. De Amerikanen werden geconfronteerd met een soort oorlog waarmee het leger weinig ervaring had en waarvoor het niet was uitgerust.

De afhankelijkheid van massale vuursteun vormde een van de belangrijkste factoren waardoor de Amerikanen niet in staat waren het platteland te beheersen met kleine mobiele patrouilles. De Vietkong kon hierdoor ongehinderd de Amerikaanse opstellingen infiltreren.

Er was behoefte aan een middel waarmee de vijand kon worden gevolgd zonder dat hij dit bemerkte, een middel ter waarschuwing voor vijandelijke naderingen, zijn mijnen en boobytraps, een middel dat de eigen troepen in staat zou stellen het vernietigende overwicht aan vuurkracht tot gelding te brengen. Uit deze behoefte ontstond de onbemande sensor.

Wat zijn onbemande sensors? Het aloude struikeldraadlichtsein kan als een van de eerste onbemande sensors worden beschouwd; het heeft echter een aantal nadelen:

- het moet met de hand worden geplaatst;
- het waarschuwt de tegenstander dat hij is gedetecteerd;
- de werkzaamheid is afhankelijk

ben van de vele gegevens die ook dit deel van het Generale-Stafwerk weer behelst, zeker niet in de laatste plaats in bronnenlijst en bibliografie. Maar ook wie zich niet aanstonds tot studie geroepen voelt zij de lezing en bestudering aanbevolen van dit boek waarin het leger der naamlozen in overall en op klompen niet slechts aan de vergetelheid wordt ontrukkt doch tevens en ten laatste de zozeer verdiende erkenning vindt.

HOOFDREDACTEUR

van de eigen waarneming en wordt beperkt door daglicht, mist e.d.;

- het geeft geen indicatie omtrent de hoeveelheid vijand;
- het geeft geen indicatie omtrent de bewegingsrichting;
- het kan betrekkelijk eenvoudig door de vijand worden onderkend en buiten werking gesteld.

De huidige onbemande sensors zijn automatische, op afstand gecontroleerde elektronische apparaten die worden gebruikt om activiteiten op de grond vast te stellen.

Er zijn twee toepassingsvormen:

- als waarschuwing voor vijandelijke naderingen;
- als hulpmiddel in de gevechtsveldbewaking; indien de sensors op de juiste wijze zijn geplaatst kunnen zij dienen als doelopsporingsmiddel.

De huidige sensors zijn ontwikkeld voor omstandigheden in Vietnam, maar er is weinig voorstellingsvermogen voor nodig om in te zien dat zij ook geschikt zijn voor Europese omstandigheden.

Hoewel er voortdurend nieuwe middelen worden ontwikkeld kunnen de huidige sensors in twee categorieën worden verdeeld:

- systemen waarbij de sensors d.m.v. kabels aan de controleapparatuur zijn verbonden (fysieke beveiligingssystemen);
- systemen waarbij de sensors zijn voorzien van kleine radiozenders (gevechtsveldbewaking).

De volgende detectiemethoden worden toegepast.

Seismisch. Deze sensors registreren de grondtrillingen, veroorzaakt door de bewegingen in de omgeving. Een lopende man kan tot op 30 m van de sensor worden vastgesteld en voertuigen tot 100 à 200 m. Deze sensors zijn onderhevig aan vals alarm ten gevolge van andere dan door de vijand veroorzaakte bewegingen (burgerbevolking, dieren).

Magnetisch. Deze sensor reageert op metaal dat door een magnetisch veld beweegt. Hij heeft een relatief gering bereik: 4 à 5 m voor personeel en 20 à 25 m voor voertuigen. Deze sensors hebben het voordeel dat zij minder waarschijnlijk door niet-militaire doelen (kinderen, dieren) worden geactiveerd.

Druk. Deze sensor geeft een signaal zodra de grond in de omgeving wordt samengedrukt door personen of voertuigen die eroverheen gaan.

Dit type wordt uitsluitend als beveiligingsmiddel gebruikt.

Elektromagnetisch. Deze sensor verwekt een elektromagnetisch veld rond zijn antenne. Zodra er iets door dit veld beweegt wordt een signaal uitgezonden. Het apparaat is klein en slechts de antenne steekt boven de grond; deze is echter moeilijk op te sporen. Ook dit apparaat kan weer gemakkelijk door niet-militaire doelen worden geactiveerd (bewegende boomtakken).

Akoestisch. Deze sensors bestaan uit zeer gevoelige microfoons. De microfoons registreren ook veel vreemde geluiden; het is echter mogelijk de sensor op commando te activeren of zijn werkingsfeer te beperken tot een bepaald gebied. Deze sensors die, evenals de vorige groep, gebruik maken van radiozenders, kunnen vanuit de lucht worden neergelaten of met de hand geplaatst.

Infrarood. Bij deze sensors wordt een uitgezonden infraroodstraal onderbroken. Deze sensors worden weer uitsluitend als beveiligingsmiddel gebruikt en zijn uitermate geschikt voor het controleren van bewegingen langs waterlopen.

Behoudens de hiervoor genoemde categorieën bestaan er nog min of meer exotische sensors, zoals de „mensenuiker”, maar deze hebben gewoonlijk een zeer specialistische toepassing.

Systemen

Fysieke beveiligingssystemen (gebruik van kabels) zijn in het algemeen defensief; zij waarschuwen een verdedigende opstelling voor vijandelijke aanvallen. Bij dit soort systemen wordt gebruik gemaakt van verschillende sensors die zodanig worden geplaatst dat een maximum aan indringers wordt gedetecteerd en een minimum aan vals alarm ontstaat. De werkzaamheid kan worden verhoogd door de sensors toe te passen in samenhang met andere gevechtsveldbewakingsmiddelen, zoals radar en nachtzienapparatuur.

Een belangrijk nadeel van deze systemen is dat per sensor slechts een relatief klein gebied wordt gedekt en dat alle sensors moeten worden ingegraven. Is een dergelijk systeem echter eenmaal geplaatst, dan vergt het weinig onderhoud omdat de batterijen die in de sensors worden gebruikt een levensduur van 1 à 2 jaar hebben.

Algemeener worden de sensors met radiozenders toegepast. De zeer kleine radiozenders hebben een groot bereik: afhankelijk van de conditie van de batterijen 5 tot 50 km. De batterijen hebben een gemiddelde levensduur van 1 à 2 maanden. De sensors worden gewoonlijk toegepast in kettingen van 4 stuks, waarbij verschillende sensors worden gebruikt (verhoging van de betrouwbaarheid en kans op identificatie). Om een groot gebied te dekken worden de kettingen gecombineerd tot velden, waarbij de controle van het gehele gebied vanuit één punt kan geschieden.

Een probleem bij deze systemen vormt de radio. Daar een VHF-systeem wordt toegepast zijn de sensors afhankelijk van een punt-tot-puntverbinding. Met behulp van een vliegende controlestation zou dit probleem kunnen worden opgelost, maar het is de vraag of onder Europese omstandigheden langdurig van vliegende controlestations gebruik kan worden gemaakt.

Plaatsing

De beste manier van plaatsen is waarschijnlijk met de hand. Hierbij kan rekening worden gehouden met nauwkeurige plaatsbepaling in het terrein v.w.b. de werkingssfeer van de sensor en t.a.v. de radioverbinding naar het controlestation. Bij deze methode bestaat echter de kans dat de legploeg door de vijand wordt opgemerkt. Bij plaatsing vanuit de lucht (en mogelijk in de toekomst m.b.v. artillerie) kan overdag het plaatsen van sensors weer worden opgemerkt, en bij nacht vormt de nauwkeurige plaatsbepaling een probleem. In Vietnam werden vanuit de lucht geplaatste sensors regelmatig door de vijand opgemerkt aan de hand van de parachutes. Om dit probleem op te lossen gaven de Amerikanen opdracht voor het ontwikkelen van zelfvernietigende parachutes.

Gebruik

Tot heden zijn de sensors vooral in Vietnam gebruikt. Zonder twijfel zijn zij zeer geschikt voor toepassing in alle vormen van „kleine oorlog” in onderontwikkelde gebieden. Het is nu mogelijk situaties te scheppen waarbij terroristen niet meer in belangrijke gebieden kunnen binnendringen zonder de kans te lopen te worden gedetecteerd, en de bondgenoot van

de terrorist, de nacht, kan hem niet meer verbergen.

In geurbaniseerde gebieden kan het gebruik van sensors op problemen stuiten. Binnen bebouwde gebieden kunnen alleen fysieke systemen (met kabel) worden toegepast in samenhang met het beperken van bewegingen (avondklok). De sensors zijn bruikbaar als waarschuwing voor naderingen, vooral in slecht verlichte straten. Elektromagnetische sensors die op metaal reageren (wapens) zullen met succes kunnen worden toegepast.

Met radiozenders uitgeruste sensors kunnen worden gebruikt voor gevechtsveldbewaking in defensieve en offensieve acties. Defensieve acties zijn afhankelijk van vroegtijdige waarschuwing m.b.t. de vijandelijke sterkte, aanvalsrichting e.d. Hier kunnen de sensors met succes worden toegepast.

In de eerste plaats kunnen sensors rondom de opstelling worden geplaatst om verrassing te voorkomen en te waarschuwen waar en wanneer stormvuren moeten worden afgegeven. In de tweede plaats kunnen zij in de diepte worden gebruikt om mogelijke naderingen te dekken en gebieden te controleren die de vijand mogelijk in de loop van zijn actie zal gebruiken, zoals waarnemingsmogelijkheden, vuuropstellingen, uitgangsstellingen e.d. Als de sensors zorgvuldig zijn geplaatst kunnen zij tevens als doelopsporingsmiddelen dienen.

Europese omstandigheden

Tot heden zijn sensors toegepast in een relatief weinig moderne oorlogvoering. Hoeveel waarde zullen zij hebben voor een oorlog in Europa? Het probleem informatie over de vijand te krijgen heeft de voortdurende aandacht van vele Europese landen en grote sommen geld worden uitgegeven om tot een oplossing te komen.

Onbemande sensors zijn vooral in het voordeel van de verdediger, die immers in staat is ze zorgvuldig in een gecoördineerd plan toe te passen.

Een groot deel van de werkzaamheden, verbonden aan het verzamelen van gegevens, kan worden overgelaten aan een goed geplaatst systeem van sensors (onder Europese omstandigheden kunnen de sensors in tijd van spanning worden geplaatst), geleid door een kleine ploeg specialisten. De enorme stroom ge-

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

gevens kan m.b.v. computers worden verwerkt.

Het moderne gevechtsveld zou eruit zien als een enorm speldenkussen dat niet minder gevaarlijk is omdat men de spelden niet kan zien. Onzichtbare sensors detecteren de tegenstander d.m.v. geluid, zicht en zelfs reuk. Warmtebeeldapparatuur reageert op de lichaamstemperatuur, „mensenruikers” reageren op de lichaamsgeur.

Voordat deze elektronische toekomstbeelden werkelijkheid zullen zijn, is het goed enkele zaken in gedachten te houden. In Centraal-Europa is de bevolkingsdichtheid groot, evenals de verplaatsingsfrequentie. Zullen de sensors in staat zijn onderscheid te maken tussen vriend en vijand, militair en burger, militaire eenheden en vluchtelingenstromen?

De tegenstander beschikt over een hoge technische ontwikkeling en moet in staat worden geacht zelf onbemande sensors te ontwikkelen, alsmede middelen om onze sensors te neutraliseren resp. met valse informatie te voeden.

Onbemande sensors zullen niet in staat zijn al onze inlichtingenproblemen op te lossen; zij zullen onze verzamelcapaciteit in belangrijke mate kunnen vergroten, maar de verzamelde gegevens zullen door andere middelen moeten worden bevestigd. De sensors zullen dan ook slechts een aanvulling vormen op de bestaande middelen, zoals vliegtuig, drone, radar, waarnemer enz.

Schr. besluit met vast te stellen dat de tijd rijp is om de ervaringen uit Vietnam zorgvuldig te analyseren en na te gaan hoe de sensors met de meeste kans op succes in een Europese oorlog kunnen worden gebruikt. Wie weet, misschien is het elektronische gevechtsveld toch niet zo onwaarschijnlijk als men ogenschijnlijk zou denken en mogelijk bereiken wij de door een oud Arabisch gezegde gekarakteriseerde situatie: „Er valt geen mus of Allah weet het”.

„Unattended ground sensors (UGS)”, door Col C. M. F. Webb, in „The Journal of the Royal Artillery”, september 1972 P. A. FERNIG, Lkol Inf